

Yim Nie Hin *DE GLIMLACH EN DE STEEN*

Een kleine docuroman over Rolduc.

1963 – 1969

De kleine republiek een kleine eeuw na Lodewijk van Deysse.

Het was mijn moeizame hobby om glimlachjes na te jagen in zelfs de meest stenen gezichten.

In deze korte roman zijn cursief citaten opgenomen uit de door Rolduc gepubliceerde jaarboeken van de betreffende jaren. De kronieken werden toen verzorgd door Drs. J.A.C. Lenders (schooljaren 1963 –1965 en 1967-1969) en door Drs. L.W. Wijnen (schooljaren 1965-1967). De roman zelf is geen ‘sleutelroman’: de personages in de roman zijn collages van allerlei fictieve elementen en reële tijdsaspecten, weergegeven vanuit de beleving van de verzonnen hoofdpersoon Yim.

De impressionistische stijl, waarin het boek regelmatig is geschreven, is een poging tot hommage aan Lodewijk van Deyssel.

DEEL I Welkom op Klein-Rolduc

1963

Dinsdag 3 september

Met een trillerig rukje trek ik de linnenwitte gordijnen van de saai beigebruine chambrette dicht. Het is alsof ik hier in de geur van belegen kruimelboenwas een dun potloodstreepje zet onder mijn twaalf kinderjaren.

Buiten de gordijnen hoor ik twee jongens fluisteren over de vreemde naam op het plaatje tegen de bovenrand van mijn chambrette. Ook hier zal ik wel weer een bijnaam krijgen. Jim de Hen hebben ze me wel eens genoemd. Of de laatste tijd Kip.

Het raakt me niet. Ik ben verdoofd na het afscheid van Pap en Mam.

Ik ben op volkomen vreemd terrein, hier op Rolduc – een onzeker planeetje vreemd vibrerend in een onbekend deel van Gods Melkweg.

Het enige gevoel dat echt wat naar boven kan komen, uit zich in een lichte misselijkheid.

Ik ben hier uit vrije wil.

Mam zal wel de hele nacht wakker liggen, omdat ze me in zo'n vreemd nest heeft achtergelaten. Pap ziet het al helemaal niet zitten dat ik hier in het Klein Seminarie van Limburg mijn tenten ga opslaan. Hij is op religieus gebied een vrije vogel, een godsdienstanarchist, zoals hij het zelf zegt. Hij mag van zichzelf gerust iedere dag iets anders geloven.

Mam is streng katholiek opgevoed. Ze heeft van de kerk een geweten van een millimeter geërfd. Zij kan zich mijn gang naar deze voormalige abdij best wel voorstellen, waar in een ver verleden de monniken begonnen met de mijnbouw van Limburg.

Ze hebben hier op Rolduc eerst wat moeilijk gedaan over mijn aanmelding vanwege Paps niet katholiek zijn, maar de pastoor en het hoofd van de lagere school deden een goed woordje voor me. Ik was tenslotte een toegewijde misdienaar, een redelijk vlijtig jongmens en meer van dat soort redenen. En ik slaagde vervolgens voor het toelatingsexamen.

(Later, als ik wat meer in de geestelijke vrijheidssporen van Pap en van opa Bidaga ben getreden, heb ik me afgevraagd waarom ik zo vanzelfsprekend naar deze kostschool wilde. Want ik wilde het uiteindelijk zelf. Volgde ik het pad van mijn lot? Was het mijn mystieke behoefte die wel wat voeding kon vinden op Rolduc? Of was het een vlucht uit de benauwende beslotenheid van het gezin naar de romantische draperieën van het priesterschap? Misschien was het simpelweg het inzicht dat dit de enige manier was om het gymnasium te halen.

Ook weet ik inmiddels zeker uit mijn leven, dat ik het liefs daar vertoef, waar Gods heiligheid zuiver en onbevangen mag geuren in de vrije ruimte van alle zielen).

Traag kleed ik me uit. Ik snuif even aan de nieuwe kleren, die ik op het voeteneinde van het bed klaar leg voor morgen. Het licht gaat al uit. Ik heb nog niet eens mijn tanden gepoetst of me gewassen aan een van de wastafels aan het einde van de lange rijen chambrettes in deze slaapzaal. In de verte hoor ik de fluit van een Duitse stoomtrein als een soort vriend voor de nacht, en daarna dringt zelfs het sissen en denderen van de trein door tot op de slaapzaal. Ergens verderop is gesmoord snikken.

Woensdag 4 september

IJl klinkt de schal van de morgenbel door mijn dunne slaap heen. Al gauw realiseer ik mij waar ik ben, en ik sta op, omgeven door schubben van huiver. Mijn instinct zegt me dat je hier inderdaad iets van een reptiel moet hebben. Ik schiet in mijn broek en snel loop ik naar een van de wastafels. Het is er al een drukte van belang, zodat ik moet wachten tot er een plaatsje vrij is. Ik sta hier een beetje als een breekbaar albasten kannetje tussen al die bleke gezichtjes.

In twee lange rijen gaan we zwijgend naar beneden over de trappen van Klein-Rolduc waar een geur hangt van oud eten en verschraalde meubelwas. Dit deel van het complex is de behuizing van de voorbereidende klas en 1 gymnasium. Ik zit in 1 gym.

Klein-Rolduc is als een vijvertje met onwetende kikkervisjes bij een grote-mensencomplex.

Er heerst hier een veel strengere orde dan in de rest van Rolduc.

Dat hebben ze me al verteld. Ik hoed me er dan ook voor om iets te zeggen.

Van ouderejaars heb ik begrepen dat praten tussen negen uur 's avonds en het ontbijt om half negen een draai om je oren kan betekenen of nog erger, bijvoorbeeld strafregels.

De twee rijen staan stil aan beide kanten van de gammele gang die bij de kerkdeur uitkomt. Waarschijnlijk is de mijnbouw er verantwoordelijk voor dat de nicotinebruinige gang niet veel echt rechte hoeken kent.

Een schimmelige geur vlak bij de kerk maakt me helemaal wattig in mijn hoofd. Het is net of ik mezelf ga begraven in een krocht waar elk speels licht meteen uitdooft. In de kerk zelf is het zo nodig nog bedompter. Hier lukt het zelfs de kruimelboenwas niet de overhand te krijgen. Zou Gods wierook hier wel een eerlijke kans krijgen? Met de lippen ferm op elkaar zoek ik maar een plaats op.

De president van het instituut gaat in de mis voor. Hij vraagt omslachtig om Gods zegen over het nieuwe schooljaar. Ik heb ruim de gelegenheid hem aan een studie te onderwerpen. Met zijn neus knijpt hij bars de woorden aan het einde van de zin af. Zijn oud kaal en hoog vierkantig hoofd met een weinig donzig wit pluis rondom lijkt hem op grote afstand van ons te plaatsen.

Echter zijn ogen onder de half geloken oogleden blikken als een onzekere aanhankelijke hond. Voor deze man hoef ik niet bang te zijn. Hondenmeppers misschien wel. Met een glimlach is deze man te ontwapenen. Traag gaat de dienst door. Mijn maag knort al behoorlijk, dwars tegen het misselijkheidgevoel in.

Na de mis worden we opgewacht door de prefect van Klein-Rolduc, de heer Zeddar. Het is een hele teleurstelling want ik wil wel eens eten. Maar ook deze dag is het ontbijt pas om half negen. Daarna zullen de nonnen ons demonstreren hoe we ons bed op moeten maken. De prefect geeft ons een hele litanie van regels en uitleg. We zullen vaste plaatsen krijgen in de kerk, de eetzaal, en de studiezaal. Het is tot nader orde absoluut niet toegestaan Klein-Rolduc te verlaten.

Bijna alle leraren en andere 'officials' zijn priester en wonen op Rolduc. De speelplaats wordt hier cour genoemd, zoals er hier veel Franse termen zijn. Slaapzaal is vanaf heden dortoir, een broodje met melk om vier uur noemen ze goûter, en ga zo maar door.

Mijn buurman, Paul van de Noort, fluistert achter zijn hand dat de bijnaam van Zeddar 'Schaap' is. Hij kijkt inderdaad een beetje alsof hij hier speciaal benoemd is omdat hij van die kleine keuteltjes poept. Ik knipoog naar Paul, en fluister dat ik Yim heet, maar dat ik thuis ook wel Kip werd genoemd. Schaap heeft niets in de gaten. "Ik zag boven je chambrette dat je Nie Hin heet. Dus je bent eigenlijk een Mihoen". Je kunt aan zijn gezicht zien dat hij naast me is gaan zitten, om het fijne van mij te weten te komen.

Schaap zit nog midden in zijn voorlichting.

Leesboeken moeten eerst gekeurd worden. We worden geacht vriendengroepen te vormen. Zo'n groep wordt dan compagnie genoemd.

Aan onze ontbijttafel waar ik met allemaal nieuwelingen zit, is het onwerkelijk stil. Iedereen trekt zijn gebeukte ziel wat recht. De vaste plaatsen in de ontbijtzaal van Klein-Rolduc worden morgenvroeg pas bekend gemaakt. De ouderejaars, die vorig jaar in de voorbereidende klas zaten, hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt, verderop bij elkaar te klitten. Ze hebben extra broodbeleg van thuis meegebracht, dat ze in de laatjes onder het tafelblad doen. Wij nieuwelingen kijken er wat beteuterd naar. Wij hebben niets extra's bij ons. Ons rantsoen bestaat uit een plakje hartig en een beetje jam. Toch zet ik gretig mijn kaken in het stijve brood. Ik barst van de honger. Een buurman merkt halfverlegen op dat hij gehoord heeft dat ze de thee op Rolduc nonnenpis noemen. De boterham kruipt bijna weer omhoog.

's Middags zit ik al vanzelf in de compagnie van de kneusjes, want groepjes voetbalfanatici en groepjes ouderejaars hebben elkaar eerder gevonden. De verhoudingen zijn helder. De ouderejaars zijn hier aardig de baas. Ik laat het gelaten over me heen komen.

De cour van Klein-Rolduc, waar deze apenrangorde zo pardoos is vastgesteld, is van een eindeloze herfstige triestheid. Overal rondom dikke muren met daar boven op glasscherven aangebracht, bomen die je bedroefd aankijken,

ingemetseld in een soortement donkere asfaltbedekking. Centraal daarop is een voetbalveldje uitgetekend, met twee schamele doelen, waartussen de voetbal steeds als een heilig voorwerp heen en weer beweegt. Wie weinig zin heeft in deze eredienst, velt daarmee de eerste dag al een soort vonnis over zichzelf. Dat kun je aan alle materie hier merken. Je bent de eerste jaren in een lagere klasse ingedeeld.

Donderdag 5 september

“Kareltje zat in de trein van Sittard naar Heerlen. Tegenover hem zaten twee meisjes, en naast hem nog een meisje”.

Zo ongeveer begint de eerste preek die ik van Gwijde hoor in de kerk. Met smakkende, speeksel prakkende geluiden voor in de mond, zet hij zijn zinnen aan. De lippen ploffen steeds op elkaar en zijn ogen kijken kwispelstaartend naar een punt in de ruimte vanwaar God met grote zekerheid naar hem neer kijkt. “De meisjes werkten bij V & D, kon hij uit het gesprek opmaken. Ze spraken over de cheffin die een kreng moest zijn. Je mocht nooit eens een minuut te laat komen. Als een klant een halve seconde moest wachten omdat je de zin tegen je collegaatje wilde afmaken, stond ze al op hoge stelten naast je. Zo volgden er meer voorbeelden die de cheffin steeds duivelser voorstelden. Een van de meisjes had zich afzijdig gehouden van het geroddel. Op het laatst nam ze het woord en kwam ze voor de cheffin op. De andere twee keken haar eerst verbaasd, dan hooghartig aan... Mijn beste vrienden, wij kunnen dat ene meisje wel goed volgen. Want lezen wij niet bij Mattheus 7,3: “Wat ziet gij den splinter in ’t oog van uw broeder ...”

Bij de bijbelse toepassing zie ik opeens dat Gwijde een zelfde doublébril draagt als ikzelf. Ik begin te kleuren. Gelukkig dat opa Bidaga niet naast me zit. Hij zou me Wijwater junior of zoiets dopen. Opa zou de voor hem al te zoetsappige praatjes met bijbels sausje van Gwijde zeker niet waarderen. Ik zal hem er maar niet over schrijven. Hij is werktuigbouwkundige op een oceaanschip geweest. Hij heeft na zijn twintigste weinig tempels en kerken bezocht. In kroegen is hij meer thuis. Toch groet hij voor vertrek steevast knielend met de handgroet het Boeddhabeeld in zijn huistempeltje. En ook brandt hij er wierook. Met bloemen gaat hij altijd zeer zorgvuldig om.

Van Paul van de Noort hoor ik dat de preken van Gwijde altijd zulke verhaaltjes over Kareltje of Josje of Elsje of zo bevatten. Ze zijn nog gezellig vergeleken met de preken van de anderen, die vaak zuurdroog zijn als stevig Duits brood. Ik glimlach maar eens naar hem. Ik vraag me af of de hogere klassen er ook zo over denken..

(Nog meer verwonderd ben ik als ik vele jaren later, als Gwijde - in de functie van bisschop en met een duurdere doublébril op - een oud-klasgenoot van mij tot priester wijdt. Zijn preek daarbij is van hetzelfde formaat als op Rolduc, terwijl daar toch serieuze volwassenen en theologisch geschoolden aan de eucharistie aanzitten. Ik moest toen terugdenken aan de vergelijking van Huib Tannen, die Gwijdes preken aangengende wijwaterlimonade noemde.)

Zaterdag 7 september

Zaterdagmiddag is vrij. Dat wil zeggen dat we met geheel Klein-Rolduc gaan wandelen. We lopen twee aan twee in een lange rij richting Duitse grens. Die is vlakbij. De surveillanten zijn kennelijk bij de douaniers bekend, want we mogen zo door.

Het is de eerste keer dat ik in Duitsland kom. Het is net of ik iets verbodens doe. Pap zat in de oorlog anderhalf jaar ondergedoken ergens in de bossen van Noord-Limburg. Hij is geboren in 1923 en dat jaar werd het eerst opgeroepen voor de Arbeitseinsatz. Pap viel toch al op met zijn donker uiterlijk, zodat hij regelmatig zijn Ausweis moest laten zien. Hij verdween dus meteen van het toneel. Toen hij aan het einde van de oorlog uit de bossen te voorschijn kwam, kreeg hij toch nog een Duitse granaatscherf in z'n been. Daardoor loopt hij nog steeds een beetje moeilijk. Opa Bidaga was indertijd tijdens de capitulatie van Nederland juist op zee. In Londen monsterde hij aan bij een vrachtschip. Was hij naar Nederland teruggekeerd, dan zou hij al gauw opgeroepen zijn, en in dienst van de Duitsers en hun oorlog ingezet worden. En mijn grootvader is een pacifist. Hij zal nog geen mug doodmaken. Het enige waar hij misschien voor zou strijden is de koninklijke familie van zijn geboorteland Malet. Daar hangt ook een portret van in zijn kamer. Hij heeft het de Duitsers nooit vergeven dat hij zijn gezin meer dan 4 jaar niet heeft gezien. En dat oma Anna zo hard moest werken om het gezin in leven te houden.

In Herzogenrath passeren we de spoorrails. "Hier gebruiken ze nog stoomtreinen", zegt Sjef Ogterop naast me. Ik herinner me het fluiten van de trein 's avonds.

"Als je hier een stuiver op legt, is die zo plat als een dubbeltje, wanneer er een trein over gegaan is". "Een kwartje is ook goed", zegt Paul van de Noort die achter ons loopt. We grinniken, want Kwartje is de bijnaam van Dibbels, de onderprefect van Klein-Rolduc, die lachend de vreselijkste straffen kan uitdelen, zoals 100 keer eenzelfde jou speciaal belerende bladzijde overschrijven. Kwartje loopt zo'n 15 meter voor ons.

De middag buiten de Rolducse poorten eindigt met een verkennerachtig spel ergens in een bos. Daarna keren we terug uit het verboden Duitse land.

Maandag 9 september

Een brief van Mam. De brief is als een vervreemd voorwerp hier in huis.

Baarlo, 7 september '63.

Lieve Yim,

Het doet ons plezier te horen dat je al goed gewend bent. Gisteren hebben we je brief gekregen. Zijn jullie vandaag wezen wandelen? Wanne was gisteren jarig en heeft een winkeltje gekregen, waar ze erg blij mee was. Zuster Martha is nog op visite geweest. Heb je Piet Gielen nog gezien? Het pakje wat ik je met de kermis stuur, moet je maar niet voor 't einde van de week of begin volgende week verwachten. Ik moet natuurlijk rekening houden met wanneer de bakker de vlaai brengt. Als ze vrijdagmiddag komt, is het net te laat voor zondag, want dan zit het twee dagen ingepakt eer je ze krijgt, en dan zal ze niet fijn meer zijn.

We zijn heel laat thuis gekomen, toen we je gebracht hebben, om kwart voor twaalf. We zijn nog een uurtje bij Dora in Heerlberkeide geweest. Als de noten goed zijn, zal ik er een paar voor je bewaren hoor! Heb je al een vriend gevonden?

Je moet maar goed leren, bidden en goed eten hoor, Yim. We gaan nu even wandelen, dan gaat meteen de brief op de post. Yim, het beste en de groeten van Papa en allemaal, en een stevige zoen

van Mama.

Heb je de kaart ook gekregen?

Het middageten is bruin. De muren van de eetzaal zijn bruin. De tanden van Schaap zijn bruin van het roken. De kleren van iedereen zijn donker en grauw. De nonnen hebben bruine habijten aan met witte schorten. Opa Bidaga heeft nooit iets bruins aan. Meestal iets lichts.

De kapucijners zijn net bruine kiezelsteentjes in vettige motorolie. De repen lang doorbakken spek druipen van het vet, dat ook als jus moet dienen. Mijn maag protesteert. Mijn innerlijk kermt om het gebrek aan kleur hier.

Iedereen kauwt langzaam. Het heeft geen zin om snel te eten. Je moet toch wachten tot het tijd is, dat de president opstaat en het dankgebed uitspreekt. Zeddar vertelt een grapje. “Er marcheren allemaal soldaten door de straat van mevrouw Jansen. Haar zoon loopt er ook bij. Zegt ze trots tegen de burens: *‘Iedereen loopt uit de maat behalve mijn Jan, zie je dat?’* “ Zeddar buldert van het lachen. We lachen een beetje mee. De kapucijners in mijn maag lopen allemaal uit de maat.

Dinsdag 10 september

Gebogen in zijn Karl May boekje zit hij stoom af te blazen in de aanloopcorridor naar de cour. Ger Jeuris, beter bekend als Vlaamse gaai vanwege z’n met cream achterovergekamde haren en zijn wat scherpe neus. Met aandoenlijke vissenogen kijkt hij me aan. Hij lispelt en in het water van zijn stem klinken muzieklonen die een gepijnigd lied vormen. Kwartje heeft hem gekapitteld over het feit dat hij zich altijd afzondert met een boek. (Meestal Karl May dus). Hij zit bovendien nog niet in een compagnie. Dat kan Ger eigenlijk niets schelen. Hij zit hier al voor het tweede jaar, en hij is al heel wat getreiterd om z’n heimwee. En als zijn gezette zussen op bezoek waren geweest, moest hij het helemaal ontgelden. Ik vind hem aardig, ook al kan hij behoorlijk agressief worden, dat is me al duidelijk. Maar mensen die lispelen, hebben altijd iets aantrekkelijks. Ik zal aan mijn compagnie vragen, of hij er nog bij kan. Dat zal wel niet zo gemakkelijk gaan, want ook kneusjes hebben zo hun eer. Ger sjouwt me de cour over en wijst me op een plant die ik nooit eerder gezien heb. Het is eigenlijk onkruid met witte bloempjes. Er zitten grappige zaadhuisjes aan. Je hoeft er maar even aan te tippen of ze springen open. We lopen de planten af en laten zo veel mogelijk hulzen springen.

Na de verplichte studie in de overdadig naar boenwas ruikende oude lessenaarbanken maakt Ger me wegwijs in de knutselklas. Hij leert me een raffiamandje met kralenversiering maken. Onderwijl vertelt hij me over de plantenvereniging, kort ‘De Serre’ genaamd. Als je daar lid van bent, hoef je op woensdagmiddag of zaterdagmiddag niet te wandelen. Je kunt dan lekker met de planten bezig zijn, en je zit op Groot-Rolduc. Ieder clublid krijgt een paar plantensoorten aangewezen, die hij dagelijks moet verzorgen. Je houdt samen de plantsoenen bij en op peil. De Serre regelt de bloemenversiering in de kerk, de recreatiezalen en dergelijke. Het lijkt me wel wat. In ieder geval prettiger dan in het gelid wandelen. Als het maar niet te veel contributie kost, want erg veel zakgeld heb ik niet.

Morgen word ik lid van die club. Dat besluit ik.

Woensdag 11 september

“Laudo, laudas, laudat“, de stem van Ptolemaeus werkt zich als een kolossale graafmachine door de lucht, en stort stapels Latijn over ons heen. Het is al een week geleden dat ik me vlak voor het slapen ben gaan realiseren dat het leven er is om Latijnse woorden op Rolduc te leren. .

Latijnse woorden zijn er om te leren en nog eens te leren. Nog net voor het donker werd op de slaapzaal, kende ik de 12 Latijnse woorden van de a-stam.

Van nauta tot en met rosa.

We moeten allemaal woordenslaven van Ptolemaeus worden, want we zijn volgens hem de intelligentsia van de toekomst.

Ptolemaeus is de bijnaam van de heer Schalen, die Latijn en geschiedenis geeft. Hij is ook priesterleraar, net als de meeste. Hij heeft een gedrongen postuur, en een hoofd als een bulldog, maar dan met een onstuimige blik. Zijn vervaarlijke handen zijn bijna net zo lang als zijn beentjes en ze zwaaien voortdurend aan zijn armen in 't rond. Hij is voetballiefhebber en heeft de klas opgedeeld in 3 rijen: de eredivisie, de eerste en de tweede divisie. Dank zij mijn ijver en eerste goede resultaten zit ik momenteel in de eredivisie. Het is niets om trots op te zijn, want je medeleerlingen uit de andere rijen kijken je er alleen maar op aan. Zeker als je ook nog geen voetballer bent. Echter, alleen het idee dat ik mijn ouders geld kost door hier op deze school te zitten, doet me zeer ijverig zijn.

Ptolemaeus wil graag populair zijn en in de wandelgangen worden we regelmatig door hem aangesproken.

Ik knik dan vriendelijk lachend naar hem, want wie is niet bevreesd voor die grote handen, en verder is een beetje aandacht hier ook niet weg.

Morgen moet ik net als andere klasgenoten proefzingen bij hem. Van Ger Jeuris heb ik gehoord dat wie zingen kan, ook moet zingen van Ptolemaeus, in het kerkkoor, het feestkoor en noem maar op. Onwillige talenten haalt Ptolemaeus gewoon op van de cour voor de repetities. En na een paar klappen van zijn handpanelen wil je wel piepen. Ik hou van zingen, dus mij zal hij niet naar binnen hoeven te slaan. Het is wel frappant dat meestal als eerste het Slavenkoor van Verdi wordt ingestudeerd. Toch een raar idee dat ik hier vermoedelijk moet zingen, terwijl thuis Mam me altijd vraagt op te houden met 'galderen' als ik weer eens wat te veel noten kraak.

(Uiteindelijk zal ik in het koor komen. Later ben ik blij dat me dit overkomen is.

Want hier leg ik de eerste steen voor een muzikaal gevoelsbouwwerk voor de meer verfijnde trillingen van God in allerlei gedaanten.

Al zal ik nog jaren boven bepaalde muziek visioenen zien van het zwaar ademend gezicht van Ptolemaeus)

Later 's middags stap ik onder de vleugels van Ger Jeuris naar de Serre. Ze hebben nog geen plantsoenen of planten voor mij om te verzorgen, en daarom gaan Ger en ik bij inwonende leraren langs, die allemaal een woon- en slaapkamer hebben, om te kijken of ze nog nieuwe planten nodig hebben.

Het is een fraaie belevenis. Ik wist niet dat de keuze van planten zo veel kan verraden over een mens.

We staan voor de deur van Gwijde, en na een smakkend ‘binnen’ stappen we de kamer in, waar we eerst niets kunnen onderscheiden vanwege een dikke mist uit pijptabak. Gwijde roept ons vanachter de wolken naderbij, en verzoekt ons te zeggen wat we komen doen. Als we uitleg geven, wijst hij met een bijbels gebaar in de richting van de ramen waar kolossale potten overvol van sanseveria’s staan, ook wel vrouwentongen genoemd. Misschien moeten ze hem wel herinneren aan de bekoringen van Antonius. In België zijn deze planten zeer populair, en bij de wreedste verwaarlozing zijn ze nog niet uit te roeien, zegt Mam altijd. Ze zijn in ieder geval walmbestendig. Gwijde geeft ons met zijn gebaar duidelijk te kennen dat hij genoeg heeft aan deze planten. Als we teruglopen naar de deur zie ik dat hij een enorme boekenkast heeft met veel boeken. De meeste boeken zijn gekaft met een soort ascetisch grof papier, en ze zijn extra bruinig, vermoedelijk vanwege de rookaanslag. Er staan maar weinig vrolijk gekleurde boeken in de kast. Het geheel is net een stuk Transjordanse woestijn zoals ik wel eens op een foto heb gezien. Het lijkt hier wel een versteend vroegtijdig brugklashol voor een woestijnvader in opleiding. Het meubilair is zwartdonker en spiegelt in de rook alleen jezelf.

Grinnikend gaan we naar de volgende leraar.

“Weet je dat Gwijde bij de zedenpolitie is?“, fluistert Ger.

“Hoe zo? Watte?”

“Als leerlingen zich onkuis gedragen, moet Gwijde met nog twee leraren bekijken of ze de Rolducse laan worden uitgestuurd, zeggen ze. Meestal gebeurt dat ook. Een paar jaar geleden zijn er een heleboel weggestuurd, heb ik gehoord“.

Ik kan me er niet echt veel bij voorstellen, alleen dat er kennelijk nog veel meer regels zijn waar je je aan moet houden.

Uit jaarboek Rolduc. Zondag 15 september.

‘...Des avonds draait de al enige tijd op de tweede zondag van het nieuwe schooljaar gebruikelijke film; aan MENEER PASTOOR ZET EEN KRAAK beleven we genoeg plezier om al te lastige gedachten aan thuis van ons af te zetten....’

Zondag 22 september

Met Pap zit ik bij een van de vijvers van het Rolducterrein. Dit is het enige plekje waar hij hier een beetje thuishoort. Ik laat niet merken dat ik het moeilijk vind me op Rolduc te handhaven met zijn eigenaardige mensen en gewoontes, met het gevecht om het bestaan. Ik voel me achter glas, als ik met Pap praat. De enige zwakke kant die ik wil onthullen, is dat ik soms bijna moet spuwen van het eten. Zoals toen we laatst de zogenaamde ‘wijnsoep’ kregen. Dat is een weeïge warme vruchtensoep met veel aalbessen en rijst erin. Al bij de geur moest ik kokhalzen. Toen ik aan de leraar van onze tafel vroeg of ik slechts een halve soeplepel mocht om te proeven, kreeg ik prompt anderhalve lepel. Eerst een halve lepel. Toen een lepel extra. Pap lacht eens wat zenuwachtig, en begint een verhaal over een

logeerpartij van hem vroeger op een boerderij, waar hij voor het eerst een bord warme gortepap met appelstroop erin moest eten.

“Tja mensen brouwen de vreemdste dingen“. Ik vind het lief dat hij dit verhaal vertelt, en graag zou ik straks met hem mee naar huis gaan. Maar in mijn sterren staat nu eenmaal geschreven dat ik hier op Rolduc zal zijn voor lange tijd.

“Afgelopen week is er een leerling van Klein-Rolduc weggelopen, Pap.“

“Vind ik niet gek“, zegt hij glimlachend.

Maandag 23 september

Als ik na de ochtendmis de 2 kleppen van mijn studielessenaar opensla, ligt daar mijn themaschrift van Latijn open op mij te wachten. Ptolemaeus heeft de laatste thema dus nagekeken. Eronder is in 4 hoeken het cijfer 1 geschreven. In het midden staat met rood: “Dit mag nooit, nooit meer voorkomen“.

Ik sidder even over mijn lijf. Ik heb het afscheid van Pap gisteren nog maar amper verwerkt, en nu ga ik vandaag waarschijnlijk naar een lagere divisie in de klas.

Waarschijnlijk de tweede, denk ik vervolgens gelaten.

Ik glimlach bedeesd naar Ptolemaeus als ik de klas binnenstap. Hij wijst zonder iets te zeggen naar de rij van de tweede divisie. Als een slaapwandelaar zoek ik mijn nieuwe plaats op. Job Benders wordt met veel honneurs door Ptolemaeus naar mijn oude plaats in de eredivisie begeleid.

Uit het jaarboek. Dinsdag 24 september.

‘Op advies van Mhr. Stassen werd verleden jaar, met regeringssubsidie, een aantal originele kunstwerken aangekocht. Lange tijd hebben zij gestaan en gehangen op de docentenkamer. Vandaag wordt een definitieve plaats voor ze ingeruimd. De schilderijen gaan de sacramenten vervangen op de bovengang langs de klaslokalen. Zo krijgen zij de bestemming, die het Departement met dit initiatief voor ogen moet hebben gestaan: het is mede de taak van de school, goede smaak en kunstzin bij te brengen aan de jeugd, die aan haar zorgen is toevertrouwd.’

Maandag 30 september

Ger Jeuris is ziedend. Hij jankt een heel spectrum bij elkaar. Hij moet van Kwartje een flink stuk overschrijven.

“Indien een leraar mij van advies dient, zal ik dat geduldig aanhoren, en niet briesend tegen hem tekeer gaan. Ik zal zijn advies wegen en volgen. Ik zal mij meer onder mijn medeleerlingen begeven en me niet voortdurend met een boekje in een hoekje terugtrekken. Ook tijdens de studie zal ik me eerst aan mijn plichten wijden, en dan eventueel nog wat lezen. Ik zal proberen mijn ouders niet steeds lastig te vallen met mijn heimwee, maar sterk en standvastig de dagen doorbrengen in vertrouwen op God die mij begeleidt.

Moge Christus genadig op mij neerzien“.

Ik bied Ger aan een gedeelte te schrijven. Dat wijst hij nasnikkend af. Als Kwartje het merkt, mag je zo'n stuk nog eens 200 keer schrijven. Het lijkt me trouwens ook wel moeilijk Gers hanenpoten te imiteren. Hij vertelt me dat vorig jaar bij wangedrag nog zogenaamde 'noten' werden gegeven. Dat waren officiële geschreven opmerkingen over je gedrag. En dan op zaterdag na het diner las de president in het openbaar die noten met bijbehorende straffen voor. Niet lang geleden gebeurde dat zelfs nog in het Frans. Je stond behoorlijk voor piem. Ik stel Ger voor dat ik zijn thema Latijn en Frans maak. Dan heeft hij tijd om te pennen. Dit is ook niet zonder risico omdat tijdens de studie wel eens wordt gecontroleerd met welke vakken je bezig bent. In de eerste avondstudie mag je alleen maar hoofdvakken doen.

Ik ga eerst een brief aan Mam schrijven, die me al iedere week geschreven heeft. Mijn zusje Rasent doet het goed in de eerste klas van de lagere school. Ze heeft zelfs een klein zinnetje onder Mams laatste brief geschreven: "Dit schrijf ik aan Yim“.

Dinsdag 8 oktober

Bij het diner horen we dat we vanmiddag congé krijgen. Ik weet niet wat dat is, maar Sjef Ogterop legt me uit dat het 'vrij' betekent. Ik vermoedde al zo iets vanwege het gejuich dat opsteeg bij de mededeling. De reden is dat Gwijde in Duitsland is gepromoveerd tot doctor in de geschiedenis. Dat had ik niet achter deze asceet gezocht, maar goed, een middag vrij is niet weg. We zouden nog 2 uur Frans van Moortens hebben, die na 4 weken al moeite heeft ons in toom te houden. Bij hem liggen de divisies door elkaar. We missen dus niet zo veel, en al was het zo.

(Later lees ik in een jaarboek dat een leraar Gijsen behalve een studie over Paredis ook een uitgebreide studie heeft gemaakt van Heyendal, een abt van Rolduc die omstreeks 1700 leefde. Het was een abt die eigennuttig in het spoor van voorgangers een strengere koers op Rolduc inzette. Het was in die tijd n.l. vaak een wereldse boel op Rolduc. De monniken stonden 's morgens op als ze maar wilden, en er waren gezellige braspartijen waar dames niet ontbraken. Opa Bidaga zou er zeker om lachen. De monniken leefden overdadig en verlieten naar eigen believen de abdij om soms voor enkele dagen weg te blijven. Kortom ze leefden ook voor het genoegen en dat kon God niet bedoeld hebben. Dus zorgde Heyendal met een granieten orde dat de oudere monniken niet in hun verleden volhardden en aan versterving niets meer te kort kwamen. Rolduc was in die tijd een religieus centrum van betekenis in de Zuidelijke Nederlanden.)

Zaterdag 19 oktober

“Hé Kip, het is een enorme keet op de andere slaapzaal en Kwartje kan het niet aan“, vertelt Paul van de Noort met pretogen als hij langs mijn chambrette komt. “Ze luisteren niet naar hem“.

Ik ga maar voort met het opmaken van mijn bed volgens de richtlijnen van de lieve non, die het mij geleerd heeft.

’s Middags vliegt Paul tegen me uit. Hij blaft als een terriër. Hij heeft van Kwartje een flinke lap strafwerk gekregen, omdat hij rondverteld heeft dat die vanmorgen niet opgewassen was tegen de keet op de slaapzaal.

“Dat heb jij hem zeker verteld. Jij zit altijd tegen hem te slijmen“. Iedereen die om me heen staat, bijt me met misprijzende blikken tot op mijn botten.

Tijdens de avondstudie voel ik de ogen van Paul priemen in mijn rug. Ik voel me als door een emmer bruine pies overgoten. Ik schuif het vocabulaireschrift heen en weer over de lessenaar zonder een woord op te nemen. Toen Kwartje vanmorgen met kleine driftige passen mijn chambrette passeerde, heb ik onnozel uit mijn mond laten vallen: “Was het een leuk feest op die andere slaapzaal, mijnheer?“

Ik was in een joviale meelevende bui. Het berouwt me nu erg. Want later heeft hij op listige wijze, alsof het om iets grappigs ging de naam van Paul van de Poort ontfutseld. “Daarna heeft hij toegeslagen“, herhaal ik wel honderd maal in mijzelf, en iedere keer gaan er verkrampde rillingen van afschuw en onmacht door me heen. Ik kan mezelf wel voor de kop slaan.

(Later 30 jaar later op een reünie kom ik Paul van de Noort nog eens tegen. De wortels van zijn blik liggen nog steeds voor een deel in deze dag.)

Dan neem ik een besluit. Ik verlaat de studiezaal, alsof ik wil gaan biechten, dus dat valt niet op. Via een omweg bereik ik de kamer van Kwartje. Gelukkig is hij er. Snikkend vertel ik hem dat ik het onsympathiek van hem vind hoe hij Paul van de Noort heeft aangepakt. Hij lijkt er iets van te begrijpen, want hij zegt: “Dat is wat Yim, je bent anders het zonnetje in huis. Ik zal er iets aan doen“ Na nog meer opbeurende woorden van hem ga ik opgelucht terug naar de studiezaal. Ik durf weer in een spiegel te kijken.

’s Avonds blijkt dat Paul een dubbele portie strafwerk heeft. Ik probeer hem uit te leggen dat ik bij Kwartje ben geweest. De eerste tijd zal ik de smet van verdacht zijn met me meedragen. Ik zal opa Bidaga schrijven. Die weet altijd opbeurende woorden te schrijven.

(Vele jaren later, als ik Kwartje als volwassene nog eens tegen kom, zal hij me zijn excuses aanbieden voor z'n gedrag op deze dag.)

Uit het jaarboek. Zondag 20 oktober.

'Wereldmissiedag. De missievereniging vraagt dit jaar onze aandacht voor de dialoog met de niet-christelijke wereld (...). Het programma omvatte twee lezingen voor de groteren: De Dialoog met de Islam, door Prof. Dr. J. Houben SJ, en De Dialoog met de Primitieve Godsdiensten, door Pater Drs. F. v. Trigt SMA op zondagmiddag (...)

De kleineren moesten zich tevreden stellen met een klankbeeld over de Missie, door Zuster Reinhilde, en een avondvullend filmprogramma.(...)

'Prof. Houben benaderde in zijn inleiding het probleem vanuit de theologie van de Islam. Volgens de leer van Mohammed kan geen islamiet iets doen om het eeuwige geluk te verwerven. Alles moet hem door God geschonken worden. Dit brengt hem tot een houding van overgave aan Allah, die hem niet alleen verhindert om iets te ondernemen voor zijn zielenheil, maar die zelfs het verbeteren van maatschappelijke toestanden hier op aarde afwijst als miskennis van Gods goedheid en wijsheid. Hieruit moet de enorme achterlijkheid van de Islamlanden verklaard worden. Deze theologie is onverenigbaar met de Christelijke beginselen. Daarom is een dialoog met de Islam praktisch onmogelijk. We moeten eerst proberen om door een daadwerkelijk voorbeeld de houding der Islamieten te veranderen en waardering te kweken voor onze wederzijdse opvattingen. De dialoog die dan ontstaat, zal er een zijn van daden, niet van woorden.'

En over de lezing van Drs. v. Trigt: 'De inleider begon zijn betoog met een uitvoerige beschrijving van een tocht, die hij als eerste blanke had gemaakt naar de bronnen van de heilige rivier de Tano. Aan de hand van de verschillende rituelen die hiermee gepaard gingen, toonde hij ons de vele overeenkomsten tussen Christendom en natuurgodsdiensten. De grote mogelijkheid voor de missionering ligt nu in de omvorming van de heidense handelingen in daarmee analoge christelijke. Een missionaris moet niet afschaffen, maar omvormen.' (Aldus H.v. Rens, voorzitter van de missievereniging en leerling van de 6^e klas)(..)'

Donderdag 24 oktober

Een kaart van opa Bidaga: "Een bloem die alleen in de verlatenheid bloeit, is ook een bloem". Dat is zijn korte reactie op de toestand met Paul en Kwartje.

Ik hang de kaart op in mijn chambrette naast de foto van Paus Johannes XXIII

Donderdag 31 oktober

Eindelijk na 8 weken mogen we een paar dagen naar huis. Er zijn speciale bussen geregeld o.a. naar Noord-Limburg, waar ik heen moet. Ik zit naast Ger Jeuris. Ik ben blij dat ik de kille koelcel van Rolduc even uit kan. Het is of ik als de ziel van een mongooltje even uit mijn aardse gevangenis mag om in Gods

onmetelijkheid te gaan bijtanken; zo iets komt er bij me op. Ze sturen het rapport op. Dat moet de pastoor van Baarlo ook tekenen.
Vrijdag 22 november.

Als ik uit de knutselklas de studiezaal binnen kom, zie ik het op het bord staan: 'President Kennedy is neergeschoten'. Het is of het sneeuwt in een glazen bol waar ik zelf in zit. Hoe kan dat nou? Een katholieke president die het won van de protestant Nixon. Hij is dood Die Kennedy die zo'n knappe vrouw en 2 lieve kinderen heeft. Hij trotseerde die Chroetsjov bij de Varkensbaai, toen zelfs de bovenmeester van de lagere school in zijn piepzak zat over het voortbestaan van de aarde. Ik herinner me nog de Katholieke Illustratie bij opa Van Baerle waar zijn gezicht levensgroot op de voorkant stond, en Nixon op de achterkant. Waar die als protestant ook thuis hoorde volgens opa. In de recreatiezaal wordt over niets anders dan de moord gesproken. Verslagen begeven we ons later naar de slaapzaal.

Uit het jaarboek. Vrijdag 22 november.

'Vanavond worden wij opgeschrikt door een verbijsterend bericht. Om half acht Nederlandse tijd wordt een laffe aanslag gepleegd op het leven van President John Fitzgerald Kennedy van de Verenigde Staten. Het gebeurt in de rassendiscriminerende stad Dallas in Texas. Een half uur later is de president aan de schotwonden bezweken. Het bericht slaat in als een bom, bij ons en in de gehele wereld. In de handen van deze jonge, sympathieke, uiterst kundige man voelden wij onze toekomst veilig. Hij was geen koele staatsman, zoals velen voor wier persoonlijk lot wij ons niet interesseren. Hij was een verre vriend met een hart dat klopte voor allen. De Heer geve John Kennedy de eeuwige rust.

(En in het bijzonder ook aan Marilyn Monroe van wier lot wij toen niets wisten. Dat zijn hart voor haar zo extra geklopt had bijvoorbeeld. Alsook Zijn hart.)

Zaterdag 23 november

Zijn ogen zijn van een natuurlijke diepte en geven voortdurend een ijle witte energievorm weg. Voor anderen is het meer een wolk van krijt om hem heen. Het is de oude heer Vleugels, die onvermoeibaar borden volkalkt met uitwerkingen van sommen. Soms moet hij wel 3 borden weer leegvegen omdat ergens in verstrooidheid een stapje verkeerd is genomen. Dit tot immense wanhoop van de zwakke wiskundebroeders, die zelfs heimwee krijgen naar Ptolemaeus als Vleugels in stofjas de klas binnenkomt. Voor hen lijkt hij eerder de strenge Titiaanse doge Andrea Gritti die hen de weerbarstige zee op stuurt.

Lang geleden is Vleugels als priesterstudent ernstig ziek geweest. In het dorp werd al van hem gezegd dat hij naar de schop rook, waarmee de mensen bedoelden dat hij wel gauw dood zou gaan. Nu legt hij nog steeds met vuur

stellingen uit alsof het een pas ontdekte goddelijke levensvorm ergens in een sterrenstelsel betreft.

Met dezelfde overgave stapt de man in z'n saab om voor het feestje van de Serre lekkere chips en nootjes en de limonade te gaan halen in de stad. Chips is echt iets moderns, ik heb ze vorig jaar bij tante Teuntje gehad. Heerlijk. Het feest is vanavond. Ger Jeuris en ik mogen mee om hem te helpen. Een beetje raar voelen we ons wel, nu we midden in het schooljaar door een heuse winkel lopen.

Vleugels weet ongelooflijk veel van planten en bloemen. Hij weet bij elk blaadje wel een Latijnse naam. Hij staat hierom in hoog aanzien bij de Serreleden.

Het feest begint met enkele toneel - en muziekvoordrachten waarin planten de hoofdrol spelen, een determineerquiz en een bloemschikwedstrijd. Ger en ik brengen 'Het interview met de cactus'. Het valt al snel in het water wanneer ik als interviewer een verkeerde zinsnede gebruik: "Om op de cactus in het algemeen terug te vallen..." Het publiek roept nu telkens 'au' als het woord cactus valt. Bovendien wordt Ger die ook als cactus lispelt, nogal eens nagedaan. Of ze bieden hem zogenaamd limonade aan. Met rode oren en wangen nemen we het joelend applaus in ontvangst.

Wie ouder is dan 16 jaar, krijgt 1 flesje bier. De bierlucht staat me heftig tegen. Die herinnert me aan een dronken bui van opa Bidaga met Carnaval. Hij had zo veel op dat hij sentimenteel begon te snikken als een dement vrouwtje van 96. En hij jammerde uitgebreid over zijn familie in Malet die hij al zo lang niet meer had gezien. Pap en Mam hebben hem de trap op gesleept naar zijn slaapkamer, want ze konden het niet meer aanhoren. Wanne en Rasent werden er wakker van, en Wanne begon natuurlijk prompt mee te janken.

Zondag 1 december

Het leven kruipt als een kaal onbesneeuwd winterlandschap aan het Limburgse miljoenenspoorlijntje voorbij, hier mijn eerste trimester op Rolduc. De dagen zijn vooral statisch ingedeeld als de letters in een letterbak. Zo nu en dan valt er een 'bloesemblaadje' van de kale winterboom. Dan is er bijvoorbeeld een voorstelling in de aula. Vandaag brengen de 'kuzen', die de filosofieopleiding volgen ter voorbereiding op het Groot-Seminarie, ons een toneelstuk ter gelegenheid van de jaarlijkse feestdag van Sint-Kathrien. Ze spelen 'Het onstuimige hart' Het is een ruw soldatenstuk gesitueerd in een legerbarak in Birma.

De Schot Lacklen heeft nog maar kort te leven. Dat weet hij zelf niet maar de soldaten weten het wel. Lacklen is een etter van een kerel, maar ondanks dat probeert iedereen zo aardig mogelijk tegen hem te doen om nog een laatste glimlach op zijn nurkse gelaat te toveren. Kiwi, een Afrikaan, is het aandoenlijkste. Het enige dat hij in de Engelse taal kan uitbrengen is het woord 'bloesem', dat hij te pas en te onpas gebruikt. Wat zou ik graag zelf zo'n eenvoudige ziel zijn, die al aan het woord bloesem genoeg heeft om zijn wezen uit te drukken, mijmer ik, terwijl het toneelstuk verder gaat. Lacklen raakt zo waar vertederd door de houding van zijn kornuiten. Totdat de kolonel hem z'n lot vertelt en hij bitter de genegenheid van de anderen bij hen terugwerpt.

Maandag 2 december

Ger Jeuris hoort bij het clubje dat volgens rooster 's avonds om beurten de televisie-installatie bedient. Het is een soort projector die het programma op een groot scherm brengt. Het te kiezen programma is voorgeschreven. Als er iets mis is met het beeld, moet Ger de zaak goed zetten. Hij is altijd zo vervuld van zijn taak, dat hij voortdurend aan het beeld zit te sleutelen. Ook vanavond wekt dit de woede op van iedereen die naar de Vuist van Duys zit te kijken. Ik word ook zo geïrriteerd dat ik met de anderen mee roep: "Vlaamse gaai, hou op met dat gedraai".

Ik voel dat Ger mijn stem ook in het geheel hoort, en dan zie ik dat er een soort scherm voor zijn ogen valt. Hij loopt kwaad weg. Bij Willem Duys op tafel kraait een kempaan de duistere nacht in. Drie keer. Ik voel me alsof ik in een pan weekjournaal zwem, de kledderige zaterdagse soep van Rolduc, die uit de soepresten van de afgelopen week is samengesteld.

's Avonds in bed kan ik mijn tranen niet meer inhouden, want ik denk dat Ger nooit meer door mij te benaderen is. Hij zal me vast niet meer met lispelende stem in vertrouwen nemen. Ik zal misschien niet het goede moment weten om me te excuseren. Hij doet al niet meer zo mee met de compagnie ondanks Kwartje.

(Vele jaren later heb ik een gezellig gesprek met hem. Het gaat hem goed, en is heel vriendelijk voor mij.)

Dinsdag 10 december

Ik moet straks bij Schaap komen. Ik vraag me af waarom. Ik ben altijd een beetje bang voor hem.

"Dat Boeddhabeeld op je nachtkastje, hoe kom je daaraan?"

"Van mijn opa Bidaga, mijnheer. Voor Sint-Nicolaas."

"Je weet waarschijnlijk wel dat Boeddha een grote filosoof was, maar de Katholieke Kerk vindt toch niet dat hij het bij het rechte eind heeft. Hier op Rolduc zijn dan ook geen beelden van hem toegestaan op de chambrettes. Je mag het beeld dus niet meer op je nachtkastje hebben. Ik heb het zo lang voor je opgeborgen. Als je met Kerstmis naar huis gaat, neem je het mee, en dan geef je het terug aan je opa."

"Ja mijnheer". Ik durf niks anders te zeggen.

Ik kan maar moeilijk begrijpen waarom Zeddar het beeld heeft weggenomen. Opa Bidaga heeft het albasten beeld speciaal voor mij uitgezocht in Amsterdam. Het is de Boeddha met zeven cobrakoppen boven het hoofd als bescherming tegen de regen. Deze Boeddhahouding hoort volgens opa bij mij, omdat ik op zaterdag ben geboren. Het beeld beschermt me in ieder geval niet tegen Schaap. Dat die man zonder eerst te vragen mijn eigen Boeddha heeft gepakt!

Ik bewaar hem maar thuis voor later.

DEEL II De koude van de dag,

1964

Donderdag 9 januari

Na de kerstvakantie is Rolduc ook nog letterlijk een ijskast. In de ochtendstudie om half acht zet Kwartje de ramen wijd open. de vrieskou overstemt elk denkvermogen, zodat ik tegen Job Benders fluister dat zo'n internaat in de winter nog erger is dan een padvindskamp op Nova Zembla. Sommigen beginnen nadrukkelijk te rillen. Kwartje doet of hij niets merkt en zet ook nog het laatste raam open. De ergste winterbries is evenwel niet in staat de verschraalde kruimelboenwaslucht weg te wassen. Die geur hangt altijd maar weer in deze studiezaal en in de gangen; hij duwt al mijn tranen terug tot waar ze vandaan komen. Vandaag zouden de tranen trouwens bevroren. De lucht doet me definitief realiseren dat de zachte wereld van thuis voorlopig niet meer is dan een fata morgana. Alleen in het schone wasgoed ruik ik de frisse zeep van Mam.

Thuis is alles lichtvoetiger en warmer dan hier. De kleuren zijn er zachter en rijker, de muziek is wereldser, en het eten is er lichter. Hier ben je om gehard te worden. Om je geestelijke concentratie te versterken. Om een soldaat van het toekomstig intellect te worden, zoals Ptolemaeus het noemt. Caesar wij groeten u! Het is hier net zo koud als in de tijd van de Romeinen in de winter Maar goed, ik zit hier vrijwillig.

(Later als ik eens op een zaterdagmorgen in bed een Vara-reportage op de radio beluister over de nieuwe Bijlmerbajes, val ik in slaap in een bizarre klemdroom. Ik schuif met drommen gevangenen en verpleeghuispatiënten door de zalen van Rolduc. Ik ben verstrikt in een cliché van een kostschool. Ik wordt bang dat ik ooit iets doe waardoor ik verplicht wordt opgesloten ergens in een gesticht, een gevangenis, een verpleeghuis. Als ik weer wakker wordt is er warme koffie en croissants. Het materiële verwende resultaat van mijn opleiding.)

Ik besluit toch maar goed de Latijnse woorden te leren, want een openbare inquisitie van Ptolemaeus wil ik er niet nog bij hebben. Hoe komt die man er trouwens bij om voor de dag na de vakantie al iets op te geven? Waarom zit ik hier onder nul te leren? Ik zou willen schreeuwen, maar van wie krijg ik dan warmte?

Zondag 12 januari

“Ik bel even naar de ziekenzuster“, zegt Kwartje tegen me, als ik hem vertel dat ik ziek ben. Ik voel me of ik tijdens een hittegolf op een ijsschots heen en weer geslingerd word. Het feit dat ze vanavond een film gaan vertonen, kan me niet eens opbeuren.

Zuster Radboda trekt haar rode ganzenwangen eens ferm op als ze de thermometer afslaat. “39.7“, zegt ze. “Onze Yim moet naar de Infirmierie. Je kunt je pyjamaatje en toiletspullen halen, en dan kan onze kleine haan met de vroege kippen op stok.”

Ze lacht voldaan, alsof ze de eerste is die een grapje maakt vanwege mijn achternaam. Toch is ze wel aardig. “Morgen zullen we de dokter maar eens laten komen“, voegt ze er kordaat aan toe.

Ik ben de enige zieke op de infirmierie, die ergens verlaten op de zolder van het complex ligt. Er is voor iedere zieke een kamer. De ziekennon komt om de drie uur even kijken hoe het ermee staat. Ze brengt me bouillon en hete melk. Verder ben ik alleen met de zoldermuren, waarop zich allerlei bekende en onbekende figuren in cirkelgangen aftekenen als in een surrealistische film.

Uit het jaarboek. Zondag 12 januari.

Op deze zondagmorgen rijdt een groep van een jaar of 12 een scheve schaats. Dat wil zeggen: zij rijden nu juist niet, maar staan in een hoek van de bovenste vijver op het ijs te staan. Méér dan bevroren water is ijs, fysisch, nooit geweest: 500 kilo druks zijn dan ook te veel. Met natte voeten en een nat pak loopt het koude avontuur nog gelukkig af. Nu is de eilandenvijver in gebruik.

De traditionele heimweefilm toont ons Don Camillo op de barricaden (...)

Woensdag 15 januari.

“Ze wilden me niet meteen bij je laten, die stelletje soepdresses, maar ik heb gezegd dat we in ons familie zieken niet alleen in hun lot laten. Die Europesers ook.” Ik ben verbaasd opa Bidaga mijn ziekenkamertje te zien binnenkomen. Hoe weet hij nu dat ik ziek ben? Ik had hoge koorts en voelde me te belabberd om thuis of hem een brief te schrijven. “Veel kussen met groetings van Oma Anna”. Oma Anna is aan huis gebonden omdat ze niet zo goed meer kan lopen. Tranen kruipen omhoog, nu ik opa Bidaga zo aan mijn bed zie zitten. Hij is helemaal uit Utrecht naar me toe gekomen. Dat kost me wat. Hij strijkt me glimlachend over mijn hoofd. Hij mag dat doen. Dat is zijn voorrecht. Hij kon vroeger vreselijk kwaad worden als een vreemde mijn broer Sang of mij vertederd over ons kinderhoofdje aaide. “In Malet zal men een kind van de ander never op het hoofd strijken. Ze zullen efreesd zijn de geest eruit te verdrijven”, kon hij dan verontwaardigd zeggen. Het gekke Nederlands dat hij spreekt kan heel grappig zijn, maar niet als hij boos is. Dan kun je beter uit zijn buurt blijven. Een t aan het einde van een woord kan opa niet altijd goed maken, en de f wordt ook wel eens een p. Wij zeggen dan thuis:” Opa Bidaga piest weer op de piets”.

Het is zo heerlijk vertrouwd hier op Rolduc opa’s taaltje te horen. “Bij ons in de familie vertelden wij voor recover een zieke altijd een mooie verhaal.

Daar konnie dan over nadenken en zo met zijn mind zijn lichaam reinigen.
Yim, ik zal je eens het verhaal vertellen dat moeder me vertelt, toen ik ziek ben,
net als jij nu.

In Dokkumtai, de bloemendorp waar ons voorvaders vandaan komen, leefde eens
een jongen, Klong, van welk de vader en moeder dood waren. Hij woonde bij zijn
oma en ze waren very poor. De jongen moet elke morgen vis gaan vangen en
zoeken voor groenten. Oma werkt op het rijsveld, als de werk er is.

Na de regentime wordt de river langzaam leeg. Er is alleen wat geel zandwater,
en de mannen van Dokkumtai konden almost geen vis vangen. Zij hadden een
idee om Klong dwars in de heel sèmale stroom van het water te leggen. Als te
zijn een soort van een dam. Zo kon het water wat rijzen en komen de vis naar
boven. Ze bedekken de arme jongen met a little modder, en ze vangen die
middag genoeg vis voor eten.

Voor Klong is niet veel vis over, alleen dan een very smalle vis. Als Klong naar
Oma loopt met de visje, die de mannen geminacht hebben om zelf te nemen, krijg
hij medelijden met deze visje. Die is een special visje, dat is wat hij voelt
Hij besluit hem te laten leven en groeien in een kom water. Oma zegt er niets
van, en zegt hem zich te wassen. Zonder spreken eten ze samen wat rijst.

De visje wordt langzaam groot, en Klong en de vis worden vrienden.

Dan is de vis already zo groot, hij past bijna niet meer in de grootste kom.

En Klong brengt hem terug naar de river, dat nu vol was van water.

De vis vraagt hem of hij silver of goud wil hebben to escape de armoede.

Of course dat hij het wil.

“Spring in het water en hou mijn rug vast, maar skreeuw alleen niet van angst of
boosheid, because dan gaat het wrong met jou.” zegt de vis.

Tegen de middag wordt de heaven zo dark als het rioolwater.

Een heavy storm maakt van het water een rollercoaster en de donder laat hem
rillen. Hij trust echter de vis en houdt zijn tanden strongly op elkaar.

In de namiddag wordt de river weer rustig.

Ze komen bij een cave. Daar zag de jongen allemaal edelstone, goud en silver,
en despite of de skemering, die snel komt, blinkt alles met stralen in Klongs
ogen.

“Morgenvroeg pak je as much als je kunt dragen. Ben niet efreesd vannacht.”

Het was gauw een donkere nacht, but Klong is heel kalm.

Hij trust nu ook de vis.

Terug in het dorp verkoopt hij de treasures die hij meenam. Hij koopt van het
geld een nice huis voor oma en koele zijde voor een blouse en een skirt, en zo on.

Een friend van de dorp vraagt Klong hoe hij bekwam zo rijk. En Klong, honest als
hij altijd is, vertelde hem de hele verhaal.

“Zou de vis mij ook een keer willen meenemen?”, vraagt de friend.

Dat kan. Hij kan zelfs op zijn rug so big is de vis al. Maar bij de storm begint de
jongen te skelden, en jammeren, de vis gooit hem of zijn rug.

De vis krijgt pity bij zijn lange smeekreten om hulp, en zwemt terug.

De volgende dag neemt de jongen zoveel treasures in zijn pockets en tas dat de
vis hem hardly kan vervoeren. But, de jongen wil toch alles meenemen.

Na nog geen 100 meter is de vis zo tired, dat hij de jongen niet meer kan dragen.

En de jongen zakte met al zijn treasures naar de bodem van het water, waar hij kwam in de grip of modder en de plants
Nice verhaal, he Yim? Ik heb er nog vaak aan gedacht.

Donderdag 16 januari.

De verjaardag van Tante Teuntje. Verhip, ze heeft geen kaart van mij. Af en toe spelen flarden van het verhaal van opa Bidaga door me heen als warme troostende handen in de kou. Het sprookje doet me denken aan Piggelmee, maar ik vermoed dat opa er meer mee bedoeld heeft. Is het de hardheid van het Rolducse bestaan volgens hem nodig om tot verinnerlijking te komen en daarbij mijn eigen draagbare schatten te vinden?

Vandaag mag ik van Ziekenmoeder de Gans voor het eerst uit bed om me te wassen in de grote badkuip. Even zie ik de ziekennon ook als de oma van Kloug die hem gelast zich te baden, nadat hij met modder is overstelpt.

“Waarom deed je grootvader gisteren hier zijn schoenen uit?”, vraagt de ziekennon, als ik weer opgefrist in bed lig.

“Dat doet hij altijd als hij ergens op bezoek gaat. Thuis doet hij ook altijd zijn schoenen uit. Dat is de gewoonte in Malet, waar hij geboren is”.

“Lekker gemakkelijk, zo heb je nooit hondenpoep op de vloer”, grapt de Ziekenmoeder.

“Ze vinden in Malet voeten de nederigste delen van je lichaam, en zeker als je schoenen aan hebt. Je mag ook niet met je voetzolen naar iemand wijzen. Dat is beledigend”.

“Jezus waste de voeten van zijn leerlingen, misschien was het bij de Joden ook zo met die nederigheid van de voeten. Ik zal het Moeder Overste eens vragen, of die dat misschien weet.”

Dinsdag 28 januari.

“De tweede persoon van partior?”

“Partiaris.”

“Dat is de coniunctivus! Zeg de indicativus eens op!”

“Partior partiris partitur èh, èh...”

“Ja, dat moet er geheid inzitten“, hoor ik mezelf zeggen met een intonatie die regelrecht aan Ptolemaeus is ontleend. Ik geeft bijles aan Ruud Stiefel, die moeite heeft met Latijn, en die me met vriendelijke onderdanige ogen aankijkt. Kennelijk heeft hij de giftige angel in zijn vlees niet gevoeld die er met mijn intonatie meekwam. Wat is een mens toch een eng wezen, ontdek ik bij mezelf. Ik realiseer me dat ik zo juist Ptolemaeus tot een lage karikatuur toe heb geïmiteerd ten koste van een medemens. En ik voel me met trillende knieën aan de rand van een ravijn staan, waar ik voor een halve eeuwigheid in had kunnen vallen. Ik schaam me diep. Trek ik me hier niet met zelfverheffing uit een put, waar ik een ander vervolgens met minachting induw. Ik ben als het ware in een val getrapt. Dit zou ik moeten biechten, maar bevat de biecht niet dezelfde valkuil voor een priester?

Priester worden is volgens mij zo iets als je bewegen op glad gletsjerijs.

Het is dus de vraag of mijn ziel die nederigheid aankan.

Je moet kennelijk continu alert zijn in het leven, wil je in alle systemen de juiste gedachten voor je innerlijke Zelf hanteren en elk schepsel zorgvuldig blijven behandelen al je eigen Zelf.

(Later als ik les krijg over het fascisme – ironisch genoeg van Ptolemaeus – herinner ik me met rode wangen die 28e januari op 1 gym. Ik zie dan in dat ook in mij, net als in vele mensen, een kiem aanwezig is van onderdrukking en minachting; die in onbewuste situaties van machtsverschil, geestelijke vermoeidheid, aanpassing of clichépatronen van overleving een eerste reflex teweegbrengt die me van mijn diepste Zelf zou kunnen vervreemden. Die de pacifist voor lang onder de modder stopt. Het is wel schrikken.

Hopelijk kan ik deze kiem in mijn leven laten verdorren, ook in moeilijke overlevingssituaties. Ik ben dit aan de erfenis van mijn vader en opa Bidaga verplicht. Zij hebben in de oorlog on the razor's edge vanzelfsprekend de juiste weg gekozen.

Of zijn zij moeizaam ontsnapt, gehoorzaamend aan kiemen van angst en zelfzuchtig vluchtgedrag? Het is bijna een taboe om zo iets te vragen.

Zou Gwijde hier een preek met een mooi verhaaltje over kunnen houden? Je moet wel erg diep in de Bijbel duiken, denk ik.

Wie zou echt Gods standpunt hierover kennen?.

Ik neem me in ieder geval voor ernaar te streven nooit meer voor macht om de macht te zwichten, tenminste niet in mezelf.

En het zou kunnen zijn dat het Gods bedoeling is dat we zelfs hierin niet in de machtsvrijheid van anderen mogen treden? “Biedt ook uw andere wang aan”.

Het leven is behoorlijk ingewikkeld, dat merk ik wel als je in je bestaan met voetnoten wil gaan werken.)

Na de bijles gaan we naar de aula. Samen met de harmonie oefenen we onder leiding van Ptolemaeus het Slavenkoor en het Triomfkoor van Verdi voor de opvoering van Halfvasten.

Wat een mooie muziek. De tekst ken ik gelukkig al uit mijn hoofd.

Zaterdag 8 februari.

Opa Van Baerle is ernstig ziek. Met Tante Teuntje, Mams zuster, bezoek ik hem in het ziekenhuis. Het is net carnavalsvakantie.

“Niet schrikken hoor, hij ziet er heel geel uit”, fluistert tante me in de gang nog toe. Inderdaad, opa ligt als een groot stuk zandgebak in bed, met zijn haar als een gek wit zonnehoedje. Het is vreemd om deze vroeger vaak barse man in deze onwerkelijke gedaante in bed te zien liggen. Opa is al een paar jaar met steeds grotere vlagen dement. Op momenten dat hij zich van zijn situatie bewust is, is hij diep ongelukkig. In zijn warrige momenten sjouwt hij voortdurend met kussen dat Mam voor hem heeft geborduurd. Zij en tante Teuntje waren de enigen die zijn autoritaire optreden durfden te trotseren.

Voor opa was een kamer pas een kamer, als er een kruisbeeld in hing, er een Mariabeeld in stond en er bovendien van minstens één heilige een afbeelding was. Bij voorkeur van de heilige Theresia van Lisieux. In zijn huis struikel je dan ook over de heiligen onder de stolpen, de gloeiende kruisjes, en de Mariabeelden - vaak met lichtgevende stippen. Vanaf de muren kijkt het oog van God de Vader je overal aan, vanuit een driehoek.

Mam vindt het wel welletjes als in elke kamer een kruisbeeld hangt. Opa's barse opmerkingen daarover heeft ze altijd rustig terzijde geschoven. Ook het dagelijks bidden van 3 rozenkransen doen we thuis niet. Bij opa en oma Van Baerle gebeurt dat steevast iedere avond na het eten, waarbij alle aanwezigen verplicht zijn mee te bidden.

“Er zitten slangen onder het bed. Ze sissen en grijpen naar me”, zegt opa met gekwelde stem, maar met een blik waar ook een zekere gelatenheid uit spreekt. Tante Teuntje streelt opa's hand, waarop hij wat rustiger wordt.

Ik doe in stilte maar een gebedje

“Ben jij het?”, zegt hij tegen mij. In zijn waterige ogen zie ik dat hij me niet echt als zijn kleinzoon herkent.

Ik zie nog voor me hoe hij als enige in staat was het wild geworden paard te kalmeren en terug naar de wei te brengen, toen het uitgebroken was.

Hij was de eerste in het dorp die een grote kas liet bouwen voor het kweken van sla. Ik was toen drie jaar oud, ik kan de frisse sla nu nog ruiken. Wat was hij groots op zijn kas. In de zomer ging er witte kalk op.

Ook zie ik hem weer met een vervaarlijke kap op naar de bijenkasten gaan, vlakbij de gele zandhoop, en de pruimenboom waarvan je de droge bast rook in de zinderende zomerlichttrilling. Daar speelde ik vaak in mijn eentje of met Sang in het zand. Ik hoor nog de flikkerende aluminiumstroken in de kersenboom, die Opa erin hing tegen de eetgrage vogels. De boom waar Sang nog uitgevallen is. Ik ruik weer de appels die in kisten onder zijn bed lagen te rijpen. Waar mijn moeder zich erg over kon opwinden dat die appels daar lagen.

Tante Teuntje was naaister en ik herinner me dat ik als jongetje van vier van haar ook iets mocht maken. Ik knipte uit een groen lapje stof een soort slabbetje en tante gaf me de kleurrijkste knopen die ze had, om erop te naaien .

Helemaal vrolijk van het bonte sieraad om mijn nek zat ik 's middags al kletsend van mijn soep te slurpen. Ik merkte de geërgerde ogen van opa niet op.

Aan tafel mocht er alleen door opa en oma gesproken worden en zo'n kwetterend kind moest hem een gruwel zijn.

“Doe dat slabbetje af, dat past niet bij een jongen!”, kwam er boos uit zijn mond.

Ik deed het niet af. Tante Teuntje nam het voor me op, maar dat mocht niet baten. Hij graaide het slabbetje van mijn nek en rende er woest mee naar buiten.

Een heel klein spottend twinkeltje in mijn ooghoeken moest hem nog kwaaiër hebben gemaakt. Na drie minuten kwam hij verwilderd binnen. Ik kreeg het lapje terug. De knopen had hij eraf gerukt. Ik huilde niet. Ik sloeg dicht.

Na het eten streek oma even over mijn hoofd en gaf mij een babbelaar.

Terwijl dit nu bij zijn stervensbed weer door mijn hoofd gaat, denk ik dat mijn meehelpgebedje tegen de sissende slangen wel een paar minuten later had gekund. Deze gedachte geeft me een diepe rust.

Er gaat een dichtgenageld deurtje in mij open, en er gaat wat verstening uit mij weg.

Ik krijg ineens mededogen met opa. Ik heb eigenlijk nooit veel warmte voor hem gevoeld. Ik leg mijn hand op zijn hand, en hij kijkt me een moment helder aan. Ik besef dat dit ons echte afscheid is.

Van dit leven dan, want opa Bidaga zegt altijd dat er telkens weer een leven komt, tot je ziel voldoende gerijpt is voor de Schepper van het Universum. Wat ik er nu zo van denk, is dat opa Van Baerle zeker nog wel eens geboren wordt. Ik voel heel diep in mij een rust, zonder tranen van verdriet.

Voor deze tijdspanne in de eeuwigheid zijn opa en ik rond met elkaar. Hij zal eerstdaags wel als vliegend aureooltje zijn reis vervolgen. Hoewel ik vermoed dat hij dan eerst nog een tijdje om mijn lieve oma en enkele dierbaren zal rond zal cirkelen. Dat heb ik aan zijn blik gezien. Achter het barse karakter zit een betrokken ziel. Hij gaat niet zonder oma het lichtgebied binnen. Dat weet ik nu zeker.

Een Antilliaanse verpleegster brengt opa thee. Als ze wegloopt, mompelt hij met een soort blik van verstandhouding tegen ons: "Een lekker mokkeltje. Ze hebben hier meer van die wijfjes".

Mijn Tante doet een beetje gegeneerd. Opa heeft aderverkalking, maar dan nog. Ik ben ook wat verbaasd. Opa en de vrouwtjes. En al die rozenkransen dan, en oma. Vroeger was alles dat van buiten de provincie kwam of niet katholiek was, verdacht. Toen mijn Pap met Mam vrijde, gaf dat heel wat deining. Een van de eerste keren dat Pap in de buurt kwam van het huis van opa, stuurde hij Hertha de herdershond achter hem aan. Pap die moeilijk liep, kon hem niet ontlopen. De anders zo lieve Hertha beet hem in de enkel, ook al schreeuwde Mam dat hij van hem af moest blijven. Opa was de baas en dat wist Hertha ook. Pap en Mam zijn niet voor de kerk getrouwd, wat voor Mam moeilijk was om te beslissen. Maar uiteindelijk vond ze dat iemand die in de oorlog onderdook om niet voor de Duitsers te hoeven werken, voor God maar goed genoeg moest zijn zonder kerkelijke inzegening. Opa was niet op de bruiloft. Later heeft hij zich toch met Pap verzoend, hoewel die eerst moest beloven dat zijn eventuele kinderen goed katholiek werden opgevoed door Mam. Dat deed Pap.

Zondag 9 februari

Opa is vanmorgen om vier uur gestorven, terwijl er op dat moment net een carnavalsfanfare langs het ziekenhuis trok. Volgens Mam speelden ze: "En mien linkerbein, en mien rechterbein, die laupen noo al joaren nèvenein".

Opa was vroeger zelf ook bij de fanfare. Hij is op het allerlaatst met feestgedruis uit dit aardse leven vertrokken. Pap was er ook bij.

Maandag 10 februari.

Ik mag niet naar het Carnavalsjeugdbal van Mam. Dat past niet, nu opa nog boven de grond staat. Bovendien zit ik op Rolduc, en dan past het al helemaal niet. Mijn elfjarige broer Sang moppert vreselijk. Hij mag ook niet naar het

jeugdbal. Pap stelt vast dat de dood de vrolijkheid niet mag uitschakelen, en uiteindelijk geeft Mam bij. Als we maar wel onze maskertjes ophouden, zodat ze ons niet meteen herkennen, en erover gekletst gaat worden in het dorp. En we moeten op tijd terug zijn om met de familie naar opa te gaan kijken.

In de avond staan we bij opa die opgebaard ligt in een lange witte jurk met allerlei kant en frutsels. Het lijkt wel of hij eerst dood moest om de zwier naar zich toe te trekken. Oma loopt gebogen van verdriet. Het liefst zou ik haar even over de rug strijken, maar dat is niet zo gebruikelijk in de familie Van Baerle, waar het gevoel al snel als te sentimenteel en aanstellerig onder een gestijfd en geblauwseld laken wordt verstopt. Opa heeft witte propjes in zijn neus. Er hangt een wrange lucht als van zuur en beschimmeld houtzaagsel in het vertrek. Zou dat nu lijkenlucht zijn? Tussen zijn gevouwen handen heeft opa een rozenkrans. Om zijn mond zit een schalks trekje, alsof hij wil zeggen: "Het is voor mij tenslotte ook carnaval geworden. Zijn jullie wel naar het jeugdbal geweest? En was het leuk?" Ik hoor de carnavalsliedjes nog nagalmen in mijn hoofd. Een oudere zus van oma zegt, dat het net is of hij slaapt, zo rustig. Dat vind ik niet. Hij is dood, en dat ruik je wel.

Aswoensdag 12 februari

"In paradisum deducant te Angeli", zingt het koor. Opa wordt de kerk uit gedragen. Vanuit de dag van de as zingen we hem het paradijs binnen. Mogen de bloemengeuren vandaag nog zwarte vlekjes uit zijn ziel wassen, zodat hij hoger stijgt naar het licht - in de eerste wiekslagen veilig begeleid door onze gebeden en ons gezang. En mogen de Engelen hem verder brengen Buiten op het kerkplein liggen de restanten van het carnavalsgedruis eenzaam in de kou. Confetti, slingers, afgelegde maskers, bierflesjes.

Uit het jaarboek. Donderdag 13 februari.

*(...) In de ingewanden der aarde, onder het cultuurmonument Rolduc, bevinden zich 4 miljoen tonnen hoogwaardige huisbrand. De Dominiale stelt zich voor, deze te ontginnen, 'hoe het dan ook afloopt' (De Volkskrant van heden) (...)
Van de zijde der Dominiale bleek er een uiterste welwillendheid met betrekking tot de voorzieningen, die ter bescherming van de kerk getroffen moeten worden. De aannemer ontving intussen opdracht om een plan uit te werken ter zake van een gordel rondom het kerkkoor en een gedeelte van het schip.(...)*

Dinsdag 18 februari

Om zes uur reutelt mijn wekkertje de dagelijkse dood over mijn droomwereld waarin ik dit keer zweefde boven een dorpsplein in de Himalaya met boeren en monniken in terracotta gewaden met gele banden, die een lijnenspel leggen over de eeuwigheid.. Als ik op het koude zeil sta, is alles weer diep weggezakt.

Ik moet me haasten, want om kwart over zes moet ik in de nonnenkapel de misdienen bij Taap. Hij vroeg me laatst of ik deze taak twee keer per week wilde vervullen. Ik kan moeilijk iets weigeren, en voor ik het wist, had ik ingestemd. Achteraf ben ik er blij mee, want na de mis krijg ik van de kosteres altijd een grote mok thee met een lekkere koek. Zuster Beatrijs heet ze, geloof ik. Ze ziet er niet uit als een echte non, het is meer een moeder, maar dan wel een beetje een deftige.

Ik laat me die missen niet meer aftroggelen. Laatst vroeg Paul van de Noort of hij eens mocht invallen. Nou vooruit dan, voor een keer. De schelle nonnengezangen heb ik graag voor de consumpties over. Andere dagen moet ik tot half negen wachten eer ik wat te eten krijg.

Taap is een aardappelig priestertje met een buikje als een grote kokosnoot, en hij is de enige die nog altijd de toog draagt. Volgens ingewijden moet hij daaronder een spijkerbroek dragen. Hij eet katjes, dat wil zeggen de kopjes, en de rest van de drop gooit hij weg. Nou ja, "Iedereen heeft recht op zijn neuroses", zegt Pap altijd. Taap kan zijn Griekse les alleen geven als hij zijn schrift bij zich heeft. 's Zomers als het raam van zijn kamer openstaat, klimt wel eens een leerling naar binnen om de opgaven van een proefwerk te pikken. De dief moet echter vlug zijn want Taap kan sneller een mis opzeggen dan een andere priester het confiteor. Als de bisschop van Roermond een wedstrijd zou houden in het snel mis lezen, zou Taap zeker met de gouden kelk gaan strijken.

In de verte fluit de Duitse trein, als het credo van Taap aan me voorbij dendert. Wat zou het vreemd zijn als het leven altijd zo snel ging als deze mis en ik zelf zou in mijn eigen tempo blijven. Ik zou langer dan de anderen jong blijven. Een glimlach zou minuten duren, en ik zou op één dag niet zo veel van deze aarde verslinden als mijn mederoofdieren.

Taap stoot me aan, ik vergeet bijna de handwassing. Een non glimlacht me toe. Pap zou hier natuurlijk weer zeggen: "Ieder kerkgenootschap en, ieder ritueel is een verkramping van de waarheid".

Pap is een echte filosoof, dat heeft hij zeker van Opa Bidaga meegekregen.

En wat Taap betreft heeft hij wel een levend bewijs voor zijn uitspraak.

Maar, ik krijg zo meteen weer een mok lekkere thee en een koek van zuster Beatrijs. En dat is dan weer een bewijs van wat anders, n.l. dat de zuster inziet dat ik geen woestijnmonnik ben met verstervingsrituelen, hier in het koude Rolduc.

Maandag 24 februari

Als ik me uitkleed om te douchen, zie ik dat er op mijn onderlijf 2 kleine dikke zwarte haartjes groeien. Ik schrik ervan. Ik zal toch niks mankeren? Misschien komt het omdat we ons maar een keer per week mogen douchen. Verder wast iedereen alleen dagelijks z'n bovenlichaam aan de wasbak en de voeten in speciale voetenbaden.

Op mijn chambrette knip de haartjes voor de zekerheid maar netjes af.

Dinsdag 25 februari

Volgens Huib Tannen krijgt iedereen op zijn onderlijf haartjes, als hij groot wordt. Hij heeft een stel rode haartjes, iets donkerder dan op zijn hoofd. Je moet ze niet afknippen volgens hem. Want dan worden ze daarna veel te lang, en zit je op het laatst met een hele bos hooi in je broek. Stom dat ik meteen die twee haartjes moest afknippen. Nou ja, het zijn er maar twee.

Woensdag 26 februari.

Met een gevoel of ik me een huid van dodelijke schurft aanmeet, trek ik de lichtblauwe pyjama van opa Van Baerle aan.

“Hij is nog bijna nieuw”, zei Mam, toen ik heftig protesteerde tegen dit ‘cadeau’. Het is of ik de lucht van het mortuarium weer opsnuif. Ik heb geen keuze meer. Het is de enige schone pyjama en iedereen draagt hier een pyjama. Voorzichtig glij ik tussen de lakens, die me als een lijkwade omhullen. Als ik er ziek van word, is het de schuld van Mam.

Dan zie ik Opa Van Baerle in een kanten jurk in slow motion rondom de boerderij rennen. Hij gooit onderwijl gekleurde knopen in het rond.

Aan zijn broekspijpen hangen reptielen met grote klauwen. Ze houden hem tegen om te stijgen en ze benevelen zijn geest. Dat vind ik gemeen. Ik roep:”Opa, wakker worden. Schop ze van u af!”

Het lijkt of hij niets hoort. Ik roep telkens weer in het luchtledige.

Dan ineens vervluchtigt hij tot een gouden ovaaltje en wordt in een zwerm andere ovaaltjes meegetroond, die eerst nog een rondvlucht om me heen maakt.

Uit het jaarboek. Zaterdag 29 februari.

De Rolducse prefectuur is een vooruitstrevende instelling, zij heeft dit vaker zowel in lovende als afkeurende zin te horen gekregen. Hoe dit zij, als zij maatregelen treft, tracht zij steeds te handelen vanuit een verantwoorde pedagogische achtergrond. Nu onze poëten en retorici de oudsten zijn, schijnt het wenselijk hun het voorrecht toe te kennen iets langer te mogen opblijven. Pas wanneer de klok in het megaron 10 uur zal slaan, moeten zij voortaan hun nachtverblijven opzoeken. Zolang die er nog niet is, dient het uurwerk bij de bel als avondklok. (...)

Zaterdag 14 maart.

Het is of de klas met scheermesjes snijdt in zijn goeiige koeienogen. Het kruis van zijn broek hangt als een volle uier tot zijn knieën. Zijn haren liggen schots en scheef. De boord van zijn overhemd is gerafeld. Hij is onze lekeleraar Frans, Moortens, die het allemaal nog moet leren. Hij vindt het goed dat we proefwerken maken op kladblaadjes. Zijn glimlach richting de klas spreekt van een wanhopig liefdevol verlangen.

“Mijnheer, bent u wel eens naar Parijs geweest?”, roept Edward Munk dwars door de uitleg van de onregelmatige werkwoorden.

“Ja, hoe zo?”

“Dan hebt u zeker ook wel de Moulin Rouge bezocht?”

“Nee jongen, ik beperk me tot de werkelijke cultuuruitingen.”

“Dat zegt u wel, maar wie weet!”

Ik vraag aan mijn achterbuurman wat de Moulin Rouge eigenlijk is, maar die weet het ook niet.

“Wat is de Moulin Rouge, Edward?”, roept hij dwars door de klas.

“Een blotedamestheater”, is het antwoord.

“Ik dacht niet dat dit allemaal bij het onderwerp van de les hoorde”, probeert Moortens bedelend naar de klas.

Te laat. De klas is een grotere puinhoop dan ooit eerder in zijn lessen.

Sommigen beginnen te trommelen op de bank, er klinken holle lachgeluiden.

Blikken grijnzen richting Moortens. Hier wordt een mensenlam afgeslacht.

Moortens' ziel hangt opengesneden aan een ladder net als op de boerderij van opa Van Baerle vaak een geslacht varken hing.

De heftige honger die ik anders op zaterdag op dit 5^e lesuur heb, is helemaal weg.

In Moortens' ogen staan tranen. Zijn glimlach is verdronken in het harde leven.

Hij pakt zijn boeken en verdwijnt.

Vandaag is het weekjournaal helemaal een soepbrei waar niet door te komen is.

Uit het jaarboek. Zaterdag 14 maart.

Maar 12 diakens worden vandaag in Roermond tot priester gewijd. Steeds grote wordt de oogst, steeds kleiner het aantal arbeiders.

Wat zijn toch Gods bedoelingen met deze wereld? Het spreekt vanzelf dat 6 gym de indrukwekkende plechtigheid van de priesterwijding gaat bijwonen en dat ook wij de dag verder in gepaste feeststemming doorbrengen.

's Morgens is het lesprogramma iets minder druk en 's avonds confronteert de film 'De vier dagen van Napels' ons met het oorlogsleed dat ook thans nog, vele jaren na de apocalyptische ramp, in talloze gezinnen schrijnt. Het is goed dat hierop van tijd tot tijd de aandacht van de jeugd gericht wordt.

Dinsdag 17 maart.

De president is vandaag in onze klas geweest. Hij heeft ons flink gekapitteld. Zijn wij nu priesterstudenten die een leraar zo wreed behandelen?

De heer Moortens is met ziekteverlof.

Edward Munk is de Rolducse laan uitgestuurd, zoals dat heet.

Het schijnt dat hij al meer op zijn kerfstok had. Hij ging regelmatig op zaterdag zonder verlof bij zijn familie 'bij-eten'. Zoals sommigen stiekem in Kerkrade een frietje 'bij' gaan 'eten' op zaterdag. Nou zo veel zakgeld heb ik niet.

En bovendien is het een hele toer om niet bij het verplichte wandelen te worden gemist.

Donderdag 26 maart

De composities zitten erop. Composities zijn proefwerken over de stof van het hele trimester. Ik kan weer rustig slapen. Je weet soms niet hoe je een vak moet aanpakken. Gelukkig kan ik morgenvroeg naar huis voor vakantie.

In de kerk vindt de viering van Witte Donderdag plaats. Alle priesterleraren en internen zijn aanwezig. Ik ben een misdienaar en moet assisteren bij de voetenwassing. Ik draag de handdoeken. De president wast de voeten van een aantal priesters en klassenvertegenwoordigers. Ik schiet in de lach als ik de vrolijke tenen van Jopie Rasten zie. Dat levert me een draai om de oren van Schaap op, die achter me staat. Ik ben in zijn ogen toch al een halve ketter met mijn opa Bidaga en nu dit. De president glimlacht even naar mij. Dat geeft weer rust. De man die als zo streng bekend staat, en waar iedereen bang voor is, die doet niet moeilijk, die gaat gewoon verder met het wassen van de voeten van zijn pupillen.

Na de dienst is mijn oor nog warm. Het kan me niets schelen. Morgen ga ik naar huis. Het is bijna Pasen.

Uit het jaarboek. Donderdag 30 april.

Hare Majesteit de Koningin viert haar 55ste verjaardag. Nu zij zoveel te lijden heeft gehad van de geloofsovergang van Prinses Irene en de verwickelingen rond de verloving en het huwelijk met een der Spaanse troonpretendenten, luisterend naar de franse namen Hugues Charles, voelt Nederland meer dan anders zich op deze dag met zijn vorstin verbonden.

Als goede vaderlanders stellen wij ons vrij van les en studie. Serre en VREE¹ zorgen voor een even verrassende als oorspronkelijke attractie. Zij trappen het leder tegen elkaar, de gelederen wederzijds versterkt door de twee jongste Heren. Het VREE-doel wordt fanatiek verdedigd door Mhr. Gielis, terwijl in dat der Serre een onverstoorbare Mhr. Hafmans een stoel heeft laten aanrukken en er genoeglijk de Volkskrant leest, een sigaar paffend en limonade gorgelend. Ofschoon men zulks van een sportmoderator geen uitgesproken sportieve houding mag vinden, moet anderzijds worden toegegeven dat hij nu eenmaal niets te verdedigen heeft: de uitslag 6 - 1, waarmee de natuur de cultuur overvleugelt, spreekt boekdelen. Een bloemige en vredige wedstrijd. Mogen de hobbyclubs dit originele initiatief ter navolging overwegen, menig hol uurtje kan er mee worden opgevuld (...)

¹ VREE is het schoolblad

Donderdag 30 april.

We hebben met de Serre gevoetbald. Ger Jeuris en ik moesten meedoen, ook al kunnen wij er niets van. Wij kregen dan ook veel commentaar van de zijlijn. Zo van: “Wat doen die kip en die gaai toch tussen die planten?” en “Wat zijn we weer kippig”.

Gelukkig zit deze Koninginnedag er weer op.

Dinsdag 26 mei

In de studiezaal studeren we onder leiding van Ptolemaeus het Rolducse volkslied in. Rolduc is bijna net als het Vaticaan een staat in de staat, bedenk ik. Toch een raar idee: Rolduc een eigen volkslied, en dan nog wel in het Frans:

Lève Rolduc, ton front radieux!
Dieu te bénit du haut des cieux !
Rappelle toi tes fils nombreux,
Sainte cité, reçois nos vœux !
Lève Rolduc, ton front radieux !
Dieu te bénit du haut des cieux !

De melodie is die van ‘U zij de glorie’.

Morgen is het presidentsfeest. We hebben vandaag moeten oefenen voor het defilé op de grote cour. De president staat dan met de leraren op het bordes. En wij, de bijna 300 interne leerlingen, in wit overhemd allemaal, maken diverse ingewikkelde figuren op de grote cour op de maat van de harmonie. De president is dus een echt staatshoofd net als Koningin Juliana op Soestdijk. Volgens opa Bidaga hebben ze in Malet ieder jaar een dag van respect voor de leraren. Dat is aan het begin van het schooljaar. De kinderen brengen dan bakjes met bloemen naar de leraren, welke vaak van die in rood of geel gestoken monniken zijn. Wij eren dus alleen de president. De meeste leraren zorgen zelf wel dat we ze het hele jaar eren.

Uit het jaarboek. Woensdag 27 mei.

(Over de sprekers bij het diner)(...)

Als spreekbuis van de Heren tenslotte had Mhr. Gijsen natuurlijk weer een reis gemaakt en in de trein een interessante gesprekspartner ontmoet, een oud-Rolducien.

Het gesprek muntte uit door scherpzinnigheid, spitse opmerkingen, meest ten koste van zijn dierbare collega's.

Het gemotoriseerde roodborstje vonden wij een magistrale vondst. Magistraal was ook – de eetzaal werd er stil van – het einde, toen de spreker een beeld ophing van het innerlijk gescheurde Rolduc, dat schreeuwde om heling van die breuk. De oproep welke de President deed tot gemeenschapsgeest, eerbied voor elkaar en elkaars onvolmaakte pogen en tot ondubbelzinnige samenwerking, sloeg daarom des te meer in.

Is er iemand geweest die zich tijdens die ernstige ogenblikken geen verwijten maakte? (...)

Uit het jaarboek. Zondag 31 mei.

Processie in Kerkrade. We trekken mee, zoals we al jaren doen. Misschien wel wat onwillig, omdat we hoe langer hoe minder het nut ervan inzien. (...)

Woensdag 3 juni

Schaap heeft me al drie keer gezegd dat ik naar de kapper moet. Het haar zit al een beetje over mijn oren. Volgens hem ben ik net een zigeuner, of nog erger een Beatle. Wij hebben thuis de gewoonte niet op woensdag naar de kapper te gaan, want dat brengt ongeluk volgens opa Bidaga. Alleen Mam niet, die trekt zich niets aan van die gewoonte. Ze heeft wel wat anders te doen, zegt ze. Ze is al blij als ze een keer kan! Op Rolduc komt de kapper 1 keer in de week langs en wel precies op woensdag. Het moet een aardige man wezen. Huib Tannen had laatst nog maar een kwartje over van zijn zakgeld, want hij gaat wel eens stiekem friet eten in Kerkrade. Hij is nog niet gesnapt. Hij zei tegen de kapper: "Knipt u er maar voor een kwartje af". Die vond dat wel grappig, en hij heeft Huib gewoon geknipt. Eigenlijk heeft Mam groot gelijk. Huib heeft juist geluk gehad op woensdag bij de kapper. Wat is er toch een boel bijgeloof en ongeloof. En dan is dit maar een klein voorbeeld. Wat denk je er bijvoorbeeld van dat een doodgeboren kind niet in de gewijde aarde mag worden begraven. Zou God dat wel zo willen? Zou de God van liefde zielen die niet door een mensendoop van de erfzonde zouden zijn bevrijd, niet tot zich willen nemen? Zou de mens dat weten? Zou mijn doodgeboren zusje Odi niet bij God zijn? Zal zij later niet Mam boven opwachten als haar tijd gekomen is? En Pap, die haar voor zonsopgang naar het kerkhof bracht? Waar mam naderhand nog een mooi gedicht over heeft gemaakt:

Odi

Het raam stond op een kier,
en de wind had vrij spel,
maar wachtte zich wel de serene rust
te verstoren.
Het wiegje was daar,
het was nog leeg,
want het kindje was nog niet geboren.
Stil en afwachtend stond het klaar
voor het kindje dat nooit zou komen.
De Heer had het lief,
en heeft het tot zich genomen.

Ik denk dat onze nieuwe paus dit gedicht van Mam wel zal begrijpen. Het zou me anders erg van hem tegenvallen.

Zaterdag 6 juni

Huib Tannen is een fervent visser en hij heeft me overgehaald te gaan vissen in een van de vijvers van het Rolducse bosquet. Er zitten karpers en goudvissen volgens hem.

Het duurt niet lang voor ik beet heb. Even later bungelt er een goudvisje aan de lijn. Een echt glibberig geval is het. Huib helpt me het los te maken. Hij ziet mijn vies gezicht en begint smakelijk te lachen.

“Ik durf hem zelfs wel de kop af te bijten”, zegt hij, en hij voegt de daad bij het woord. Ik spuug het hele weekjournaal uit, als ik het zie. Dit is verbijsterend. Bij ons thuis worden dieren niet afgemaakt als het enigszins kan. Zelfs muggen slaan we niet gauw dood. Die jagen we het liefst weg met brandende wierookstokjes voor zo ver ze daarop willen reageren. “Een beetje week zijn we wel in onze familie”, zegt Sang in zulke gevallen steevast.

Vorig jaar droomde ik dat ik aan een tafel zat die als het ware zo uit de bijbel bij me was neergestreken. Op deze tafel stonden tinnen borden met donkerrood bloed gevuld. Pap heeft me de droom uitgelegd. Hij zei dat de tafel symbolisch is voor de mens die leeft ten koste van de dieren en de arme mensen die hij uitbuit. “Wat geven wij nu terug van onszelf aan de bloemen, de dieren of de armen?”, zei hij. Daar zit nogal wat in. Volgens Pap hebben dromen vaak boodschappen van de ziel voor ons. Mam zegt dat ze bijna nooit droomt.

Huib is wat geschrokken van mijn reactie. “Ik wist niet dat je zo overgevoelig was. Je moet nog veel leren. Je eet toch ook Rolducs eten, dan moet je dit toch aan kunnen zien”.

Ik lach wat schaapachtig. Als hij het maar niet aan de anderen vertelt. En zeker niet aan Paul van de Noort. Maar Huib is, denk ik, niet zo. Hij heeft geweldige ouders. Zijn vader smokkelde in de oorlog geallieerde piloten over de grens. Iedere maand wel een paar. Hij is nooit gepakt. Huib is ook zo’n slimme regelaar. Hij is goede maatjes met de bakker en de slager van Rolduc. Hij ritselt zo regelmatig een lekker broodje of stuk worst.

Zondag 7 juni

Ik moet bij Schaap op het keutelveldje komen vanwege mijn haar. Hij gaat enorm tegen me tekeer. Ik ben een ongehoorzaam stuk verdriet. Ik probeer hem beduusd vriendelijk uit te leggen hoe het zo gekomen is, dat ik nog niet naar de kapper ben geweest.

Maar hij geeft me niet de gelegenheid alles te vertellen. Ik moet al die rare dingen en die boeddhaveelden maar eens goed uit mijn leven bannen. En ik moet eens goed alles gaan biechten deze week. Hij zal me woensdag hoogst persoonlijk bij de kapper afleveren. En ik moet het uit mijn hoofd halen zo lomp tegen hem te glimlachen als hij mij terechtwijst

“Wat een drammer is die man toch!” zou Pap in zo’n geval zeggen. Ik zal voorlopig maar uit zijn buurt blijven.

Hier kan ik niet eens om janken. Dit is gewoon schreeuwende dwaasheid van Schaap.

Uit het jaarboek. Maandag 8 juni.

Wat zijn de Beatles? Beatles zijn krijsende, gillende en springende jongelui met ponyhaar, die zich een jaar lang niet gewassen hebben. Zij vertegenwoordigen de jeugd in de cultuur van het Europese Wirtschaftswunder. In Blokker veroorzaken zij in de bloedhete veilinghal een hysterie onder 7000 fans. Zij hebben zich namelijk verwaardigd om even naar Nederland te komen, waar zij zich hautain laten bewonderen en lijf en tronie lenen voor een televisieopname. Niet hun stem en hun instrumentale kwaliteiten (sic). De uitzending wordt een pantomime begeleiding van hun grammofoonplaatjes. In het algemeen hebben de onzen, afgezien van enkele hartstochtelijke bewonderaars er maar matige belangstelling voor.

Woensdag 10 juni

Ik heb gedroomd van priesters die op Schaap en Kwartje lijken, en die me alle ledematen afknippen in een kapsalon. Ik zoek in alle uithoeken van Rolduc naar mijn ledematen die kwijt zijn. Telkens als ik iets heb gevonden denk te hebben, blijkt het een stuk kerkkaars te zijn. Als deze droom een boodschap is van de ziel, komt hij wel uit de kerker van de ziel.

Zondag 12 juli

Op de grote cour houdt de harmonie het 'flatsjconcert' voor de zittenblijvers, die echter nog niet bekend zijn. Er schijnt ieder jaar zo'n concert te zijn. De bomen ritselen geniepig tijdens de muzieknoten, en de harmonieleden spelen niet allemaal even zuiver vandaag.

Wie over is, moet morgen zijn spullen uit de studiezaal overbrengen naar de studiezaal van het volgend jaar. Wie is blijven zitten, en terugkomt, blijft op zijn oude plaats. De nonnen verhuizen de spullen van de slaapzalen. Zo blijft het afwachten of je het volgend jaar een leuk chambrette hebt, bijvoorbeeld met een raam, of een groter chambrette.

In de middag draait er voor de afleiding een film van Harold Lloyd.

Tegen de avond is er in de aula een uitgebreide plechtigheid ter afsluiting van het schooljaar. Daarna krijgen de leerlingen individueel van de klassenleraar de uitslag. De bisschop en andere hooggeplaatste kerkelijke gasten in ruisende feestelijke togen zijn in de aula gearriveerd. De bisschop zal de klassenprijzen uitreiken aan degenen die het hoogste aantal punten in hun klas haalden op het rapport.

Ook ik krijg een boek en een certificaat. Ik ben er verbaasd van, en het stemt me wat angstig. Het is hier gevaarlijk de beste van de klas te zijn. Ik heb goed geleerd om over te gaan en om Pap en Mam niet te veel te kosten. Nu zal ik het in het nieuwe schooljaar wel te verduren krijgen. En dat terwijl mijn cijfers Pap en Mam niet zo veel kunnen schelen. “Als je maar gewoon je best doet”, zegt Mam altijd. Gelukkig komt opa Bidaga Sang en mij overmorgen in Baarlo ophalen, want wij gaan 10 dagen bij hem en oma Anna logeren in Utrecht.

Maandag 27 juli

Pap is er niet zo over te spreken dat ik met de verkenners van Rolduc 12 dagen in het Belgische Eupen wil gaan kamperen. Hij heeft wat tegen instituten als Jong Nederland en zo. Het doet hem aan het leger denken. Mam is er ook niet zo voor. Ze vindt het te ver op de fiets, en ik heb niet zo'n goede fiets. We hebben er bijna ruzie om gekregen. Het komt zeker omdat we anders nooit zo ver fietsen, want Pap die kan dat niet zo lang vanwege zijn been. Altijd dat gezeur over dat rotbeen van Pap. Omdat hij niet zo goed kan fietsen, hoeft dat nog niet voor mij te gelden. Ik heb flink gezanikt. En het komt er nu op neer dat ik zelf maar moet weten of ik ga. Het is natuurlijk wel spannend, helemaal naar Eupen op de fiets.

Dinsdag 28 juli

Op Rolduc zijn al mijn compagniegenoten die meegaan naar Eupen, al aanwezig. Wij vormen samen ook een groep van de verkenners. Er is nog een broer van Gerard Cools bij ons, die niet op Rolduc zit. Straks moeten wij aantreden bij de vlag, en dan gaat het morgen verder. Het fietsen is me zwaar tegengevallen. De fiets is eigenlijk te klein van stuk, maar ik zal in Eupen komen. Ik kan mijn compagniegenoten toch niet in de steek laten bij het inzepen van de pannen met groene zeep voor ze op het houtvuur gaan.

Vrijdag 11 september

In de witgepleisterde gangen van Groot-Rolduc raak je verstrikt in de reuk van de dood. Hier houdt geen bloem of kruimelboenwas de geur als van te lang gebruikte handdoeken tegen. Welke jongen zou hier ooit met een kleurige roos in zijn haar durven lopen om een exotische sfeer binnen te halen? Een balletdanseres zou hier eerst de rondwarende monnikengeraamtes wakker moeten kussen.

Rondom de kerk en in een stuk van de kruisgangen breekt men de bodem open. De bejaarde abdijkerk krijgt een verstevigend korset van gewapend beton. Onder Rolduc gaat namelijk de Dominiale Mijn de kolenvoorraad delven, en het cultuurmonument Rolduc moet bewaard blijven. Er mag hier niets scheuren in de muren waarin gebeden en verzuchtingen van eeuwen zijn opgeslagen.

Miljoenen jaren geleden wemelde het hier van leven. Sjouwend gedierte tussen de varenbomen. Daarna is er zeker een zee over gegaan. De schelpdieren zijn verankerd in de oude gele stenen van de kerk, gebouwd in de grauwege grond.

De oude kerk, geel als het opgebaarde lichaam van opa Van Baerle, die moet bewaard blijven voor de toekomst. Want tempels die katholieken bouwen, mogen van de Kerk eigenlijk niet vergankelijk zijn, ook al ruiken ze naar het moeras. Evenwel elke icoon is als plant begonnen, en nu slechts beschilderd met een tijdelijke sleutel naar de hogere eeuwigheid - ten behoeve van de ziel in zijn tijdelijke menselijke tempel.

Volgens opa Bidaga laat men in Malet oude tempels aan hun lot over, in het wiel van het bestaan. Voor Boeddha bouwt men zo nodig iedere dag wel ergens een fonkelnieuwe tempel.

Monniken werken er dagenlang aan zandmozaïeken die ze daarna meteen weer wegvegen.

Zondag 27 september

In de gregoriaanse zangen klinkt de zondag. De geur van lekkere consommé met sliertjes, en van de smaak van een toefje slagroom op de chocoladepudding. Terwijl ik soezelend mijmer over wat ik deze zondag ga doen, stoomt de hoogmis verder. Heel af en toe snerpt een valse orgeltoon door het rimpelloze van deze morgendienst.

Plotseling is er een oorverdovende klap. Voor in de kerk, op het priesterkoor is het een consternatie van jewelste. Er is een behoorlijke steen uit het plafond met de grote verbleekte beschildering van Christus Pantocrator gevallen. Precies uit het gedeelte van de vis, en hij heeft Huib Tannen op een decimeter gemist. Zou de kerk wraak willen nemen op de mensen die haar niet met rust willen laten? Die de gezangen en gebeden die in haar muren en pilaren zijn getrokken, niet wil prijsgeven aan de brute verbouwers. Of zijn het de opgejaagde zielen van de monniken waarvan men laatst het gebeente heeft opgegraven bij de werkzaamheden rond de kerk. Of komt de abt Heyendal persoonlijk schrik aanjagen vanwege alle nieuwlichterij tegenwoordig in de kerk, want Tommerma doet de mis. Misschien is het ook wel een waarschuwing aan Huib om niet nodeloos vissen de kop af te bijten volgens de wetten van de wreedheid van deze aarde.

Uit het jaarboek. Zondag 27 september.

Maar tijdens de hoogmis juist onder de preek, valt uit de zuidelijke absis een stuk pleisterwerk naar beneden, verdacht dicht bij de plaatsen, waar onze Klein-Rolduciens zich bevinden. Het loopt met een sisser af. Het besef wint veld, dat je voortaan in onze kerk in staat van genade moet zijn.

Maandag 19 oktober

's Morgens na het 2^e lesuur staat de surveillant altijd met de post bij de trap. Vandaag is er weer een brief van Mam. Ze schrijft iedere week. Pap schrijft vrijwel nooit. Tante Truus is weer op na de geboorte van Freekje. Ze heeft haar kerkgang al gedaan. Vreemd eigenlijk dat vrouwen na de geboorte van hun kind

eerst om vergeving moeten vragen voor hun lichamelijk zondigen, voor ze weer naar de mis mogen. Wat is daar nu allemaal voor zondigs aan. En dan moeten de vrouwen die kerkgang 's morgens in alle vroegte doen. Mannen hoeven dat niet. Ik begin de kerk soms toch erg merkwaardig te vinden.

Oma van Baerle is vorige week naar een verpleeghuis gegaan. Ze kan zo goed als niet meer lopen. Ze heeft iets aan de spieren en bibbert steeds. Ze kan bijna niets meer zelf eten. Ze huilt vrijwel de hele dag. Ze kan niet meer thuis verzorgd worden door mijn tante. Die moet al voor een heel stel kinderen zorgen. Ik heb een gedicht over oma geschreven in mijn gedichtenschrift:

OMA

Je zit daar maar te huilen oma
met krampen na een al te werkzaam leven.
je zit daar maar te beven in de stoel van het tehuis,
zonder de macht om de dorheid nog van je af te slaan.
Je mist opa hè?
Je voelt je niets meer dan een hoopje tranen.
De kinderen zitten op hun eigen stekje,
en wat is hier nog jouw plekje?
Ik kan wel janken om je, oma.
Wat kan ik doen?
Ik heb zo weinig zakgeld, ik heb geen eigen huis.
Ik weet nog hoe je het voor me opnam
tegen de grote hond.
Nu zit je daar verschrompeld in je stoel
te huilen zonder doel.

Zie je ze ook, oma
die kransjes van licht om je heen?
Blijf niet treuren oma,
want ze nemen je straks mee?
Ga dan met ze mee, oma ,
ga met ze op,
vlieg met ze mee naar het licht.

Ik durf oma het gedicht niet te sturen, want dan denkt ze misschien uit de laatste regels dat ik haar dood wil hebben. Ze houdt niet zo van gedichten. Dat vindt ze sentimentele kunstenmakerij. Pap wel. Die houdt ook van romans.

In de kerk in de verte hoor ik de organist de cantate van Bach oefenen, waar we zondag uit zingen: "Ihr werdet weinen und heulen", en later het solodeel "Erholt euch, betrübte Sinnen". In de muziek klinkt het zo mooi, maar als je als oma zo alleen zit, wat is het leven dan toch wreed voor de mens. Ik moet morgen oma toch echt een brief sturen.

Uit het jaarboek. mandag 2 november.

Wegens de werkzaamheden in de crypte is de sarcofaag van Ailbertus uiteengenomen, waarbij men de merkwaardige ontdekking heeft gedaan dat de delen, in plaats van met koperen pinnen, met botjes aan elkaar zijn bevestigd. Het gebeente van onze stichter wordt zolang bewaard op het archief.

Dinsdag 3 november

Volgens Paul van de Noort is het gebeente van Ailbertus gestolen. Dat zou ik raar vinden. Wie zou daar wat mee moeten? Misschien houden de botten spinnen op een afstand. Hij dronk immers de miskelk leeg, waarin een dodelijke spin was gevallen. Hij wilde het bloed van Christus niet nog eens vergieten en waagde de dronk. Door een wonder overleefde hij. Het gebeurde op Rolduc, wordt gezegd. Het was honderden jaren geleden. Het verhaal is uitgebeeld op een klein raam in de crypte. Maar er komen hier helemaal geen bedevaarders, dat ik weet. Bij de grote processie der heiligen is Ailbertus toch een soort muurbloempje, denk ik.

Zaterdag 14 november.

Vanavond ga ik mijn onderlijf en mijn haar gewoon wassen bij de open wastafels, net als thuis. Wat ze er ook van vinden hier. Ik heb geen zin om stinkend door het leven te gaan en met van dat vette haar.

Enkelen die me zien poedelen, kijken verbaasd. Ik zie de ooghoeken van Paashaas smaller worden. De appelrode kleuren van zijn wangen gaan glimmen. Zijn mond zakt wat open, maar hij perst de lippen snel weer op elkaar. Ik poets stevig door. Na zo'n 10 seconden komt Paashaas in mijn richting.

Kees Evers naast me fluistert: "Jij durft!"

Daarna zijn alleen nog maar, als in een vertraagde film, de lopende kranen en driftige passen van Paashaas te horen.

"Daar is de douche voor", snauwt hij me hijgend toe.

Met onvoorstelbare dapperheid antwoord ik hem zo vriendelijk mogelijk: "Dan ben ik pas maandag in de gelegenheid om me fris te wassen. Ik ben dat thuis hygiënischer gewend".

"Meteen naar je chambrette", schiet Paashaas' stem hoog uit.

"Ik was eerst nog mijn haar", antwoord ik hem met een zachte trillende stem.

Om me heen begint een aantal jongens spontaan te klappen en te joelen.

Een stuk of vijf trekken hun pyjamabroek naar beneden en beginnen zich ook te wassen.

Paashaas die het toch al niet zo gemakkelijk bij ons heeft, kijkt of hij precies tussen de Scylla en Charibdis zeeziek is geworden.

"Morgen na het ontbijt meteen je melden bij de prefect, Nie Hin", kan hij er nog net uit krijgen. Hij loopt de slaapzaal af. Zeker uithuilen bij Nools of Gwijde. Ik hoop de eerste, want als Gwijde dit moet regelen, loopt het vast verkeerd af.

"Dat had ik van jou niet gedacht", hoor ik Paul van de Noort naast me. Hij slaat me op mijn schouder.

"Ik zelf ook niet", zeg ik bedeesd.

Zondag 15 november.

“Zo daar hebben we onze Don Quichotte”, bitst prefect Nools me toe.

“Je begrijpt zeker wel, dat we zulke vergaande brutaliteit niet kunnen tolereren. Onze laan is breed, en je weet wat er het vorig jaar met een klasgenoot van je is gebeurd. Die is de Rolducse laan uitgestuurd.”

“Ja mijnheer, maar 1 keer douchen in de week is toch veel te weinig.” Ik heb bijna tranen in mijn ogen.

“Ik zal wel aangeven, wanneer je wat mag zeggen. Als je problemen daarmee had, had je ze met mij of met je biechtvader kunnen bespreken. Dan had je die smakeloze actie achterwege kunnen laten. Wat heb je daarop te zeggen?”

“Het was niet als actie bedoeld, mijnheer, ik wilde me alleen verfrissen, net als thuis.. Mijnheer Van Heur deed meteen zo boos”.

“Mijnheer Van Heur heeft volkomen correct gehandeld. Je biedt hem vanavond in de studiezaal voor het avondgebed je excuses aan. Verder ga je vandaag als straf 10 bladzijden van het laatste hoofdstuk van de Anabasis van Xenophon vertalen. Beschouw dit als een ernstige waarschuwing. De volgende keer loopt het anders met je af. En je maakt die vertaling helemaal alleen. Ik zal je in de gaten laten houden of je je niet door iemand laat helpen.”

Maandag 16 november

Ik ben de held van de school. Eergisteren werd ik nog verguisd als een boekenwurm met twee linker voetbalbenen. Nu word ik zelfs gefeliciteerd door leerlingen van hogere klassen. In plaats van met “Kip” word ik nu aangesproken met “Kippeltje”. Het kan me niet zo veel schelen. Ik voel me minder beklemd naar mijn medeleerlingen.

“Ik ben gisteren nog bij Vleugels geweest”, vertel ik aan Huib Tannen.

“Hij kon zich mijn handelwijze wel voorstellen, maar hij vond ook wel dat ik brutaal was geweest tegen Paashaas. Hij zal bij zijn collega’s het douchesysteem eens aankarten. Misschien helpt het. Wie weet”.

“Aardige vogel, die Vleugels”.

Uit het jaarboek. Zaterdag 21 november.

(...) Die van 1 en 2 gym schijnen reeds sinterklaasnukken te hebben. Zetten ze daar op dortoir 2 al wat schoen mag heten, buiten hun chambrette! Uit deze indrukwekkende rij voetbeksels zou de schimmel van de goedheilig man zich jarenlang te goed kunnen doen, maar binnenkomende Mhr. Poulssen moet tegen zijn hart in de originele grap afstraffen. Huisarrest tot Sinterklaas luidt het harde vonnis. Onze misdienaars voetballen tegen die van Chèvremont. Zij doven zeven kaarsen bij hun tegenstanders, die er bij de onzen maar twee krijgen uitgeblazen.”

Maandag 22 november

Nools heeft voor de avondstudie bekend gemaakt dat we van nu af aan twee keer per week en na de gymles 5 minuten onder de douche mogen.

De roosters hangen al op het bord op de slaapzaal.

Ik heb ook een brief van Opa Bidaga gekregen, die ik het hele wasverhaal geschreven heb.

Dag Jim,

So, jij met jouw naked snikkeltje op de slaapzaal, vind ik ook niet so well dressed. Maar jij bent mijne brave grandson. Mijne grandson moet tidy zijn. Jij moet wel polite zijn tegen de leraars, ook al zijn ze sometimes soupdresses.

Oma Anna heeft een picture geborduurd met een Scottish landscape voor op je hokje. Het is eigenlijk een surprise voor Christmas maar to monter je up, mag ik het je schrijven.

Liefs also from Oma,

Jouw Opa Bidaga

Maar goed dat ze hier op Groot-Rolduc de brieven van familieleden niet eerst lezen. Ik zal deze maar goed opbergen.

Zaterdag 28 november

Vanmorgen stonden bijna alle schoenen van mijn slaapzaalgenoten bij elkaar bij de wasbakken. Het leverde een tumult op van jewelste. Ik vermoed dat ik ze daar allemaal neergezet heb. Want ik droomde vannacht dat Paashaas stond te schreeuwen op de slaapzaal en me commandeerde alle schoenen weg te halen.

Dat hij Sinterklaas niet was.

Ik heb thuis eens slaapwandelen de hele keukenkast leeggeruimd en dergelijke. Ik heb dus ervaring. Gelukkig heeft niemand me gezien, als ik het was.

Ze dachten dat het een grapje was wegens het huisarrest. Het was maar goed dat Hofman moest surveilleren. Die kan goed tegen een grapje, en die zal zeker niet bij Nools gaan zeuren.

Uit het jaarboek. Maandag 30 november.

In de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland is deze eerste zondag van de Advent altijd een keerpunt. Altijd heeft het dualisme gegolden: God maakt ons zalig, maar het is de mens die het moet doen. Dit dualisme blijft weliswaar ook nu bestaan, meer nadruk wordt in onze dagen echter gelegd op het tweede deel.

Sinds het Concilie het venster op de wereld opende en de Kerk verlost uit een situatie die - wij realiseren het ons pas achteraf - iets van een ghetto had, worden mens en wereld niet meer op de eerste plaats als boos beschouwd: ook van nature tot het goede in staat, worden zij opgenomen in de beweging, die alles naar zijn voltooiing in God leidt. In sleur verrichte godsdienstige handelingen - Gods genade werkt door het sacrament zelf - verliezen hiermee wel niet hun waarde, maar komen beduidend lager in appreciatie te staan.

Hoe schoon de Latijnse gebeden van de Mis ook mogen zijn, voor wie geen Latijn verstaat, blijft de Eucharistieviering te veel geheimzinnig houden dan dat hij er met profijt mee in contact kan treden. Een groot deel van de Misgebeden zal dan ook voortaan in de volkstaal gehouden worden; de gehele Voormis en vanaf het Onze Vader tot het einde. Vanzelfsprekend is in deze delen het Latijn niet verboden; het verdient zelfs aanbeveling, ter afwisseling de vroegere vaste gezangen geheel of gedeeltelijk in de Latijnse tekst op gregoriaanse melodieën te zingen. Zodoende is er een rijkdom aan mogelijkheden ter beschikking gekomen, gestaag uitgebreid met nieuw te componeren Nederlandse liederen, waardoor de viering van de liturgie een menselijk veel boeiender schouwspel kan worden.

Wij zijn het Concilie en onze bisschoppen voor deze verandering innig dankbaar. Enigszins verontrust ons echter de indruk dat de Kerk van Nederland, die reeds op deze eerste Adventszondag toestaat, de gewijzigde liturgie in te voeren, min of meer voorbarig is: er heeft immers nauwelijks een genoegzame voorbereiding van de gelovigen kunnen plaats vinden (en juist op deze instructie legt de Constitutie alle nadruk), en tekst- en liedboekjes zijn nog veel te weinig voorhanden. Praktisch alleen voor het Gewone der Mis bestaat een voor de gehele kerkprovincie bindende tekst. Dit moet wel tot verwarring leiden, vooral wanneer de overal hoogtij vierende zucht tot experimenteren er zich mee gaat bemoeien. Het zal niet lang duren, of de Nederlandse priesters zijn in de ogen van hun buitenlandse naburen verdacht...

In aansluiting aan de gedachtegang van het Concilie en aan in Nederland levende opvattingen, neemt de leiding van Rolduc, na grondig overleg in de liturgische commissie en ampele bespreking in een vergadering van priesterleraren, een verregaand besluit. De verplichte dagelijkse Mis zal vanaf heden tot het verleden behoren. Naast de zondagse Hoogmis, die een uitgesproken gemeenschapskarakter draagt, zal ook op donderdag een gemeenschappelijke Eucharistieviering worden gehouden. Voor het overige neemt ieder klas eenmaal per week verplicht aan de klassenmis deel (voor de externen geldt de externenmis). De andere dagen van de week is het bijwonen van de Mis facultatief. Wie geen mis hoort, begeeft zich rechtstreeks naar de studiezaal: voor hem duurt de ochtendstudie bijna anderhalf uur. Op woensdag en zaterdag heeft er om 8 uur een uitgebreide ochtendwijding plaats. Dit alles betekent niet, dat opnieuw wordt toegegeven aan gemakzucht, zoals sommigen verkeerdelijk menen. Integendeel, wil men aan de bedoelingen beantwoorden, dan zal een veel groter krachtinspanning nodig zijn dan in het verleden werd gevraagd.

Zowel celebrant als kerkvolk zullen zich door preparatie en persoonlijke inzet, geheel aan hun liturgische taak moeten geven. Alleen zo groeit een religieus besef.

Dat deze maatregel nodig was in een instituut als het onze, met een bevolking wier leeftijd varieert van 12 tot 20 jaar, zal iedereen begrijpen, die iets begrijpt van de problematiek der ontwikkelingspsychologie. 'Van het goede nooit genoeg' is een leuze, die te weinig met onverteerbaarheid en indigestie rekening houdt. Laten we niet vergeten, dat Voltaire bij de jezuiten op school is geweest.

1965

Uit het jaarboek. Dinsdag 16 februari

Mhr. Heynen, nagenoeg van zijn ziekte hersteld, krijgt de mooiste² benoeming die zich denken laat. Hij wordt pastoor van het landelijke Epen, gaat in een paleis van een pastorie en zal er beslist voor ijveren, Felix Timmermans ' portret van de pastoor van de bloeiende wijngaard waar te maken, natuurlijk geretoucheerd eb aangepast aan onze tijd. Wij gunnen het hem van harte en, meneer pastoor, vivas, floreas, crescas, in nomine Domini! ³

² Veel priesterleraren op Rolduc hadden voor het priesterschap gekozen vanwege de zielzorg. Het was dan ook vaak een zware opgave als men op Rolduc geplaatst werd als leraar.

³ † 3 juni 1966 P. Heynen. Pastoor te Epen

Deel III Jopie

1966

Donderdag 10 februari

Tijdens de middagpauze daag ik de goudharige Jopie Rasten uit tot een sneeuwgevecht. En wat ik niet verwacht, is dat hij met ogen waarin sneeuwsterrenstelsels schitteren, de uitdaging aanneemt. Terwijl de zon de sneeuwkrystallen laat branden, rent Jopie achter mij aan. Even later rollen we door de sneeuw. Jopie doet verwoede pogingen om me in te zepen. Het is niet normaal op Rolduc om een medemens zo intens aan te raken. Een gevecht in de sneeuw is een excuus voor een warme omhelzing. Ik voel de adem van Jopie in mijn gezicht. Zijn zachte geur als van bescheiden fresia's verrast me. Zijn lichaam koestert me in het gevecht. Na die jaren hier wist ik niet meer hoe zacht een menselijk lichaam kan zijn. Hoe teer de nabije uitstraling soms is. Ik voel me trots dat Jopie, die vlotte blonde voetballer zich verwaardigt met mij te sneeuwvechten. Vanuit de ramen van het megaron – de recreatiezaal van de groten – kijken de hoofden van medeleerlingen keurend toe. Ik voel me plots beklemd en worstel me los.. Jopie staat het gelaten toe. Toch rent hij weer achter me aan het bosquet in. Dan galmt al over het complex de bel voor de middagstudie..

's Avonds schrijf ik weer een gedicht in mijn gedichtenschrift.

Gevecht in de sneeuw

Ik hef de sneeuwbal
en werp onmachtig bijna
naar je neus
zodat je wel moet reageren.

De sneeuw smelt op je gezicht,
ook jij wrijft je ogen uit.

Vanaf hoge staken kijken
wolvenkoppen op me neer.

Dan voel ik me beklemd
en verlaat mezelf.

Maandag 14 februari

“Weet jij wat de overeenkomst is tussen een vrouw en een boot?”, vraagt Jopie. Na lang zwijgen van mij komt de clou van hem: “Ze worden allebei liggend geladen”
Ik begrijp het niet precies, maar glimlach betekenisvol naar hem.

Ik weet dat ik nu in zijn vriendschap ben toegelaten, en dat wil ik niet verpesten.

“Weet je dat Jos Beunen in de herfstvakantie zijn zus met haar vrijer bezig gezien heeft? Ze konden er nog net een handdoek voorhouden toen Jos de slaapkamer binnenkwam”, gaat hij verder.

“Ga je zondag mee naar de film van James Bond?”
Gelukkig heb ik nog wat geld van oma Van Baerle.

Woensdag 2 maart

Zoals ieder jaar hebben we twee dagen retraite. Alles wat de dagelijkse kilcale sleur verbreekt, doet ons opleven. Vandaag is het onderwerp ‘je inleven’. Pater Antonius schildert ons eerst waartoe een gebrek aan inleven kan leiden. Hij noemt als uiterst voorbeeld de jodenvernietiging in de oorlog door de Duitsers en de Oostenrijkers. De man weet de gruwelijkheden zo te beschrijven dat de verbijsterde zielen der gestorvenen bijna in een eeuwige vrije val door onze lichamen schieten. Hij spaart ook de katholieken niet. “Wij hebben in het verleden de Joden vaak ervan beschuldigd dat zij Christus hebben gedood, en daarmee het wantrouwen en de haat voedsel gegeven. Dit soort zelfkritiek hoorde je een paar jaar geleden niet zo vaak in de Kerk. Paus Johannes XXIII heeft ons bevrijd van een heleboel strakke koorden. Wij worden nederiger tegenover de anderen.

We gaan beseffen dat de plechtige kerkgewaden soms niet meer zijn dan de kleren van keizer, waarachter we in feite naakt zijn. De priester zal het nu moeten hebben van de werkelijke inleving in God. Hij kan zich niet meer langer waar maken met statussymbolen als Latijn en goudgerande altaren”.

Zo had ik er nog niet over gedacht. Het is inderdaad zo dat in het kerkelijk leven op Rolduc nogal wat veranderd is. De plechtige sfeer die me wel bekoorde, is er aardig af. Er staat nu een soort triplex altaartje op het priesterkoor van waarachter de celebrant ons aan kijkt. Hij staat niet meer bij het grote altaar met de rug naar de kerkgangers. Ook de kazuifels zijn kaler geworden met wat moderne stiksels karig versierd. Misschien heb ik me ook wel wat verbeeld en ben ik als een soort kroonprins van de keizer zonder kleren naar Rolduc gekomen.

Wat zit een mens toch complex in elkaar.

Het is inderdaad wennen. Het is net of het geloof op Rolduc de laatste tijd wateriger is geworden. En dan niet waterig in de zin van het levend water uit het evangelieverhaal over de bron en de Samaritaanse vrouw. Verschillende priesters lopen niet meer in het zwart en hebben vrolijk stropdassen aan. ‘s Morgens bij de facultatieve mis is het niet erg druk meer.

Van opa Bidaga heb ik trouwens wel eens gehoord dat in Azië ook verhalen over Jezus rondgaan, die daar Sint Issa wordt genoemd. Hij is daar de incarnatie van de Heer van het Universum, net als Boeddha en Krishna. Jezus zou India en andere Aziatische gebieden bezocht hebben en gereisd hebben langs oude handelsroutes daar. In deze verhalen is het Pilatus die Jezus veroordeelt en de

protesterende Joden wassen hun handen in de heilige vaten van de tempel om geen schuld te hebben aan de kruisiging van de Heer van het Universum. Als dat zo zou zijn, zouden de omgebrachte Joden ook nog eens het slachtoffer zijn van een eeuwenlange gedachtebegoocheling der Christenen. Net zoals het zwaarmoedige wereldbeeld van de Calvinisten volgens Pap waarschijnlijk niet meer is dan een uitwaaiering van de woede van Calvijn tegen de Kerk, toen de kerkmeesters zijn vader, die de financiën beheerde in Noyon vernederden. “En daar hebben dan de Droogstoppelproducenten van zwarte kousen veel geld aan verdiend”, zegt hij dan, want Pap is een liefhebber van Multatuli.

's Middags krijgen we als opdracht ons in te leven in de natuur. Ieder gaat voor zich naar het bosquet. Sommigen gaan stiekem voetballen. Ik vind het wel een mooie opdracht. Pap zou het ook leuk vinden. “Alleen in een roos kan ik wonen, en die roos is dan wel Mam”, zegt hij wel eens als variatie op Slauerhoff. In de verte klinkt met donkere geluiden de stoomtrein van Herzogenrath dwars door de prille lentegeluiden heen. Het vroeger zo vertrouwde geluid is nu ineens verdacht. Misschien heeft deze locomotief wel met wagons vol Joden door het Duitse landschap gedenderd. De rookwolken maken de atmosfeer boven het Duitse stadje zwart tot in alle uithoeken. Hoe kan ik me nu inleven in een sneeuwklompje? Waar is Gods adem gebleven? Is dit hetzelfde bosquet waar ik met Jopie het sneeuwgevecht speelde? Ik ben nog vast niet rijp voor een meditatie in de natuur.

Donderdag 10 maart

Uit het grauwe Duitsland is een prins naar Nederland gekomen. Het halve Nederlandse volk heeft al naar hem geblaft. De andere helft heeft hem al in het volkse hondenhok van de Oranjeverering opgeborgen. Met in liefde drijvende ogen kijkt hij wat verschrikt naar alle bombarie die voor hem en zijn aanstaande is uitgepakt. Wat is de monarchie toch een bizar toneel. Een vergulde koets in een rookgordijn met daarin mensen die als marionetten aan gouden touwtjes stijfjes bewegen. Machtige symbolen van de rijken. Droombeelden van de armen. Gestold vet in de expansiesoep van het verre verleden. Ook goud is slechts klei in de hogere schepping.

Uit het jaarboek. Donderdag 10 maart.

Wij geloven er niet meer in; in de bewering dat er zich ook op Rolduc republikeinsgezinden verschuilen. Ondanks ijverige naspeuringen hebben wij niemand gezien die op 10 maart in werkplunje en met stapels boeken en schriften onder de arm naar de klas toog of boven de boeken in de studiezaal zat. En bij het schallend Wilhelmus in de eetzaal bleef niemand ostentatief zitten. Wel verdrongen zich drommen voor de diverse televisietoestellen, om te zien hoe de trouwplechtigheid en rijtoer van onze kroonprinses zoal hun verloop hadden. En bij de romantische fakkeloptocht in Kerkrade ontbrak er niet een. Zo is het toevallig ook nog eens een keer.... En waren het niet Limburgse soldaten die

*tijdens de troubles na de eerste Wereldoorlog de paarden
uitspanden en Harer Majesteits koets eigenhandig door de straten
van Amsterdam trokken? O zo!*

Vrijdag 1 april

De bel wroet zich een weg door de donkere slaap. Traag beweeg ik me door de zwarte ochtend richting wasgelegenheid. Was ik maar nooit geboren. Je moet iedere dag zo veel wrevel overwinnen om de schaarse speelse ogenblikken te kunnen genieten.

Bij de wasbakken is het een hilariteit van heb-ik-jou-daar. Er blijkt een kip te zijn vastgebonden in de wasbak. In de belendende bakken zijn bloemen geplant. Er hangt een papier tegen de spiegel met de tekst:

*Ben ik niet een pracht van een kip?
Bijt dus niet in de nacht op uw eigen lip.
Want voor u Paashaas met een zwarte rok,
leg ik mijn fraaie ei niet in mijn hok,
maar hier midden in de nacht
zodat u op 1 april eens lacht.*

Men heeft al gauw in de gaten dat het om een 1- aprilgrap gaat. De eersten sjouwen al weer terug naar hun chambrette.

Dan komt Paashaas binnengestormd. De grappenmakers moeten het surveillancerooster goed hebben bijgehouden. "Ga weer slapen, het is midden in de nacht". Als hij de kip met bijbehorende tekst ziet, krijgt hij de gebruikelijke rode appelkleur op zijn wangen.

De grap met de kip moet voor Paashaas een pijnlijke herinnering zijn aan het ontstaan van zijn bijnaam een jaar geleden, toen hij als groen priesterijtje tussen ons hyena's incognito gedropt werd. Tijdens een diner nam hij geen lever. Sjef Ogterop vroeg hem waarom hij geen lever nam. Zijn antwoord was dat hij iets aan zijn lever had. Toen vroeg Sjef waarom hij ook geen eieren nam. De hele tafel lag natuurlijk dubbel. Paashaas verliet met een vuurhoofd voortijdig de maaltijd. Sindsdien noemen we hem Paashaas. Hij had natuurlijk ook even kunnen glimlachen om de grap.

Uit het jaarboek. Vrijdag 1 april

(...) Evenveel hilariteit, maar diepe rimpels bij de raspedagogen, riepen de dolle streken op, waarmee de jeugd 1 april vierde. Wij citeren de VREE: "Is de dagorde soms veranderd, vragen sommigen zich af, die om drie uur in de nacht de bel horen luiden. 's Morgens blijkt het Rolducse lieverdje, alias Goldfinger (de fonteinengel in het carré, red.) door Rolducse provo's in closetpapier te zijn gewikkeld. Ergens in huis wordt een café met volledige vergunning signaleerd. En wat moest die kip op de slaapzaal.?"

Goede Vrijdag 8 april

Met Jopie stap ik uit de trein op het station Utrecht. We zijn op weg naar opa Bidaga en Oma Anna om daar te gaan logeren. Ik koop wat bloemen voor opa's huistempeltje. Met lijn 2 gaan we naar de Ganzenmarkt waar ze wonen.

"Ik vind de mensen hier vaak wel een beetje gewichtig doen. Ze maken meer drukte om niks dan bij ons. Ze zeggen ook vaak: "Je komt zeker Limburggg hè? Die zachte gee" en dan klinkt dat soms in je oren, of je toch een tweede soort Nederlander bent. Maar Opa en Oma zijn heel gewoon".

Ik ben opgetogen dat ik ze zo meteen aan Jopie kan voorstellen. Oma zal vast wel weer haar levensverhaal vertellen. Hoe ze als meisje van vier haar moeder verloor. Haar vader, een Franse kapitein ter zee, was twee jaar ervoor aan longontsteking gestorven. Oma kwam als weeskind in het Maagdenhuis in Amsterdam bij de nonnen, samen met haar eenjarig halfzusje. Haar broers kwamen ergens anders. De halfzuster werd een jaar na de dood van Oma's vader geboren, en dat werd door de familie als een schande beschouwd. Daarom wilde niemand de kinderen opnemen, en kwamen ze in het weeshuis terecht.

Oma werd later gouvernante bij een Haagse familie met veel connecties in Indië. Daar ontmoette ze Opa Bidaga. Ze kan ongelooflijk mooi borduren. Ze heeft ooit als lid van de Haagse borduurvereniging kroontjes geborduurd in de hemden van Juliana.

We merken net op tijd dat de blauwe stadsbus de Ganzenmarkt opdraait. "Daar wonen ze naast de melkboer. Aan de andere kant heb je het anatomisch laboratorium van de Universiteit. 's Avonds brengen ze de doden binnen. Lekker griezelig."

In het huis geurt het vertrouwd naar wierook.

"Kom binnen jongens. Bidaga is even om een boodschap. Is dat nou Jopie? Wat word je toch groot. We hebben vorige week een televisie gekocht. We kunnen vanavond gezellig televisie kijken, als er tenminste geen langdradig stuk passiemuziek op is." Oma heeft Opa dus eindelijk zo ver gekregen een televisie aan te schaffen.

"Hoe is jullie rapport jongens? Hebben jullie goed je best gedaan?"

"Dat sturen ze volgende week naar huis. Ik zet even de bloemen in het huistempeltje, Oma, dan kan Jopie dat ook zien."

"Breng maar eerst jullie tassen naar het voorste kamertje, dan vallen we er ook niet over".

's Avonds liggen Jopie en ik op de loer om kijken of er nog lijkkasten worden afgeleverd.

"Ik voel me net Dracula op een feestdag", zegt hij. Misschien kun je wel door het raam een lijk zien."

"Jammer voor je, de ramen hebben melkglas".

Af en toe worden we opgeschrikt door de sirenes van de brandweerauto's of de ziekenwagens die vanaf de brandweerkazerne aan de Ganzenmarkt wegscheuren.

“Vind je het niet erg, dat je niet eerst naar je ouders gaat?”

“Niet zo”, antwoordt Jopie met een wat afgezwakte stem.

“Mijn ouders hebben het druk in de zaak. En ze kunnen niet meer zo goed met elkaar opschieten. Mam is lief, maar thuis ben ik het na 1 dag meestal al zat”.

Ik zou Jopie graag willen troosten. Hem even over zijn hoofd aaien. Maar ik kom niet verder dan: “Wat akelig voor je. Nou, we zullen er een leuke week van maken. Morgen gaan we met Opa naar het Spoorwegmuseum.”

Zaterdag 16 april

Mijnheer Pastoor is zeer tevreden over mijn rapport dat hij van Rolduc ook moet ondertekenen.

“Dat wordt dit jaar vast weer de prix d’ excellence”, zegt hij.

Ik krijg het een beetje benauwd bij al die lof. Hij heeft een te goed beeld van mij. Hier zit een verrader, in ieder geval in gedachten. Ik weet er nog net een glimlach uit te persen. Mijnheer Pastoor is zo’n zuiver mens. Ik wil hem niet graag kwetsen.

“Ik heb hier honderd gulden. Die komen van een mevrouw die vorig jaar gestorven is, en die geld heeft nagelaten ter ondersteuning van priesterstudenten”.

Als ik naar huis ga, brandt het geld in mijn zak. Ik geef het meteen aan Mam. Ik wil het niet zelf hebben Ik geloof niet meer in die God van Rolduc. Ik durf er met niemand over te spreken. Zelfs niet met opa Bidaga. Stel je voor dat die het aan Mam zou vertellen. De God van Rolduc is soms niet meer dan een gloeiwormpje in een glas waterige limonade. Als er al een God is, zal die grootser zijn dan de bekrompen God de Vader die de katholieken ervan hebben gemaakt. Het zou dan een belediging van de schepper zijn om hem een menselijke mannenlichaam met een piemeltje of enkel een mannenziel toe te dichten. Het is toch ook vreemd dat vooral de mannen de dienst uitmaken in de Kerk. En de nonnen mogen onze bedden opmaken. Ook al mag er soms in de geschiedenis een vrouw als Catharina van Sienna de Paus tot de orde roepen.

Geloof ik niet alleen nog in de droom die ik laatst had?

Allerlei maskers variërend van paarden tot clowns takelden af, en zweefden weg de grote ruimte in. En uit een meer van levenswater zwom in een licht van zachtgeel tropisch avondlicht een sereen gezicht naar boven.

“Dit is jouw gezicht, zoals de kosmos het ooit voor jou geboetseerd heeft, en zoals je zou kunnen worden, net zoals er voor ieder medeschepsel in zo’n dieper gezicht is voorzien. Gedij in de blauwe, en gouden schijnwerpers waarmee de Schepper ieder wezen zoekt via de poort van het oog“, klonk er zacht een stem in de ruimte. Daarna trok er een warmroze zachtzinnige waas over alles en de stem sprak nog verder: “Je hoeft alleen maar een beetje liefde te geven. Zo eenvoudig, en zo moeilijk is het”.

De herinnering aan de droom stemt me rustig. Alleen knaagt de gedachte aan me, dat ik het geld niet had mogen aannemen. Ik ben nu zelf ook maar een zeer klein gloeiwormpje, dat geloof ik in ieder geval zeker.

“Dat kunnen we goed gebruiken”, zegt Mam. “Je hebt nog een broek en een jas nodig.”

“Mag ik dan een spijkerbroek en zo’n gele glanssweater?”

“Zoiets kun je op Rolduc niet dragen. Je gaat er toch zeker niet als een nozem bij lopen”

”Er zijn er al verschillende die een spijkerbroek met gekleurde glanssweater hebben, Mam. Jopie heeft het ook.”

“Het gaat niet door, Yim”.

“In de vakantie ga ik aardbeien plukken, en dan koop ik het zelf wel”

“Als je het maar laat”.

Uit het jaarboek. Het derde trimester.

Soepel gehanteerd worden de regels ten aanzien van het verlof om naar huis te gaan; een blijde of zeldzame gebeurtenis in de huiselijke kring is spoedig gevonden en de kinderrijke gezinnen hebben nog altijd wel een broertje of zusje dat de eerste communie viert. Daarnaast heeft ieder de gelegenheid per trimester een weekend-naar-keuze in de warme schoot der familie door te brengen; men kiest er in de zomermaanden meestal de jaarlijkse kermis voor uit.

Uit het jaarboek. Woensdag 31 augustus.

(...) de leraren op hun beurt zien nieuwsgierig uit naar de stand van zaken onder de leerlingen: wie komen terug, wie niet, wie volgen de raad van de vergaderingen en kiezen een ander schooltype? Gegroeid? Klein gebleven? Al gauw blijkt dat de tienshops zich in de klandizie van verschillenden hebben mogen verheugen: zij zijn geruit of gestreept in schreeuwende kleuren, nauwgepijpt en nauwgetruid, dragen soms fluwelen mocassins om de voeten; de aanblik van de middenmoot is veelal dreigend: langgewold tot in de nek, weerbarstige haren over het voorhoofd en de oren. Wij volgen niet het voorbeeld van een zeker schoolhoofd in Veendam en wijzen hun de kapper.

Woensdag 14 september.

Gwijde zit aan de tafel voor de klas met zijn handen zowat recht voor zijn voorhoofd gevangen. Ook al komt het wat aanstellerig over, hij gaat gewoon voor zijn devotie. Voor iedere zin die hij tot God prakt, neemt hij een aanloop van stilte. Dit is het begin van de godsdienstles, waarin Gwijde steevast om Gods inspiratie vraagt.

“Vandaag zullen we de les besteden aan je lichamelijke groei, speciaal je seksuele groei”, spreekt Gwijde lizig met slependsmakende letters s. Enkele klasgenoten kijken elkaar veelbetekenend aan, en gaan er eens goed voor zitten.

“Misschien heb je aan je lichaam gemerkt dat sommige dingen veranderen, nu je groter wordt. Je plasser, je voortplantingsorgaan, bijvoorbeeld die wij ook penis noemen, wordt zonder dat je het wil, plotseling stijf.”

Het valt me bij het slissende spreken van Gwijde op dat er erg veel s'en in die woorden zitten.

“Dat gebeurt vaak 's morgens in bed. Dat is niets om je ongerust over te maken. Het is een teken dat God met je groei bezig is. Misschien is het je ook opgevallen dat je als jongen totaal anders gebouwd bent dan een meisje. Je bent hoekiger, steviger dan een meisje, dat ronder, zachter is”.

Gwijde demonstreert zijn laatste opmerkingen met twee geometrische tekeningen op het bord.

“God maakt je mogelijk klaar voor het meisje dat je later, als je vrouw voor altijd, in haar lichaam ontvangt. Want het meisje is zodanig gebouwd dat een stijve penis in haar vagina past. Dan wordt je zaad doorgegeven aan haar lichaam. we noemen zaad ook 'sperma'. Soms komt het zaad ook zo los, in je slaap bijvoorbeeld. Daar hoeft je je geen zorgen over te maken. Misschien heb je het al meegemaakt. Het is een teken dat God met zijn schepping in jou aan het werk is. Het is dan ook niet goed om met je lichaam te spelen.”

Ik zie Sjef Ogterop wat kleuren, zou die al hebben zitten spelen? Het dringt ineens tot me door waarom die surveillanten regelmatig 's avonds en 's nachts alle chambrettes inkijken. Misschien dat sommigen met hun lichaam liggen te spelen.

“Er zijn ook mannen die houden niet van een vrouw, maar van een man. Dat zijn homofielen In de volksmond worden ze ook wel 'mietje' genoemd.

Maar jullie hoeven je geen zorgen te maken, want ik weet zeker dat er bij jullie geen bij zijn.”

Ik lach even naar Jopie, die verschrikt de andere kant uitkijkt.

“Ik heb de belangrijkste zaken nog eens op papier gezet. Die zal ik nu uitdelen.”

De brieven van Gwijde vinden wij over het algemeen wat kwijlerig. Er staat dan boven zo'n brief: “Beste vriend” of “Mijn beste” en er volgt meestal een jankerig verhaal met een bijbelse toepassing net als in zijn preken.

“Nou op zo'n internaat kweek je anders homofielen”, hoor ik Jacques Peinsen, een extern fluisteren, ”geef mij maar het vrije veld”. Ik voel me een beetje week worden in mijn buik. Zou dat echt zo zijn?

(Later in de zomer van 1987 speelt een al wat kalende primaat in Nederland weer eens de rol van de braafste jongen van God met ingebeelde blonde engelenkrullen, door gekleed in de jurk van Moeder de Kerk een homoseksueel de communie te weigeren onder het geklap van de puriteinen die van hun diepste wezen en hun rozenkrans vaak vermolmd hout hebben gemaakt.)

Vrijdag 16 september.

Jopie heeft al twee dagen niet met me gesproken. Het heeft vast te maken met de les van Gwijde. Ik voel me treurig. Normaal trekken wij in onze vrije tijd veel samen op. Jopie is nu ook bij de Serre. Daar is hij twee ochtenden niet geweest om zijn plantenafdeling te verzorgen. Dat heb ik maar gedaan.

Zaterdag 17 september.

Ik raap mijn moed samen en stap op Jopie af. Hij is tenslotte mijn vriend.
“Ga je mee naar de Serre. We kunnen de perken in het kleine carré gaan doen”.
“Goed”, zegt Jopie met wat afgeknepen stem en ogen die naar beneden kijken.
We sjokken naar de Serre.

“Waarom ben je eigenlijk niet bij me geweest de laatste dagen?”, vraag ik, als we in het materiaalhoek de kruiwagens uitzoeken.

“Heeft het met de les van Gwijde te maken?” Hij knikt en zegt zacht: “Ja”.

Later, als we de grasranden van de perken aan het knippen zijn, vraagt Jopie bijna onverstaanbaar: “Wist jij dat Yim, van die mietjes? Dat die bestaan?”

“Ik had er nog nooit van gehoord.”

“Zouden er in onze klas echt geen zijn?”

“Volgens mij niet, want anders zou Gwijde het niet zeggen. En al was het zo, Opa zou zeggen: “In de winkel van de Creator zijn veel soorten van leven for sale”.

Jopie glimlacht.

Ik strijk hem even over zijn haar.

We gaan vervolgens aan de slag met de perken.

Woensdag 28 september

Vandaag hebben we een meditatieve tocht naar Aken in Pax-Christie-stijl. Onderweg wordt telkens gestopt voor een gesprekje over vrede. De tocht is een dikke drie uur lopen. In Aken hebben we een kerkdienst in een kerk vlak bij de Dom.

Als we ’s middags twee uur vrij hebben in Aken, troont Sjef Ogterop Jopie en mij mee naar de Antoniusstrasse waar volgens hem de dames van plezier hun bedrijf hebben, zoals hij het noemt. Ik heb nog nooit een hoer van dichtbij gezien. Ik wist eigenlijk niet eens zo dat ze bestonden. Ik vind het dus wel spannend. Jopie ook. Met ingehouden bibber stappen we de straat met de lage huisjes in. De juffrouwen hangen in de deurpost. Het is zeker een rustige tijd op de middag. Een van de dames heeft niet meer aan dan een shirt en een soort zwarte maillot, waar de vibraties van de zonde vies van afschieten om even in de termen van Gwijde te blijven. Ze staat gezellig te keuvelen, en ze neemt niet de moeite naar ons te wenken. Wat een paar andere hoeren wel deden, zodat we onze pas van schrik versnelden. Uit een van de huisjes stapt een man van middelbare leeftijd met een pokdalig gezicht en vettig haar. Er hangt een aureool van vunnige verbodenheid boven zijn hoofd.

“Jakkes, die is geweest “, zegt Sjef.

“Arm meisje , met zo’n man”, zegt Jopie.

“Dat meisje zal nu wel rijk wezen”, grinnikt Sjef.

Hij wil de straat nog eens terug doorlopen, maar dat vinden wij te veel van het goede.

In de bus terug hoor ik van een van de leraren dat Rolduc het volgend jaar waarschijnlijk geen Klein-Seminarie meer is, maar een open gymnasium. Dat is maar goed ook, want de meesten worden toch geen priester meer.

Onder de leraren van Rolduc schijnt het ook niet altijd te boteren. Bonken en Vallen zijn volgens Paul van de Noort in augustus overgeplaatst omdat ze te modern waren voor de meer traditionele priesters.

’s Avond in bed probeer ik me voor te stellen hoe dat bij zo’n hoer gaat. Mijn lichaam komt in beweging. Is dit nu waar Gwijde het over had? Ik vind het maar een enge bedoening, dat ‘spelen met je lichaam’.

Pap en Mam hebben me er nooit iets over verteld.

Ben ik nu in staat van zonde?

Vrijdag 14 oktober

Het is Paul Comen gelukt onze leraar scheikunde, bijgenaamd de Pijp, uit zijn onverstoorbare houding te krijgen. De goede man is anders met geen geweld uit zijn rustige humeur te brengen. Volgens Huib Tannen zou hij nog niet voor een atoombom in zijn achterste harder gaan lopen. Als een hoge schoorsteen staat hij altijd voor de klas aan zijn pijp te lurken. Als Jan, de goede oude amanuensis met zijn grote neus, een proef heeft gedemonstreerd, volgt steevast de opmerking van de Pijp: “Dat hebben we weer fraai gedaan, Jan”. En dat terwijl hij tijdens de proef enkel met de armen over elkaar rook heeft staan produceren. Je kunt de meest domme vragen aan de Pijp stellen. Je krijgt altijd vriendelijk antwoord. Paul Comen dacht vandaag leuk te zijn en hij vroeg aan de Pijp naar de scheikundige formule van wijwater. De Pijp die bij de conservatieven hoort, werd laaiend. De halogene dampen sloegen uit zijn mond. Paul werd zelfs de klas uitgestuurd. Dat komt op Rolduc praktisch niet voor. Hopelijk begrijpt de President het grapje. Het is het gesprek van de dag.

1967

Uit het jaarboek. Begin derde trimester

Een rustige paasvakantie zonder opzienbarende gebeurtenissen. Alleen bereikt ons het bericht dat Mhr. Gijsen het op Rolduc niet meer kan harden.(..)

Hij heeft acht jaar op Rolduc doorgebracht, levend voor zijn studie en zijn lessen. De theologie en de geschiedenis, beide hing hij met evenveel liefde aan en zijn uitgebreide kennis op beiderlei gebied droeg hij in zijn lessen bezielde en met de gave van het woord over. Het valt te verwachten dat de nieuwe functie aan het retraitehuis in Spaubeek bij hem in de smaak zal vallen, te meer daar zij hem voor verdere studie ruime tijd laat.(..)

Deel IV Brand!

1967

Dinsdag 22 augustus

Een droom over brand betekent in Malet dat er groot ongeluk op komst is.

Vannacht heb ik gedroomd over brand op Rolduc. De gebouwen deinden in een oranje zeestorm. De kerktoren kraakte als een scheepsmast in nood. Hoog in de donkere lucht vlogen raven. Rolduc een ruïne, stel je voor. Maar moet je een kerk niet altijd in brand steken om hem 's morgens weer op te bouwen? De droom is van het begin van de nacht; het duurt dus nog even eer het noodlot zich voltrekt. Volgens opa Bidaga is dat zo. Hoe vroeger in de nacht je iets droomt, hoe later het uitkomt. Wat geeft het eigenlijk als Rolduc afbrandt, want de natuur is toch de grootste kerk. In de zinding van de bloemen en planten zingt ook het majestueus spel. laat de ruïnes begroeien.!

Gwijde is weg. Rolduc is een van de fundamenteën van de traditie kwijt. De storm van de tijd heeft vrij spel. Shiva heerst nu.

De eerste meisjes lopen als bewijsstukken van de nieuwe tijd door het oude gebouw. Zij zitten in de eerste klas. Zij zijn extern.

Vrijdag 29 augustus.

Het zweet staat in onze handen. In onze driedelige pakken doen we pogingen de meisjes van de MMS niet op de voeten te trappen bij de eerste danses. "Quick, Quick, slow", klinkt het uit de boxen. Intussen duwen we de dames als kruiwagens over de vloer. Aan de zijlijn staat Prefect Nools met meetlatten in zijn ogen, die de afstand tussen ons en de meisjes aftasten.. Ik durf mijn partner, zoals de dansleraar het noemt, nauwelijks aan te kijken. Thuis heb ik alleen mijn twee jongere zusjes Wanne en Rasent. Zo'n meisje van de MMS is toch heel wat anders, meer van porselein. Even verderop loopt Jopie te zwoegen met een donkere schone. Toch leuk deze zwierige muziek in de anders zo grauwe sleur.

's Avonds komt er weinig terecht van het huiswerk in het kleine studiezaaltje, waar 5 en 6 gym geacht wordt zonder surveillant te studeren. Sommigen oefenen wat danspasjes van de foxtrot. De diverse meisjes van de MMS worden grondig doorgesproken. De arme schapen moesten eens weten hoe stoer hun danspartners hier zonder hun driedelig pak het leven inkijken.

Dinsdag 17 oktober

"Daar hebben we onze praatjesmaker", komt Joosten in de witte kruisgang snuivend op me af. "Je dacht zeker, Rolduc is geen seminarie meer, dan breken we in een praatje maar meteen het katholieke geloof af". Joosten is anders zo

vriendelijk omdat ik goede cijfers voor zijn vak haal en omdat ik wel eens zijn missen dien.

“Mijnheer, wat bedoelt u?”, stamel ik wat moeilijk glimlachend voor me uit.
“Dat zul je niet weten. Ik hoop dat je hier je langste tijd hebt gehad.”

Ik pijnig mijn hersenen af met de vraag welke ketteractiviteiten ik dan wel niet ondernomen heb. Dan ineens zie ik het verband. . De Academie Alberdingk Thijm waar alle 5^e en 6^e klassers verplicht een lezing of causerie moeten houden, daar gaat het over. Afgelopen zondag heeft Job Benders er een interessante lezing gehouden over heidense elementen in het katholieke geloof. Hij noemde o.a. de Romeinse en Germaanse oorsprong van het kerstfeest. De Romeinen vierden op 25 december het feest van de onoverwinnelijke zon. De Germanen hadden hun joelfeesten bij de zonnewende met gekleurde lapjes, geloof ik, in de bomen. Het kerstkindje is in oorsprong dus eigenlijk niets anders dan de zon. Het gaat dus om een natuurgeloof. Ook had Jos het over Maria als een vervanging van de Germaanse vruchtbaarheidsgodin Freia. Maar, wat zou het, was Jos' conclusie. Als mensen geloven in mooie symbolen, dan zijn die er toch. Die gaan dan echt leven. Als ze maar iets goeds teweeg brengen, en men er geen oorlogen om gaat voeren of mensen onderdrukken.

Joosten heeft dus de klok horen luiden. Nu denkt hij dat ik die lezing heb gehouden. Nou ja, hij zoekt het maar uit. Het was trouwens toch wel erg filosofisch van die Jos. Ik geloof ook wel in goede menselijke symbolen als sleutels naar het transcendente. Zo lang het die functie maar heeft. Dan kom je ook dichterbij de mens in andere culturen. Het uitpluizen van hoe de mens begoocheld is door religieuze en andere symbolen kan natuurlijk ook tot andere conclusies leiden. De 'ontgoocheling' leidt bijvoorbeeld ook tot existentiële leegte zonder God zoals in "Les chemins de la liberté" van Sartre mogelijk bedoeld is. Daar had laatst iemand een lezing over. Over de schrijvende eenzaamheid die in een constante vloed uit de naden van de woorden van deze boeken stroomt. Dat is ook weer begrijpelijk natuurlijk.

Nou de leraren hebben kennelijk over die lezingen gehoord, en ze zullen er misschien flink over gepraat hebben. Het wordt wel erg koud soms in de nieuwe kleren van de keizer.

Uit het jaarboek. Maandag 13 november.

*Vandaag en morgen geeft de NAVO door middel van een rijdende bioscoop voorlichting over haar doelstellingen en taken.
Voorlichting, of is het eerder propaganda?
De discussies hierover lopen hoog op.*

Dinsdag 14 november

Joosten heeft me vandaag zijn excuses aangeboden voor zijn uitval laatst. Hij had inmiddels gehoord dat ik die lezing niet heb gehouden. Hij had zo'n lezing ook eigenlijk niet van mij verwacht. Ik kleurde toen hij het zei. Ik had de moed niet er iets tegenin te brengen. Wat ik achteraf wel erg onfris van mezelf vond.

Zo worden de kiemen gelegd voor laffe vervreemding van het Zelf. Liever gestreeld dus dan moedig. Het is ook wel een hele levenskunst om op het breukdeel van de seconde altijd eerlijk en trouw aan jezelf te reageren. Vandaag is dat zeker niet gelukt.

Uit het jaarboek. Zondag 26 november.

(...) Het is de culturele instanties van de stad gelukt, het Symfonisch Staatsorkest van de USSR, dat op tournee door West-Europa is en alleen in de echt grote steden kan optreden, te contracteren voor een concert, dat klinkt zoals alleen Russische orkesten de muziek van hun meesters kunnen laten klinken. Voor de groteren van de Culturele kring biedt het lidmaatschap op zichzelf wel geen toegang maar het op vertoon van de lidmaatschapskaart tot drie gulden gereduceerde prijsje - je kunt er net twee pakjes sigaretten voor kopen - heeft de ware muziekliefhebber er wel voor over. Het wordt een muzikaal genot zonder weerga, de scherpste criticaster zal het moeten toegeven. Niet het minst frappant is de verrassende ontdekking, dat de fysionomie van de Russen eigenlijk veel meer Europees aandoet dan men geneigd zou zijn te veronderstellen.

1968

Vrijdag 12 januari.

Oma Anna is erg ziek. De dokters hebben geconstateerd dat ze nierkanker heeft. Ze heeft geen kans meer op herstel. Ik heb er erg om moeten huilen. Ook voor Opa. Ze heeft geen kans meer om beter te worden. Ze wordt morgen bij ons thuis gebracht. Mam mag haar daar verzorgen omdat ze verpleegster is geweest. Opa Bidaga komt natuurlijk mee. Rasent en Wanne gaan zo lang naar tante Teuntje. Sang blijft thuis. Ik heb het meteen aan Jopie verteld. Hij kreeg tranen in zijn ogen. Oma is ook altijd zo aardig voor hem.

Uit het jaarboek. Zaterdag 27 januari.

Gezellige 'disco-evening', zoals men dat tegenwoordig op zijn Engels zegt (de Fransen noemen een stukje van Engels verzadigd Frans: 'Français' ; kunnen wij ook niet zo iets bedenken? Ik stel voor 'Nederengels' of 'Angeldutch!') Maar het moet toegegeven: 'entertaining' is deze avond voor 5 en 6, in het feestelijk schaars verlichte overblijflokaal, met een pracht van een 'diskjockie' en een aantal 'girl-friends', van de danscursus, tot 11 uur, 'certainly'. Het gaat de goede richting uit. Of echter de omgang met het andere geslacht al helemaal onberispelijk is, wagen wij te betwijfelen, op grond van wat wij als belangstellend getuige waargenomen hebben.

Donderdag 1 februari

Een brief van Mam. Oma heeft veel pijn. Mam durft haar nauwelijks te kammen. Daar heeft Oma erg veel pijn bij. Opa Bidaga zit de hele dag aan haar bed.

Vrijdag 2 februari

Wij hebben voor godsdienst een erg moderne leraar. Hij vertelt over Kant en Wittgenstein. Die Wittgenstein vind ik maar een koude kikker, wel erg clever. Wij hebben drie weken geleden allemaal 'Kort Amerikaans' van Jan Wolkers moeten aanschaffen. Er staan spannende stukjes in als Erik met Ans of Elly in bed ligt. Ik heb die passages al verschillende keren gelezen. Je kunt ze zo vinden want de bladzijranden zijn er zwarter van het opzoeken. Het boek loopt wel luguber af. Sommige ouders hebben in de ouderraad geprotesteerd dat wij dit boek moeten lezen. Pap en Mam niet, die hebben nu andere dingen aan hun hoofd met Oma.

Uit het jaarboek. Donderdag 22 februari.

(...) 's Avonds draait voor de B-groep van de Culturele Kring de film 'Help' van regisseur Richard Lester.

De rolprent toont de veelzijdigheid van de Beatles, die niet alleen voortreffelijk musiceren, maar ook nog over acteertalent beschikken. Het is een haast overrompelende film, in prachtige kleuren, waarmee niet enkel Beatle-fans zich kunnen amuseren. Het verhaal zit vol goegetimedede gags en kostelijke vondsten. 'Here is the story'. Beatle Ringo Star is in het bezit van een ring, die voor een bepaalde Oosterse sekte magische betekenis heeft. Op hem en zijn vrienden wordt de jacht geopend, door Oosterlingen, maar ook door een professor, die de wereldheerschappij wil veroveren. (...)

Donderdag 7 maart.

Met carnaval was het thuis een trieste bedoening. Oma Anna had erg veel pijn, ook al kreeg ze morfine-injecties. Opa Bidaga zat met een vermoeid gezicht voortdurend aan haar zijde. Oma is nog aardig helder ondanks de morfine, en ze stelde belangstellende vragen over Rolduc en Jopie. Pap was soms wat kribbig tegen ons. Hij kan de spanning soms moeilijk aan. Mam is een engel van geduld.

Om er even uit te zijn mochten Sang en ik naar het carnavalsbal. Hij wilde eerst niet maar Oma zei zelf dat het ook goed voor hem was. Toen vond hij het ook in orde.

Ik heb gedanst met Heleen uit Grubbenvorst. Ze zag er uit als een breekbare pop, en ik heb haar in het gewoel beschermd voor blauwe plekken en bezerde tenen. De glimlach hing voortdurend aan haar parelwitte tandjes. Jammer genoeg moesten Sang en ik om twaalf uur weer weg. Wie kan me meer vertellen over Heleen met de kleine tandjes uit Grubbenvorst? Ik zie haar steeds voor me in de nabeelden van het carnavalsgedrang. Ik heb haar vandaag in een gedicht verwerkt.

Na de WINTER

De ZON streelt zo zacht
met zijn eerste WARMTE
dat ik nauwelijks durf te lopen,
bang dat het weer gaat VRIEZEN

Ik waag me voetje voor voetje
in het park
en dan ineens strijkt je eerste WOORDJE
naast me neer.
van heel ver is het gekomen,
ik had je nauwelijks meer verwacht
na honderden jaren dwalen.

Ja even zag ik je nog een keer
in de blik van het meisje uit GrubbenVORST,
één seconde mocht ik kijken
BIJNA ONTDOOID
in de WARME EEUWIGHEID van weleer.
Daarna was ik weer als INGEVROREN
in de vrieskist van het bestaan.

Je woord streelt mij zo zacht
met je EERSTE WARMTE, dat ik amper
echt DURF TE ONTDOOIEN,
bang dat je teruggaat naar je eigen ster.

Dinsdag 19 maart

Oma Anna is dood. Vanmorgen om half elf kwam Hofman het me vertellen. Ik ben kwaad dat ik er niet bij was, toen ze stierf. Ik ben meteen vertrokken om naar huis te liften. Ik moest naar Opa Bidaga om bij hem te zijn en hem te steunen bij zijn verdriet. Niemand zal het gemerkt hebben dat ik weg was, het was vrij vanwege Sint Jozef. Alleen Jopie heb ik het gauw gezegd. Die had ook wel mee willen liften, maar dan zou het thuis wat te druk worden, vreesde ik. Om vier uur was ik thuis. Oma lag toen al opgebaard in de voorkamer.

Ze ligt in haar zondagse jurk in de kist. Het haar is mooi opgemaakt. Mam durfde het ook nu nauwelijks te kammen, bang dat Oma nog pijn zou lijden ,zelfs nu ze dood is. De gelaatsuitdrukking van Oma is onwerelds vredig. Opa heeft op haar gesloten mond een cent gelegd ten teken dat je zelfs het kleinste beetje geld niet mee kunt nemen naar de eeuwigheid. Dezelfde mond die vanmorgen nog zei: “Wens Yim en Jopie van mij het beste”. Ik moest hard huilen toen Pap me dat vertelde. Op de deksel van de kist die tegen de wand staat, heeft Opa met rode letters de naam Anna geplakt. Dat is gebruik in Malet: je naam in rood, dan ben je dood.

Of ik dat nu zo'n mooi gebruik vind, dat is de vraag. Ik zou haar naam liever met goud schrijven, of met stralend wit, want zo ziet haar ziel er nu vast uit. Iedereen die Oma goed kent, weet dat het zo is. Opa is opmerkelijk kalm. Hij heeft het goed gehad met Oma. Dat weet ook iedereen. Al dat mooie met Oma kan niemand hem uit zijn geheugen stelen. Dat ligt daar als een schat voor altijd. Zo ongeveer heeft Opa het straks tegen mij verteld. Sang heeft witte lelies in de kist gelegd. Hij was altijd Oma's lieveling. Thuis moppert hij wel eens. Bij Oma deed hij dat nooit. Want Oma kon zijn gedachten lezen, en daar hield ze dan altijd rekening mee.

Sang zit stil bij de kist. Zijn gezicht is bijna net zo bleek, als dat van Oma. Hij heeft vandaag nog niks gegeten. Ik heb met hem te doen, maar hij is voor ons allemaal onbereikbaar.

"Eergisteren heeft ze nog een gekookt eitje gegeten", zegt Mam. Oma heeft altijd van eieren gesmuld als van een traktatie. Volgens Pap kwam dat, omdat ze in het weeshuis bijna nooit een ei kregen. Oma zei wel eens: "Op mijn sterfbed eet ik nog een gekookt eitje." Dat is dus uitgekomen.

"Ze waren daar eerst niet zo erg te spreken over je overhaast vertrek", zegt Mam, die gebeld heeft naar Rolduc. "Ik heb mijnheer Nools uitgelegd hoe het zit. Je mag tot na de crematie thuis blijven. Jopie mag er ook bij zijn. Dat heb ik meteen gevraagd. Alleen dat liften moet je niet meer doen. Je hoort zo veel tegenwoordig. Pap vindt het ook niets."

Uit het jaarboek. Dinsdag 19 maart.

Nog éénmaal is Sint-Jozef machtig genoeg om ons een feestdag cadeau te doen. Het is beslist de allerlaatste keer. Volgend jaar is het afgelopen, uit, voorgoed. Zo worden ons tussentijdse vrije dagen door de neus geboord. Niets aan te doen, als wij moderne mensen willen zijn, moeten wij werken. Vandaag was dus vrij. De dag wordt hoofdzakelijk gevuld met sport en film. (..) 's Avonds nemen wij allen plaats in de Stoel die ons naar de Hemel brengt."

Woensdag 20 maart

Samen met Sang waak ik deze nacht met Opa Bidaga bij Oma. Pap en Mam zijn zo moe van alles, dat wij de taak hebben overgenomen. De meisjes zijn nu ook weer thuis. Ze slapen vannacht op de kamer van Sang en mij. Opa heeft de afgelopen middag wat proberen te slapen. De kamer is verlicht door kaarsen. Er brandt wierook. De nacht is bijna vredig. Opa en ik praten soms wat. Een beetje zachtjes, alsof we Oma niet wakker willen maken. Naar aanleiding van de lelies van Sang vertel ik over de witte waterlelie van Frederik van Eeden. Wijnands, onze leraar Nederlands, die tijdens proefwerken op fraaie wijze vogelgeluiden nadoet, heeft het kort geleden behandeld. Ik heb het uit mijn hoofd geleerd, want ik vind het zo'n prachtig wijs gedicht. Het gaat over de witte waterlelie die uit de vieze ondergrond naar boven is gekomen, en het

licht heeft gevonden. Dan ontsluit de bloem blij haar gouden hart, en rust op het water. De bloem wenst verder niets meer. Ik vertel Opa dat ik Oma nu net op die bloem vind lijken. Zeker na wat ze in haar leven allemaal heeft meegemaakt. Hij strijkt Sang en mij over ons haar. Sang is bij het woord lelie een beetje wakker geworden uit de verdoving, en hij heeft zitten luisteren.

“Opa”, zegt hij, “Ik vind dit een mooi gedicht, mogen wij dat op een blaadje opschrijven en bij Oma in de kist leggen?”

“Of course, my grandzoon”, zegt, hij en hij geeft Sang een kus op zijn voorhoofd. “Maar first ga ik wat van eten voor jou maken. Daar is het nu wel time voor onderhand. Jij bent nog in het leven. Dan moet je eten, Sang”. Het is fijn te merken dat Sang weer een beetje bij ons levenden is.

Even later hapt hij traag van zijn boterham. Mam zal morgen opgelucht zijn dat Sang weer wat eet.

“Jij moet het opschrijven, Sang”, zeg ik, “want jij kunt veel mooier schrijven.”

DE WATERLELIE

Ik heb de witte water-lelie lief,
daar die zo blank is en zoo stil haar kroon
uitplooit in 't licht.

Rijzend uit donker-koelen vijvergrond,
heeft zij het licht gevonden en ontsloot
toen blij het gouden hart.

Nu rust zij, peinzend op het watervlak
en wenscht niet meer ...

Door Frederik van Eeden

Je ziet Mam een beetje in haar gedachten mopperen. Opa wil perse dat Oma gecremeerd wordt, en dat kan alleen in Roermond. Bij ons in het dorp wordt nooit iemand gecremeerd. Iedereen wordt op het katholieke kerkhof begraven. Bovendien moet de crematie morgen al plaats vinden. Op vrijdag kan volgens Opa namelijk niet, want dat is in Malet de dag van het geluk, en dan verbrand je geen doden. Al die apartigheden van Opa Bidaga maken Mam wel eens kriebelig. Zeker als ze moe is, zoals nu. En dan moet alles ook nog zo snel geregeld zijn voor morgen. Jopie heeft gebeld naar de burens, want wij hebben zelf geen telefoon. Ik moet hem om half tien in Roermond ophalen bij het station.

Uit het jaarboek. Maandag 1 april

Mhr. Arts is kennelijk een bijzonde godsdienstleraar. Voor de gesprekken, die hij groepswijze over actuele christelijke en menselijke vraagstukken heeft gehouden, zoekt en vindt hij een afronding in aanwezigheid van Mgr. Moors en Mhr. P. Lemmen, in dit soort zaken de vaste assistent van de bisschop.

Het wordt een geanimeerde discussie, waarbij men geen blad voor de mond neemt, hebben wij ons laten vertellen.

Dinsdag 30 april

Huib Tannen loopt altijd bij de vijvers te klooiën. De dieren hebben behoorlijk te lijden onder zijn natuurliefde. De eenden worden van hun nest verjaagd, omdat hij zo graag wil weten hoe ver het met de eieren staat. Een moedereend heeft vandaag wraak genomen, en hem helemaal ondergescheten toen hij voor de zoveelste keer haar nest kwam inspecteren. Zijn gezicht en blauwgrijze trui zaten helemaal onder de drek. Zijn oranje haar stak er wat raar bovenuit op deze Koninginnedag.

Zondag 12 mei

Van Geert Jens uit de 3^e klas ben ik toevallig te weten gekomen wie Heleen uit Grubbenvorst precies is. Hij komt daar uit de buurt, en uit de schaarse aanwijzingen weet hij op te maken dat ze Heleen Rawels heet. Ze hebben een boerderij. Geert zal met Hemelvaart het adres opsporen. Hij mag dan naar huis omdat zijn broertje de eerste communie doet.

De laatste tijd staat de studie me tegen. Al dat gedram. Mam zegt dat ik nu moet doorzetten. Het is nog dik een jaar. Misschien kan ik wel dokter worden, vindt ze. Ik heb me georiënteerd, maar het lijkt me niks. Ik word een beetje zenuwachtig als ik denk aan het feit dat je als dokter wel eens in iemand anders lichaam moet snijden. Misschien wordt het wel biologie of culturele antropologie, al weet ik niet wat je met dat laatste allemaal verder kunt doen behalve zo hier en daar een lezing houden in een achterafzaaltje, of mensen rondleiden in een museum. Vandaag had ik eigenlijk moeten studeren. Ik heb buikpijn van schuldgevoel. In het verleden werkte ik altijd op zondag aan mijn huiswerk. Gisteren heb ik ook al niets gedaan voor de studie.

Ik moest gisteravond meespelen met 'Drie is te veel' voor de ouders van de externen. Het was een succes.

Jopie is nog niet terug van vrij weekend. We mogen nu 1 keer per trimester een vrij weekend kiezen. Alles wordt vrijer op Rolduc. Verschillende priesterleraren gaan buiten Rolduc wonen. Ik heb gehoord dat ze dan hun hele lerarensalaris mogen houden. Als ze hier wonen, krijgen ze alleen een bepaald bedrag aan zakgeld. De rest van het salaris is voor Rolduc. Tommerma gaat volgend leerjaar in Gulpen wonen. Het aantal interne leerlingen wordt steeds kleiner. Voor het nieuwe schooljaar is een aantal van 125 voorspeld.

Maandag 3 juni

Een brief van Heleen Rawels. Ze was erg verrast over mijn brief. Ze kan zich mij nog herinneren van het carnaval, al weet ze niet meer precies hoe ik eruit zie. Ze zit ook op het gym. Ze doet alfa, de talenrichting. Ikzelf doe bèta, de exacte richting. Ze wil graag met me corresponderen, want een heeroom van haar is ooit op Rolduc leraar geweest. Zo kan ze er meer over horen, hoe het hier gaat.

Ze hebben 6 kinderen, en Heleen is de oudste. Ik heb van iemand van de 6e klas gehoord dat die heerom een behoorlijk streng heerschap was. Die wist dat van zijn broer. Heleen heeft turkoois postpapier. Vanavond schrijf ik een brief terug.

Uit het jaarboek. Donderdag 27 juni.

Het jaar bloedt zo maar dood. (...) Zonder prijsuitreiking, zonder slotzitting, zelfs zonder uitslag breken wij op. Het is beter zo, meent men. De slotzitting was voor velen een kwelling, met name voor de gezakten. De uitslag kan ook schriftelijk bekend gemaakt worden. (...)

Donderdag 25 juli

Vanmiddag ben ik gaan fietsen. Ik ben langs het huis van Heleen Rawels gereden. Er was niemand buiten. Ik durfde niet aan te bellen. Het was een erg groot huis. Ze zijn vast rijk. Ze schreef ook twee keer dat ze voor een kroon naar de tandarts moest. Ik heb alleen maar vullingen. Pap en Mam hebben allebei een kunstgebit. Sang is boos dat ik zonder hem ben gaan fietsen. Ik heb hem maar niet verteld waar ik naar toe ben geweest. Hij kan nooit zijn mond houden.

Uit het jaarboek. Woensdag 21 augustus.

(...) Rood duidt op gevaar, rood duidt op de communistische wereldmacht. Op deze historische 21^e augustus wordt het arme volk van Tsjecho-Slowakije verpletterd onder de Russische wals. Niemand had het voor mogelijk gehouden, in de voorafgaande dagen van angst en onzekerheid, dat de Russen in het holst van de twintigste eeuw het Hongaarse avontuur nog eens zouden durven herhalen. De mannen van het Kremlin blijken zich echter niets aan te trekken van de hevig verontwaardigde wereldpers en drukken niets ontziend een klein dapper volk de kop in, dat sinds januari onder het regiem Dubsjek iets van vrijheid heeft mogen ervaren. (...)

Maandag 14 oktober

De school is in rep en roer. Vanmorgen bleek dat de Parijse studentenrellen ook een kind op Rolduc hebben gebaard. De eerbiedwaardige muren zijn volgekalkt met leuzen en symbolen. Enkele voorbeelden: 'Rolduc flikkerdorp', 'Bajesonderwijs', 'Honders fietsendief', 'NoolSS'. Honders is onze vriendelijke leraar Duits. Overal zie je een A met een cirkel eromheen. Iemand in de studiezaal wist te vertellen dat dit het symbool voor het anarchisme is. Op de cour is een grote witte vlek op de muur van het schoolgebouw. Daar stond eerst: 'Beunen fascist' met een hakenkruis ernaast. Beunen is een leraar Latijn. Leerlingen die de les niet kennen, moeten de volgende dag bij hem op de kamer de les komen opzeggen. Dat heet 'op exercitie komen'. Daarbij wil hij nogal eens flink in je arm knijpen. Ik ben ook wel eens op exercitie moeten komen om de indeling van een Romeins legerkamp op te zeggen.

Toen Beunen ook mij in de arm kneep, riep ik spontaan: “Blijf van me af”. Van schrik liet de arme man me los. Hij stelde nog enkele vragen voor de vorm en ik kon gaan. Beunen heeft vorig jaar een hartaanval gehad en moet het voorzichtig aan doen. Daarom heeft men, voor hij het kon zien, snel het muuropschrift over hem verwijderd. gelukkig maar. Die fascistische symbolen zijn onsmakelijk, en ze wijzen op iets duivels, op zo iets destructiefs; ze passen echt niet bij een protest. Ook al zijn enkele leraren hier wel eens wat erg autoritair, of star in hun opvattingen. Sommige van die leraren hebben hier op Rolduc de ellende van de oorlog meegemaakt, als leraar of zelf leerling. En dan zo iets.

Diverse leraren zijn behoorlijk boven hun theewater. Laner, de leraar Frans loopt door de studiezaal, af en toe ‘Schande’ sissend. Je moet hem zeker niet voor de voeten lopen vandaag, want bij het minste of geringste wordt hij laaiend. In de lessen worden we geregeld aan de sommen of het vertalen gezet. De leraren hebben er duidelijk geen zin in vandaag. Tijdens de lessen en de studie worden er stiekem opruiende leuzen doorgegeven. Het is een soort sport geworden: ‘Onderwijs verstikkingsapparaat’, ‘We gaan naar Parijs’, ‘Alle leraren de laan uit’, ‘Weet je nog een lege muur?’ enzovoort. Toch raar hoe snel zo’n sfeer kan groeien. Je begrijpt ineens hoe revoluties of oorlogshetzes zo kunnen ontstaan. Wat gisteren nog normaal was, is vandaag ineens helemaal verdacht. Het is ook eng, hoe zo iets verloopt; het heeft iets dierlijks, alsof de roofdieren uit de dierentuin ineens losgelaten worden.

Uit het jaarboek. Maandag 14 oktober.

Wanneer ik 's morgens amper ontwaakt, over de cour kijk door het venster van mijn slaapkamer, wordt mijn blik getroffen door dikgekalkte letters, waarin ik ondanks mijn slaperigheid en de afstand al gauw de naam van onze prefect herken. (...) weinig originele lieden hoeven deze twee s-sen maar wat groter te kalken dan de rest om een vuile insinuatie te doen ontstaan. Later blijkt mij, dat elders in het gebouw de buitenmuren evenmin ongemoeid gelaten zijn. De kalkers willen, kennelijk in navolging van de Parijse meirevolutie, hun persoonlijk ongenoegen spuien, of is de kladderaar van ‘Satan is onze God’ hun leermeester? Van harte hoopt iedereen dat de daders spoedig worden gegrepen en zonder pardon verwijderd. Hetgeen binnen enkele dagen ook geschiedt.

Donderdag 17 oktober

De kalkers zijn gevonden. Het waren 2 externen uit onze klas. Ze zijn voorlopig voor 2 weken geschorst

“Die kunnen hun eindexamen wel vergeten” zei Job Benders, “die worden bij het examen lekker afgeknepen; afrukken is lekkerder”. We moesten wel om zijn opmerking lachen. Zou Gwijde dit wel gesnapt hebben, als hij nog hier op Rolduc was. Of zouden wij nu hem hebben moeten voorlichten. Ik heb Sang het grapje ook geschreven. Hij moet de brief echter maar niet aan Mam laten lezen. Die houdt niet van die ‘fratsen’. Maar ik denk dat zij het grapje ook niet snapt.

De internen zijn weer tot de orde van de dag overgegaan. De echte revolutionairen onder hen met nieuwe ideeën van formaat zijn nog niet definitief wakker geworden. En wie laat er zich nou van school sturen in het eindexamenjaar? De leraren doen weer bijna 'ouderwets' normaal. De eerste is al weer bij Beunen op exercitie geweest na het oproer.

Donderdag 24 oktober

Opa Bidaga gaat eind november naar Malet. Voorgoed! Pap is kwaad op hem. Hij kan het niet begrijpen. Hij is, net als wij allemaal, erg aan Opa gehecht. Zijn besluit trof ons dan ook als een donderslag bij heldere hemel. Hij gaat eerst een tijdje wonen bij zijn broer Sau, die in Piyoa woont in het Noorden, vlak bij Dokkumtai. Hij wil zijn laatste jaren in zijn geboorteland slijten. Vermoedelijk gaat hij daarna in een boeddhistisch klooster intrekken. Ik heb vrijdag toen ik de brief kreeg van Opa, 's avonds op mijn chambrette liggen huilen.

Volgende week, als het herfstvakantie is, gaan we met zijn allen Opa helpen opruimen. Pap heeft nog genoeg snipperdagen. Het zal voor hem een moeilijke week zijn. Jopie mag ook mee. Opa heeft zijn huis per half november verkocht. Het is dus echt definitief. Hij heeft al een ticket gekocht voor Skiphol zoals hij dat zegt. Ik heb zondag een boze brief voor Opa geschreven. Die heb ik maar verscheurd. Hij is toch nooit van iets af te houden. Ik heb nog geen nieuwe brief opgesteld. Als hij er maar geen spijt krijgt, zo ver van ons vandaan. Stel je voor dat hij ziek wordt of zo iets. Ik voel me licht in het hoofd. Het is zo raar dat een grootvader zijn kinderen en kleinkinderen in de steek laat. Jopie snapt het wel een beetje, zegt hij. "Opa gaat terug naar het geboorteland van zijn ziel". Wat is die Jopie tegenwoordig ineens filosofisch. Of heeft Opa hem dat zo geschreven. Na de dood van Oma schrijft Jopie namelijk ook met Opa Bidaga, vooral als hij ergens mee zit. Hij krijgt van Opa het Boeddhabeeldje uit het huistempeltje. Dat heeft hij hem al beloofd in een brief. En niemand thuis is jaloers. Dat zou Opa trouwens ook niet tolereren. Bovendien, ze houden thuis allemaal van Jopie. Hij is zo bescheiden. Onze kleinste, Wanne, zegt dat ze later met hem gaat trouwen, omdat hij zo mooi kan voorlezen.

Maandag 16 december

"Heeft u emmers voor ons, zuster?"

"Kalm, kalm, jullie doen of er brand is", kapittelt de keukennon ons.

"Maar er is brand, zuster, in de vergaderzaal!"

Ze heeft twee seconden nodig om het te bevatten, en wijst dan stamelend de emmers.

Wij rennen naar de vergaderzaal waar de piano in brand staat.

De brandslang produceert geen water. De bedrijfsleider is onvindbaar, en die heeft de sleutel van het hok met de hoofdbrandkraan. Intussen is de President ook gearriveerd, en onder zijn leiding geven we de emmers door. Het is een bijzonder gezicht, de anders ietwat deftig aandoende President, een zwager naar het schijnt van een van onze ministers-presidenten, zo met opgestroopte mouwen bezig te zien. Het schijnt dat de brandweer al is gebeld. Maar die is er dus nog niet. Paul van de Noort staat ook allerlei aanwijzingen te roepen, waar niemand

op let. Uiteindelijk lukt het ons de brand te blussen. Dan blijkt het echter ook nog te branden in de Rolducse radiostudio, waar iedere week een radioprogramma wordt gemaakt. Ook deze brand kunnen wij aan. Het is een kolossale ravage overal. Dan arriveert eindelijk de brandweer.

“Het is maar goed dat jullie er zelf zo snel bij waren!”, zegt de commandant.

De brand heeft voor even mijn aandacht van opa Bidaga afgeleid. Hij is al meer dan twee weken weg, en nog steeds zie ik de matte ogen voor me, waarmee hij afscheid van ons nam. Het moet hem ook wel veel doen, en toch is hij gegaan. Ik heb van hem nog een prachtig boek over de Boeroeboedoer op Java gekregen. Ik heb er nog nauwelijks in gekeken. Daar heb ik nog geen lust in. Ik heb ook weinig trek in de mondelinge proefexamens die we deze week en na de vakantie hebben. Taap zei vanmorgen tegen me: “De vertaling van dit stuk van Homerus is onvoldoende, Yim. Ik begrijp het niet. Moet ik je nu een vier geven?”

“Er zit niets anders op mijnheer, ik ken het gewoon niet.”

Dat wordt hard werken voor het examen.

Ik zou Opa ook wel een vier willen geven voor zijn vertrek naar Malet, maar ik voel dat het zo moet zijn. Dus ik heb eigenlijk geen recht om boos te zijn.

Uit het jaarboek. Maandag 16 december.

Aan het begin van de eerste avondstudie breekt er een brandje uit in de radiokeet en in de piano van het vergaderlokaal. De uitgerukte brandweer hoeft bij aankomst niets meer te blussen. Maar de piano is verwoest en het lokaal heeft grote schade opgelopen.

Woensdag 18 december

Vanmiddag was er weer brand. Zou mijn droom dan toch nog letterlijk uitkomen? Het moet opzet zijn, want het was op dezelfde tijd als gisteren. Iedereen is er zenuwachtig van. Is Rolduc in de greep van het noodlot, maar wie is zijn handlanger?

Uit het jaarboek. Woensdag 18 december.

(...) En weer breekt er, geheimzinnig genoeg rond dezelfde tijd als eergisteren, brand uit, nu in het schaaklokaal, waar Mhr. L.Smeets spoedig ter plaatse is en het vuur in de kiem smoort, en in een kast tegenover het pianohokje van Mhr. Zeyen doet zich een afschuwelijke rookontwikkeling voor. We beginnen ons af te vragen of hier niet van boos opzet sprake is, evenals trouwens de Kerkraadse politie. Besloten wordt voorlopig een wachtpost in te stellen, die door de heren surveillanten wordt waargenomen: stel je voor dat je als een stuk houtskool wakker wordt.

Donderdag 19 december

Huib Tannen is hartstikke kwaad. De politie heeft twee rechercheurs op de Rolducse brand gezet, zoals dat heet. Huib werd door een van hen van de

brandstichting beschuldigd. Hij was gisteren namelijk te laat in de studiezaal, omdat hij te lang in Kerkrade was blijven hangen. Zogenaamd dan, volgens de rechercheur. Huib heeft tegen de man gezegd dat hij hem de nek zou omdraaien als hij de beschuldiging niet zou intrekken. Dat hij zijn vader erbij zou roepen. Ze hebben hem drie uur in het bezoekerskamertje opgesloten, zodat hij zou bedaren. Volgens Huib was de rechercheur ook door Nools getipt over zijn 'crimineel verleden' op Rolduc. Een jaar maanden geleden heeft hij per ongeluk een fazant van de portier geraakt bij een spel met een stok. De fazant overleefde het niet. Huib en zijn vriend Rob Heelman hebben het beest smakelijk bereid bij Robs familie in Nieuwenhagen. Maar de portier kwam erachter dat Huib de dader was achter de verdwijning van zijn pronkdier.... Huib werd voor een week geschorst.

Uit het jaarboek. Woensdag 25 december

Tijdens de kerstvakantie bereikt de ruimtevaart een sensationeel hoogtepunt. Met Frank Borman als captain maken Amerikaanse kosmonauten in hun Apollo 8 een in alle opzichten geslaagde reis naar de maan. Wel blijven ze nog op een eerbiedige afstand van onze satelliet, die haarscherpe foto's als een dorre woestijn onthullen, maar het is reeds een technische prestatie zonder weerga, dat zij hun ruimteschip vele malen in een baan om de maan weten te sturen en zich tenslotte feilloos naar de aarde weten terug te schieten. Kennedy's voorspelling, dat vóór 1970 een Amerikaan de maan zou bereiken en veilig zou terugkeren, is dicht bij de vervulling.

1969

Donderdag 16 januari

Vandaag heb ik een brief van opa Bidaga gekregen.

Piyoa, 3 januari 1969

Lieve Jim,

Hier een letter van jouw opa Bidaga die je alles himself vertellen wil. Ik ben een maand bij de broer Sau geweest, die met zijn children en andere relatives hier in Piyoa woont. Ik heb mijn broer een nieuw huis gekocht van stone, en voor zijn zoon Prang een winkeltje. Dat kost hier very little. Ik ben een beetje grown away from de gewoonten van Malet. De familie zal niet altijd voor mij kunnen zorgen. Ik ga in volgende week in het klooster van Dokkumtai voor het afronden en loslaten van mijn leven. Voor de gaven van het eten zal ik prayers doen voor de familie en andere mensen. Als je deze brief

krijgt, ben ik al kaal geskoren en draag ik de donkerrode robe van de monk. Dat moet jij toch een little bit begrijpen, because jij toch ook naar Rolduc ging. Dus be not longer boos on me. Leer goed voor jouw examen. De enclosed letter is voor Jopie.

Love,

The old monk Bidaga

Liever zou ik geloven dat Opa Bidaga aan het verkindsen was, net als opa Van Baerle. Dan konden we hem terughalen. Dan was hij tenminste bij ons. Ik hoop dat hij niet erg eenzaam wordt in het klooster. Wie moet hem dan troosten? Misschien wil hij dat ook niet meer. Lijkt me een raar gezicht Opa in die rode lappen. Zou hij schoenen aan hebben? Zijn innerlijk is nu vast als een zuiverend helder oranje vuur. Ik ben benieuwd wat Mam in haar volgende brief schrijft. Over Opa heeft ze altijd zo haar eigen opvattingen.

Uit het jaarboek. Vrijdag 17 januari

Niemand had het meer verwacht. Al na de tweede brand kwam de recherche in huis om ieder die er iets mee uitstaande kon hebben, aan de tand te voelen. Na de Kerstvakantie zijn de verhoren hervat, en nu, zo gezegd terwijl de politie er met haar speurneus op zit, wordt er tegen 5 uur brand ontdekt op de zolder boven de bisschopszaal. In de kern van het oude gebouw heeft de brandstichter een vitale plek uitgezocht. Dank zij snel ingrijpen blijft de schade beperkt. Maar wel wordt het nu meer dan tijd dat het net rond de dader wordt dichtgetrokken.

Zaterdag 18 januari

Aan tafel kakelt iedereen door elkaar over de brand. De een heeft nog meer spectaculaire ideeën dan de ander over de mogelijke dader. Enkele verdenken zelfs een van onze lieve nonnetjes. Het is waarschijnlijk niet iemand van de leerlingen, want die zijn omstreeks 5 uur in de studiezaal, en ze noteren sinds de eerste branden wie er naar de wc gaat tijdens de studie. De paniek is groot. Verschillenden durfden afgelopen nacht niet te gaan slapen, en bleven wakker tot halverwege de nacht toen ze toch vermoeid in slaap vielen. Stijn Joosten zette ieder uur de wekker om te kijken of er geen brand was. Ik denk dat we 's nachts geen gevaar lopen, want de branden zijn allemaal tussen 5 en 6 uur 's middags geweest. Bovendien wordt er 's nachts regelmatig gecontroleerd, en er moet dan altijd wel iemand naar de wc. Jopie is ook niet bang. Hij denkt dat een van de conciërges het gedaan heeft, en die is er 's nachts toch nooit.

Maandag 20 januari

In het weekend is er geen brand meer geweest. Misschien zegt dat wel iets over de dader. Voor de afleiding ben ik in het boek van Opa over de Boeroeboedoer gaan lezen. Ook om te kijken of er iets over Boeddhistische kloosters in staat, zodat ik wat meer van Opa snap. Dat is niet het geval. Er staat wel een uitleg in over het leven van Boeddha, die hij moest leven om verlicht te raken. Zou het nu ook Opa's geheime lot of wens zijn om verlicht te raken. Hij heeft het anders nooit hoog in zijn bol. Wel spreekt hij regelmatig over reïncarnatie. En dat ze in het noorden van Malet geloven dat je binnen de familie wedergeboren wordt. Of heeft zijn broer hem gewoon verder laten barsten, en is dat de reden dat hij al zo snel in het klooster is gegaan, en wil hij dat voor ons niet weten? Was ik maar een half uurtje bij hem. Ik heb een gedicht voor hem geschreven over Boeddha. Ik ben benieuwd wat hij ervan vindt. Ik kan het morgen pas op de post gaan doen, want er moeten extra postzegels en een luchtpoststicker op naar Malet.

Boeddha

*Hij laat weten
Dat hij glimlacht naar zijn vele levens,
De robijnen hoer,
De groene boer,
Het vergeelde koekoeksjong
En de donkerblauwe zelfmoordenaar.*

*Op de Boeroeboedoer
Leg ik mijn hand in zijn hand
En beloof dat de wens
Geen verlangen meer zal zijn*

*Als de avond is gekomen,
Bidden de bomen,
Mediteren de vogels,
Dansen de deernen rond het licht.*

*En het zuiverend oranje vuur
komt mijn oude verstrikingen verteren
en mijn hart raakt vervuld van mededogen*

Uit het jaarboek. Maandag 27 januari

(..) Na enige tijd drupt het nieuwtje door dat Mhr. drs. L. Gielis zich volgend trimester als beroepspedagoog(chelaar) op ons zal loslaten. Gewillige slachtoffers als wij zijn, leggen wij ons daar graag bij neer, als zijn kunsten tenminste veroorloven levend uit de hoed te komen.

Dinsdag 11 februari

Vandaag is er een lange brief van Sang. Pap is behoorlijk in de war en overspannen. Hij is overal boos op, en vooral op Opa Bidaga, omdat die niet meer terugkomt. Hij is soms heel angstig..Er mag geen bezoek komen. Hij gaat niet meer naar buiten. Als de bel gaat, mag Mam soms niet eens open doen. Hij wil niet dat anderen hem angstig zien doen. Hij heeft soms ook een rare vuurfobie. Dan wil hij het gas niet aanmaken, omdat hij bang is dat hij brand veroorzaakt, en het huis afbrandt. Hij zegt op zulke momenten dat hij liever dood is, dan dat door zijn schuld brand komt. Arme Pap, hij kan nog geen mug doodslaan. Ik denk dat de dood van Oma en de oorlogstrauma's van die granaatontploffingen Pap ook uit balans hebben gebracht. Hij is bovendien van slag door de branden op Rolduc. Hij wil dat ik naar huis kom tot de brandstichter is gevonden. Hij is boos op de President, omdat die de zaak niet goed uitzoekt volgens hem. Als Mam eten wil koken, zoekt ze zich soms wezenloos naar de lucifers die Pap dan te goed heeft opgeborgen. Ik heb eigenlijk nog nooit eerder van zo'n rare fobie gehoord. Mam laat overal bewust doosje lucifers slingeren om Pap het idee te geven dat het allemaal wel meevalt. Toch wordt ze zelf ook behoorlijk zenuwachtig van al het gedoe, en Sang weet het soms ook niet meer. Hij gaat bij een vriend huiswerk maken. De meisjes zijn bij Tante Teuntje. De huisarts heeft Pap pillen gegeven, en als het niet helpt moet hij voor consult bij een psychiater. Die arme Pap. Hij heeft soms ook enge dromen over de oorlog onder andere. Dat hij doodgeschoten wordt.

Maandag 24 februari

De brandstichter is gevonden. Het is een brandstichtster. Dat hebben we van Nools begrepen, die in een openhartige bui heeft gezegd dat het een van de schoonmaaksters was die een grote haat tegen Rolduc had opgebouwd.

Het zal toch niet Dribbeltje zijn die zo genoemd wordt omdat ze zo dribbelend loopt en praat. Ze is vaak onderwerp van gemene grapjes van leerlingen. Ze is een keer per ongeluk in de vijver gegooid. Enkele leerlingen wilden doen alsof. En toen lieten ze haar echt in de vijver vallen.

Ze krijgt ook altijd commentaar van de leraren op haar minirokken, dat die niet konden. Als Dribbeltje het is, dan is haar haat misschien voor ons leerlingen bedoeld met die gemene streken allemaal. Jopie krijgt al tranen in de ogen bij het idee, wat het arme kind moet hebben doorgemaakt. En dan weten we niet eens zeker of het wel Dribbeltje is. Hij heeft vast ook iets in zich van het mededogen dat Boeddha. Zou hij daarom van Opa dat beeldje gekregen hebben. Dat die daar kijk op heeft.

Ik heb meteen een brief naar huis geschreven. Hopelijk helpt het wat voor de rust van Pap. Hij durft nog steeds niet de deur uit, maar hij kan nu wel goed slapen. Hij slaapt soms wel 15 uur op een dag. Volgens Mam is dat goed voor hem.

Uit het jaarboek. maandag 24 februari

(...)(mopje: ze hebben de stichter al. Wie is het dan? Ailbertus.)(...)

Woensdag 26 februari

Dribbeltje was vandaag gewoon aan het werk. Zij is het niet geweest. We waren allemaal opgelucht. Het zal wel een minder bekende schoonmaakster geweest zijn. Wij hopen dat ze goed wordt opgevangen, want zo'n haat tegen Rolduc dat je gaat brandstichten, die kan alleen maar uit een diepe geestelijke pijn vandaan komen.

Dan ben je geen Greetje van Faust of zo iets. Dit is het drama van een trauma, vermoeden wij. Aan tafel zijn we allemaal psycholoog vandaag. Het gesprek is veel veiliger en plechtiger dan twee dagen geleden, nu het Dribbeltje niet blijkt te zijn.

Zaterdag 22 maart

Met zijn vieren sluipen we om het nachtelijke Rolduc op weg naar het raam dat we op Klein-Rolduc aangezet hebben. Rolduc is net een spookslot dat we gaan bestormen. De klok kan ieder moment 12 uur slaan. We horen al 2 uur op de slaapzaal te zijn. Na de toneelrepetitie hebben we de meisjes van de MMS tot in de bewoonde wereld begeleid. Ze durven nooit alleen door de donkere lanen van Rolduc. Ze zijn bang dat achter elke boom een vervaarlijke kerel staat, zeggen ze. Wij vonden het wel een leuk idee om café Het Zwaantje op te zoeken, nadat we de dames uitgezwaaid hadden. Daar zitten altijd wel wat externen op zaterdagavond.

Gelukkig staat het raam van klas 1b nog los. Voorzichtig klimmen we naar binnen. Sjef Ogterop gaat voorop. Jos Beunen valt bijna over een stoeltje. We schrikken van het lawaai. De donkere gangen slokken ons als gapende hongerige monsters op. We zullen om de beurt de trap op gaan. Als eerste gaat Sjef. Dan is Jos aan de beurt. Wanneer hij boven op de gang is horen we de stem van Hofman tegen Jos praten.

“Waar kom jij vandaan?”

“Van beneden, mijnheer.”

“Ben je alleen?”

“Ja mijnheer”

“Hoe ben je binnengekomen?”

“Door het raam, mijnheer.”

“Welk raam?”

“In het lokaal.”

“Welk lokaal?”

Jopie en ik trekken ons voorzichtig terug in het portaal van het aardrijkskundelokaal. Stel je voor dat Hofman naar beneden komt om te controleren of het raam wel dicht is, of om te kijken of er nog meer leerlingen zijn. We drukken ons helemaal tegen elkaar aan om niet op te vallen. “Gezellig, hè?”, grinnikt Jopie in mijn oor. “We zijn net een vriend paartje in een portiek” “Hou je kop”, sis ik, maar ik voel me toch wel veilig hier met Jopie. Hij knijpt me ondeugend heel hard in mijn piemel.

“Etter”.

Intussen gaat boven het gesprek verder.

“Morgen meld je je bij mij. Dat wordt huisarrest of schorsing. Ik zal het met mijnheer Nools overleggen”.

“Ja mijnheer”.

“Als Jos ons morgen maar niet aangeeft”, fluistert Jopie.

“Ik hoop het niet, maar ik denk dat de straf wel meevalt. Hofman is nooit zo’n kwaai”.

Als de voetstappen zijn weggestorven, sluipen we broederlijk naar de slaapzaal. Ieder moment kan er een stem achter een hoek te voorschijn brallen. We hebben gelukkig vanavond het gordijn uit voorzorg al dicht gedaan en het bed omgewoeld. Zo lijkt het net of we naar de wc zijn. We bereiken onze veilige haven. Even later loopt de surveillant langs. Met mijn kleren nog aan duik ik onder de dekens. Dat was op het nippertje.

Uit het jaarboek. Zondag 22 maart.

De ontwikkelingen in Zuid-Amerika interesseren de hedendaagse jeugd bijzonder. Legio zijn onder hen de bewonderaars van Che Guevara en Camillo Torres. De belangstelling valt dan ook wat tegen - een dertigtal, tellen wij - wanneer in het overblijflokaal gesproken wordt over revolutie en evolutie in Bolivia. In niet al te duidelijk Nederlands doet de Boliviaan Edmundo Garrafolics, al enige jaren student aan een Nederlandse HTS, de problemen van zijn land uit de doeken, bijgestaan door een landgenoot van hem en een landgenote van ons. Het debat, dat zich na de lezing in intieme kring ontspint, is echter ongemeen boeiend.

Zondag 23 maart.

De straf van Jos valt mee. Hij heeft twee weken huisarrest. Als hij ‘vrijkomt’, mag hij op onze kosten dronken worden in de kroeg, hebben we afgesproken.

Maandag 7 april. Tweede Paasdag.

Morgen wil Pap naar een vrouw in de buurt van Nederweert-Eind die kan genezen, heeft hij gehoord. Oom Sef, Mams broer, brengt hem met de auto. Pap durft nog niet zo ver met de bus. Die komt daar ook, maar dat duurt wel anderhalf uur, want je moet eerst overstappen in Venlo. Pap wil dat ik meega. Sang wil ook graag zien hoe zo’n ‘genezeres’ eruit ziet, maar hij moet morgen naar de tandarts. Hij baalt als een stier met kiespijn. Pap is nog steeds nerveus. Nu we vakantie hebben, gaan Sang en ik regelmatig met hem wandelen. Hij

durft nu al behoorlijk stuk van huis af. Gisteren zijn we zelfs tot de boerderij van opa van Baerle gelopen. Zo ver liep hij vroeger ook, ondanks zijn been. Een maand geleden durfde hij niet verder dan een blokje om. Dan moest hij meteen terug. Hij begon te transpireren en werd duizelig. Pap zegt soms dat hij het gevoel heeft dat hij 'niets' meer is. Ik hoop dat die vrouw Frieda Makarios iets voor hem kan doen. Mam zegt: "Baadt het niet, dan schaadt het niet. Maar goed dat Opa Van Baerle het niet meer kan meemaken. Hij zou geen stap meer in ons huis hebben gezet, als geweten zou hebben dat Pap naar zo'n genezeres ging. Opa vond zo iets heidense hekserij".

Dinsdag 8 april

Het is een gewoon wachtkamertje waar Pap en ik zitten. Oom Sef wacht in de auto. Pap zit wat bleek te kijken. Dan komt ze binnen. D.w.z. ze rijdt binnen want Frieda Makarios zit in een rolstoel. Wel raar eigenlijk een genezeres in een rolstoel. Ze ziet er verder heel gewoon en rustig uit. Geen priemende of zwemmende ogen of zo iets. Pap wil dat ik mee naar binnenga, wat normaal niet het geval schijnt te zijn. Frieda doet er niet moeilijk over.

"Ik hoop dat u me kunt genezen.", valt Pap meteen met de deur in huis.

"Ik genees niet.", zegt Frieda. "Een baai krijgt zijn water uit de grote oceaan. En als u tot rust wil komen bij een baai, dan dankt u dat aan de oceaan, niet aan een golfje in de baai".

Het klinkt als een zeer poëtisch orakel van Delfi; haar naam is tenslotte Grieks, maar er gaat wel wat uit van deze uitspraak. Het lijkt wel of de kamer zich vult met een heldere zindering. Pap gaapt.

Aan de muur hangen een paar foto's. Een is van Pater Pio, die herken ik. Een is van een oosterse yogi of zo iets. Misschien zou Opa hem herkennen. Op het bureautje in de hoek staat een fotootje van een man met een wat dikke hals.

De vrouw kijkt Pap diep aan. "Vertelt u eens, waarom heeft u uw gevoel voor veiligheid in het leven verloren." "Nogal logisch, die vraag", denk ik, "bij iemand die overspannen is".

"Is er iemand doodgegaan, of is er sprake van een scheiding. Ik geloof wel dat daar een pijnpunt ergens zit".

"Ja vorig jaar is mijn moeder gestorven". "En mijn vader is voor goed weg, naar zijn geboorteland. Malet", voegt Pap er meteen aan toe.

Ik vind het toch wel knap dat die vrouw zo gauw, aardig in de buurt zit van wat Pap bezielt op dit moment.

"Dus u vindt het moeilijk te aanvaarden, dat de taak van uw ouders er eigenlijk op zit, en dat u nu vooral op uzelf moet afgaan. En nu haalt u alle trauma's uit de oude koffer om in te verdwalen. Met al de liefde die u in uw leven heeft gekregen, zult u het toch wel gaan redden. Het is ook mooi dat u altijd zo veel van uw ouders gehouden heeft". Pap moet ineens flink huilen. Ik ook, als ik naar Pap kijk. Ik voel dat nu de sluis het oceaanwater aandraagt waar Paps vis weer in zal gaan spartelen.

"Ik zal u wat yogaoefeningen leren, waar u rustig van wordt. Mogelijk zal de dokter dan op den duur tegen u gaan zeggen dat u met minder medicijnen toe kunt.

Pap is weer wat bijgekomen, en hij vraagt wat het consult kost.
“Het consult is gratis. Je hoeft de oceaan ook niet te betalen voor het water. Mijn man en ik kunnen bovendien fatsoenlijk rondkomen.”
“Mag ik nog eens terugkomen?”, vraagt Pap.
“U mag altijd komen. Yim ook. Maar u kunt het beste vooral op uzelf steunen. U heeft genoeg geneeskracht in uzelf, alleen kunt u die maar beter niet tegenhouden met dwingende gedachten. Vertrouw ook op uw dierbaren”
Het komt heel aannemelijk over. Ik voel me ook lekker fris hier in haar kamertje.
“Ik zag je naar de foto’s kijken, Yim. Die man aan de muur is Lahiri Mahasaya, een Indiase meester van de kriya yoga. De yogaoefeningen en meditatietechnieken die ik jullie heb geleerd net, komen van hem. En die man op het fotootje is een vriend van mij, Bruno Gröning, die een tijd terug overleden is, maar die ik ook dagelijks bij me voel. Hij was een zeer bijzondere westelijk meester in een soort hoge yoga. Hij heeft nu ook nog veel volgelingen, maar sommige maken er een beetje een potje van.
Nou mannen, ik vond het fijn jullie te mogen ontmoeten.”

“Nou dat heeft me even geduurd.”, bromt oom Sef. “Nu maar hopen dat je er wat aan hebt. Ik zag dat ze zelf ziek is.”
“Ik denk wel dat het geholpen heeft, Sef”, zegt Pap. Hij is de rest van de reis in een diepe stilte verzonken.

Woensdag 9 april

Pap heeft vannacht heerlijk geslapen, zegt hij. Hij heeft over het lichaam een soort gevoel als vermoeide spierpijn. Net of je een dag gesport hebt, nadat je dat een lange tijd niet hebt gedaan. Volgens mij is er een flink stuk ontspanning gekomen. Pap en ik gaan straks samen ‘mediteren’. We mogen het van Frieda ook aan Sang en Jopie leren. Dat heeft ze gezegd, want Pap heeft er nog extra om gevraagd. Ze moeten het wel echt zelf willen. Aan Mam zijn dit soort oefeningen niet zo besteed.

Zaterdag 21 juni

Eergisteren heb ik mijn diploma gehaald. Jopie is ook geslaagd, maar hij kan zijn diploma pas over een maand ophalen als de herexamens geweest zijn. Dan is de examencommissie weer bij elkaar. Zijn doopnaam was namelijk verkeerd gespeld op het eerste diploma. Er stond ‘Jozef’ en het moet ouderwets ‘Joseph’ zijn. Zijn vader was vroeger een Vondelfreak. En daar heeft Jopie zijn naam van, van zijn toneelstukken over Joseph. Pap en Mam waren ook naar Rolduc gekomen. Het was de eerste keer dat Pap weer zo’n verre reis ondernam. Hij heeft het goed volgehouden. Over twee weken begint hij te werken voor halve dagen. Zijn baas wil hem graag weer terug hebben. Gelukkig maar.

Gisteren hebben we bij ons het feestje gehouden voor Jopie en mij. Zijn vader kon er niet bij zijn vanwege de zaak. Zijn moeder wel. Het was ook een verrassing dat Heleen Rawels met haar moeder kwam. Haar moeder komt uit het Zuiden van Limburg. Zij is heel aardig. Jopie deed zo overdreven plagerig tegen Heleen dat

ze waarschijnlijk nooit meer zal komen. Als het Jopie niet was, zou ik heel kwaad zijn geworden. Maar het zat hem ook dwars dat zijn vader er niet was. Maandag gaan we kamers zoeken in Utrecht. Jopie gaat rechten studeren. Hij wil advocaat worden. Ik wil taalwetenschap gaan doen en misschien later wel filosofie erbij.

DEEL V Voor het laatst naar Opa Bidaga

1972

Dinsdag 15 augustus

Dit is onze laatste dag bij Opa Bidaga in het klooster. Pap, Sang, Jopie en ik zijn een maand bij Opa in het klooster geweest. Hij had hier een kamer geregeld voor ons. Nadat oma Van Baerle in het voorjaar is overleden, werd de boerderij officieel aan mijn oom en tante verkocht. En zo hadden wij geld genoeg om naar Opa te gaan. Mam is in mei met de meisjes naar Israël geweest. Zij was bang dat het in Malet in juli te heet zou zijn. Bovendein is het voor vrouwen niet mogelijk in het klooster zelf te logeren. En Oom Sau is toch niet echt aardig, nogal nurks, en hij lust graag rijstwhisky. Hij had gokschulden, en als Opa hem in 1969 niet financieel had geholpen, was het niet zo best voor hem geweest. Een dochter was al zo ver dat ze in de hoofdstad in de prostitutie wilde om geld voor de familie te verdienen. Gelukkig is dat niet gebeurd. Maar goed, voor Mam was het snel beslist dat ze niet naar Malet zou gaan

Opa heeft ons verder onderwezen in de meditatie en mantra's. Gisteren hebben we de mantra 'Om mani padme hum' geleerd. Die moet je steeds stiller opzeggen met de ogen dicht, tot je hem alleen nog maar innerlijk in stilte herhaalt. Hoe stiller je de mantra doet, hoe sterker de werking, volgens Opa. Pap zit steeds op een stoel. Wij kunnen al aardig op de grond meedoen. Het was een hele belevenis gisteren. Het begon in mijn hoofd te draaien, en de lucht rook of ik heel hoog in de bergen was, terwijl het toch bloedheet was. Er kwamen beelden van planten en van allerlei oorden. Ik was in een andere dimensie. Het was toen of ik in een donker labyrint mijn weg naar boven zocht, om uiteindelijk bij een heldere bron uit te komen met een beekje.

In het beekje zag ik het hoofd van Mam. En van Oma Anna. En toen verscheen in het water het beeld van de Christus Pantocrator van de kerk van Rolduc veel helderder dan ik het ooit gezien had. Hij glimlachte tegen mij en zegende me. Ik vroeg of ik water mocht meenemen voor mezelf en de anderen.

Dat was goed. Toen de emmers vol waren, werd me duidelijk dat ik hier altijd kon terugkomen voor fris water.

Sang hoorde in de meditatie prachtige muziek, terwijl het toch heel stil was. Ik heb Opa verteld over de meditatie van Frieda Makarios. Dat je met gesloten ogen naar het punt boven je neus kijkt en je steeds in stilte in je achterhoofd AUM laat klinken.

"AUM is the name van God, it is God", zegt Opa. "The same als Amen of Amin. This is de beste mantra voor ons. In almost ieder beliep is die naam te vinden". Ik begrijp nu ineens wat in de Bijbel staat :

In het begin was het Woord
en het woord was bij God
en het woord was God

Met Jopie loop ik nu langs de hoofdstraat van Dokkumtai. Hij blijft nog een maand langer want hij wil nog bij Opa zijn en van hem leren. Opa vindt het goed. “Jopie is a soulmate for me”, zei hij, en Jopie glom ervan.

Langs de weg lopen twee jongetjes van een jaar of vier. Zij spelen heel ernstig dat ze blind zijn. En precies synchroon spelen ze dat ze struikelen. Tegelijk staan ze op, en ze schateren het uit met een lach zo onwerkelijk mooi. Met een blik van goud en roze. Alsof de kinderen al het leed van de blinden begrijpen en er toch mee kunnen spelen en lachen. Ze herhalen steeds het spel. “Dit is het mooiste dat ik ooit in mijn leven heb gezien“, zegt Jopie met tranen in zijn ogen. “Misschien zijn wij in ons volgend leven ook van die wijze kleine vriendjes”. “We zijn nu ook al vrienden, Jopie”.

Over een maand komt Jopie bij me wonen, voorgoed. Pap en Mam zijn het ermee eens.

1978

Vrijdag 12 mei

Opa Bidaga is gestorven. Ik weet het zeker. Vannacht heb ik gedroomd dat een kies in mijn bovengebit brak. Deze droomgebeurtenis zou volgens Opa in Malet altijd betekenen dat iemand uit de familie gestorven is.

Zondag 14 mei

Pap heeft Opa gezien in zijn droom. Hij heeft hem over zijn hoofd gestreken.

Maandag 22 mei

We hebben vandaag een brief gekregen, in het Engels geschreven door een kleinzoon van Oom Sau. Opa is inderdaad dood. Hij is al gecremeerd in zijn donkerrode monniksgewaad.

DEEL VI Epiloog.

1988

Dinsdag 26 januari.

Mijn droom vannacht

In de hal van het hoofdgebouw van Rolduc bevinden zich nog steeds de voorname trappen naar de vertrekken van de President. Mijn hand glijdt met liefde over de ebbenhouten bol op het paaltje dat het begin vormt van de rechter trapleuning. Mijn oog valt op de vertrouwde geschilderde portretten van de oude abten, die her en der in de hal hangen. Mijn voeten veren licht in de chique loper als ik de trap beklim. Alles glimt feestelijk door de boenwas door honderden toegewijde nonnetjes aangebracht.

Onder mijn arm heb ik een stapel paperassen waartussen het pas voltooide manuscript van 'De glimlach en de steen'.

Boven ga ik links naar de deur waarachter hij nog woont, de oude President. "Binnen", klinkt zijn licht snuivende stem.

Als ik de deur open, kijk ik recht in zijn glimlachende ogen, die me aankijken als twee bovenaardse natuurgebieden met fraaie meren en talloze flamingo's. In het water zindert de oranje-roze liefde.

Ik merk dat ik het manuscript niet meer bij me draag. "Zal ik bij mijn vrienden even een kopie halen?", vraag ik. In zijn blik lees ik dat het niet nodig is, dat hij zo wel precies weet wat in het boek staat.

"Kom mee", zegt hij, "ik zal je iets laten zien".

Hij maakt een cirkel met zijn rechterarm en dan staan we in een armoedige straat van rond 1890. Een blonde vrouw komt een beetje verwilderd, doch ook vastbesloten aanlopen, en ze stopt bij een grauwoogde deur. Ze bonkt heftig op de deur. In een van de vertrekken bevinden zich haar twee kinderen, die ze vanwege haar eigen lichtvoetig vertier aan hun lot had overgelaten. Nu wil ze terug, terug naar haar roepende kinderen, terug naar het ware liefdevolle leven zoals het haar taak ook is.

Dan toont de President me een felzandgeel breed herenhuis in een Spaans uitzienend Zuid-Amerikaans stadje van lang geleden. De ramen en deuren zijn donkergroen gekoet. Het huis dient als een soort wachtgevangenis voor terdood-veroordeelden. Voor het gebouw staat een beul met een zwart kapje over zijn hoofd. Alleen zijn ogen en zijn kin zijn te zien. In zijn hand heeft hij een kolossale bijl.

"Alle gevangenen gereed maken", klinkt het donderend hard door het gebouw, zodat je het op straat zelfs kunt horen. De mensen blijven al op de zandstraat staan, en zeggen het elkaar voort: "Vandaag is hun dag gekomen".

Ik weet echter dat de beul ze zal laten ontsnappen.

Ik ben alleen benieuwd hoe en wanneer precies.

Hij heeft er helemaal genoeg van de uitvoerder van oordelen te zijn.

“Dank u wel mijnheer de President.

Mijn woning heeft vele vaders, en daar bent u er zeker een van.

Mijn woning heeft vele vaders en moeders.” Want ik denk ook aan Mam, Oma Anna, Oma van Baerle, Tante Teuntje, Zuster Radboda, de keukennon van de brand, Frieda Makarios.....

Opgetekend door Piet Gielen op 7 januari 2006